

R ó t i L á s z l ó

A MÜNCHENI EGYEZMÉNY
/ Csehszlovák Köztársaság válsága /

doktori értekezés

Diss. B 471

Külpolitikai irányvonalak Európában a II. világháború előkészítésének időszakában

A II. világháborút megelőző idők politikai, diplomáciai történetében három, alapvető, egymástól elütő és kihatásaiban különböző irányzat érvényesült.

1933.január 30.-án Hindenburg köztársasági elnök / a német junker-reakció prominens képviselője /, a német fináncstőke legreakciósabb, legimperialistább elemei által támogatott Német Nemzetiszocialista Munkáspárt / NSDAP/ vezérét, Adolf Hitlert, Németország kancellárává nevezte ki. Ez a formai aktus volt a betetőzése annak a nagy társadalmi-és osztályharcnak, amely jelezte, hogy a német burzsoázia osztályuralmának védelmében a legnyiltabb a legterrorisztikusabb diktatúrához folyamodott- a fasizmushoz.

A fasizmus hatalomra jutása belpolitikailag a német társadalom haladó erőinek eltiprását jelentette, a német nép anyagi és szellemi erejének " totális megszervezését" a fasiszta Németország agresszív külpolitikai céljainak szolgálatában, amely a világ újrafelosztását, az ún. " új rend " a " Nagy Germán Birodalom" , megteremtését tűzte ki feladatául. E hódítási törekvések mögött az I. világháború óta nyugati segítséggel ujjaéledt és megerősödött német monopólióprofit-és piacszerző, a junker-arisztokrácia földszerző törekvései húzódtak meg, amelyek ezen agresszív külpolitika támogatásától a belső társadalmi feszültség levezetését, a válságba jutott kapitalizmus impe -

rialista módszerekkel való fenntartását is remélték. A hitleri külpolitika fő stratégiai célja a világorialom megszerzése, amelynek alá voltak rendelve a különböző irányú terjeszkedési törekvések, s ezek középpontjában, most is, mint korábban a német imperializmus történetében, elsődleges helyet foglalt el a "Drang nach Osten".

E nagyszabású agresszív hódító tervek első feltételét képezte a versailles-i békerendszer Németországra nehezedő nyomásának fellazítása, illetve az imperialista ellentétektől amúgyis roskadozó békerendszer szétzúzása. Elsődleges célként ez állt a fasiszta Németország külpolitikájának homlokterében, miközben gondosan hangsúlyozták kül-és belpolitikai vonalvezetésük másik lényeges elemét / s ezt főleg a nyugati hatalmak felé elsődleges céljuk megkönnyítésére - a kommunistaellenességet/. Ribbentrop külügyminiszter Couloudre berlini francia nagykövetnek kifejti, hogy a Reich fontos feladatát képezi

a "bolsevizmus elleni küzdelem", amelyet

"minden rendelkezésünkre álló eszközzel"

folytatni óhajtanak. /1./

A náci Németország miután belpolitikailag "stabilizálta" terroruralmát / s ezzel párhuzamosan igyekszik lazítani a "versailles-i bilincseken " / lázas gyorsasággal militarizálja gazdaságát, erős, ütőképes, a legmodernebb fegyverzetrel felszerelt szárazföldi, légi és tengerészeti haderő kiépítésére törekszik, amelyeknek megvalósítása a versailles-i szerződések Németországra vonatkozó részeinek egyoldalú / v.nyugati, pl.angol segítséggel történő / felmondását jelenti; 1935.március 16.Németországban bevezetik az általános hadkötelezettséget, 1935.április 18.

Anglia tengerészeti egyezményt köt Németországgal, amely biztosítja a német haditengerészet kiépítését. Hitler 1936. március 7.-én bejelenti, hogy érvénytelennek tekinti a locarnói egyezményt, s csapatai ellenállás nélkül bevonulnak a demilitarizált Rajna-vidékre. Miután Hitler biztosította nyugati határait egy esetleges támadással szemben, keletré vonultatta fel erőit, s 1938. március 12.-én / a nyugati hatalmak legteljesebb részvétlensége, illetve hallgatóságos támogatásával / a német csapatok bevonultak Ausztriába, megvalósítva ezzel a német imperializmus régi vágyát.

A hitleri Németország kezdeti sikerein felbátorodva újabb agressziót készít elő / s amint azt a korabeli dokumentumok bizonyítják /, a III. Birodalom ugrásra készen áll a következő áldozat - Csehszlovákia határainál.

Egy nagyszabású hódító - rabló háború volt kibontakozóban, amely választ elé állította a világot. Két ut állt a világ előtt: az egység, a kollektív biztonság megszervezése, a támadó megfékezése; a behódolás, a "benemavatozás", a szétbomlasztás politikája.

A német agressziótól közvetlenül veszélyeztetett kis népek, valamint a nem agresszív kapitalista nagyhatalmak egységfrontjának kialakítása / a Szovjetunióval szövetségben / olyan jelentős erőeltolódást eredményezett volna Európában Németország rovására, amely egységfrontot nem lett volna képes áttörni, mivel sem gazdasági, sem katonai erő tekintetében még nem rendelkezett olyan erőfőlénnel, hogy ne lehetett volna útját állni további agresszív terveinek.

A német agresszió iránya azonban látszólagosan

és " bevallottan " elsősorban Keletre irányult.

Az európai kontinens két legerősebb hatalma, amelyekre az erők összefogásának felelőse várt volna, Anglia és Franciaország népellenes kormányai, elutasították a kollektív biztonság politikáját, mint " kommunista propagandát " , mint " utópisztikus álmot " , mint olyat, amely a háború felidőzésének veszélyét rejtene magában.

E politika kialakításában döntő szerepet játszott az angol konzervatívok reakciós kormánya - élén Chamberlain miniszterelnökkel, aki e politika véghezvitelében megértő szövetségesre talált a francia burzsoázia jobboldali, a fasizmussal is kacérkodó részében, akiket Németország fokozott megerősödése amugyis az angol diplomácia karjaiba kergetett. Chamberlain véleménye szerint a kollektív biztonság " Európát két felfegyverzett táborra osztaná, amelyet minden erővel kerülni kell." / 2 / Chamberlain március 23.-án az angol parlament interpellációs vitájában kijelenti:

" Anglia csak abban az esetben lép fel a támadóval szemben, ha az Franciaországot, Belgiumot, Irakot vagy Egyiptomot fenyegeti. "

/ 3 /

A Nachtausgabe című náci lap sietett üdvözölni Chamberlainnek eme bejelentését, s örömmel állapítja meg:

" Most végre tudjuk, hogy az angol miniszterelnök, akárcsak mi, a kollektív biztonságot értelmetlennek találja." / 4 /

Churchill felismerve Chamberlain politikájának szüklátókörségét, 1938.május 10.-én éles támadást intéz ellene manchesteri beszédében:

" Azt mondják nekünk, hogy Európát nem kell

két felfegyverzett táborra osztani. Tehát csak egy tábor legyen, a diktátoroké, még a környező " söpredék népek " amelyek ott kóborolnak ezek határai körül, csak azt kérdezhetik, melyiket fogják közülük elsőnek elrabolni és vajon leigázzák-e majd őket, vagy csak egyszerűen kizsákmányolják. " / 5 /

A chamberlaini politika gyümölcse, a II. világháború után, Ickes, amerikai politikus a következőképpen jellemezte a brit politika vonalvezetésének lényegét az általunk tárgyalt időszakban:

" Anglia továbbra is abban az illúzióban ringatta magát, hogy sikerül egymásra ugratni Oroszországot és Németországot, maga pedig szárazon megússza a háborút. Saját cselszövése áldozata lett, s elvesztette az egész világ rokonszenvét és becsülését. " / 6 /

A reakciós kormányok által vezetett nyugati hatalmak elutasították a kollektív biztonság politikáját, s ehelyett a támadó " csilapításának " , politikájának " megértését " , s nem az agresszor megfékezését, hanem ellenkezőleg, annak / engedmények árán is / bátorítását tartották fő külpolitikai feladatuknak.

Melyek voltak azok az okok, amelyek a látszólag békére vágyó nyugati politikusokat a nyíltan háborúra törekvő Hitler átmeneti, időleg^s szövetségeséivé tették? A kapitalizmus egyenlőtlen fejlődéstörvényét igazolva, a német monopoltőke / kezdeti, nyugati segítséggel / annyira megerősödött, hogy eddigi piacai szűknek bizonyultak újabb termékek elhelyezésére, emellett a monopolkapitalizmusra

jellemző bővített ujratermelés gazdag erőforrásokat követelt, amely Németországnak csak korlátozott mértékben /néhány létfontosságú nyersanyagtól eltekintve / állt rendelkezésére. A német monopoltőke profitéhsége, amelyhez a juncker-arisztokrácia földéhsége társult, irányt szabott a fasiszta Németország külpolitikájának, amely a világ gazdasági és területi ujrafelosztására törekedett. Új rabló jelentkezett, s ez újabb ellentétekkel bővítette a kapitalizmust át- meg átszövő ellentétek számát, s azzal fenyegetett, hogy a fő gyarmattartó hatalmak elvesztik gazdasági létalapjukat; az olcsó munkaerőt, a piacokat és nyersanyagokat.

A nyugati imperialisták sohasem tévesztették szemlől a Szovjetunió megsemmisítésének célját. / Az októberi forradalmat követő intervenció során ez sem katonai, sem gazdasági eszközökkel nem sikerült. / Hitler Németországot akarták felhasználni a Szovjetunió ellen mind gazdasági, mind politikai érdekből kiindulva, s az ún. " benemavatkozási " politikában a Szovjetunió elszigetelésének eszközét látták. Egy, a Szovjetunió ellen indított rabló német háború, a nyugati hatalmak gyarmatbirodalmait érintetlenül hagyta volna, s emellett Németország annyira legyengül egy ilyen háborúban, hogy hosszú ideig nem jelent veszélyt ezen hatalmak számára. A Szovjetunióknak, mint politikai hatalomnak, a proletár forradalmak eszméi és anyagi bázisának a megsemmisítése is közös érdeke volt a fasiszta Németország és a nyugati imperialista hatalmainak. Az imperializmus méhében született és megérlelt újabb háborút, az agressziótól közvetlenül fenyegetett kapitalista nagyhatalmak / Franciaország, Anglia és az Egyesült Államok / igyekez -

tek tehát e rendszer keretein kívülre vinni , mert úgy vélték, hogy ellentéteiket megoldhatják mások, elsősorban a Szovjetunió rovására. / Szövetségről köztük, bármennyire is szerették volna mindkét tábor leginkább szélsőséges csoportjai, a köztük lévő imperialista ellentétek miatt nem lehetett szó./ Így akarták a Szovjetuniót, a győztes szocialista forradalom elsőszülöttét részesévé tenni annak a háborúnak, amelynek keletkezéséhez valójában semmi köze sem volt.

Azokban a napokban, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a nyugati hatalmak a kollektív biztonság helyett a támadó megsegítésének politikáját választották, a Szovjetunió egész nagyhatalmi súlyát latbavetve, már kezdetől fogva szembefordult a német hódító törekvésekkel , s a nyugati hatalmak kalandorpolitikájával szembeszegezte a maga szocialista, segítő, az agresszor megfékezésének politikáját, a kollektív biztonság elvét, a fasizmus nemzetközi előretörésének visszaszorítására, hogy a támadóval szemben való egységes fellépés útján / támaszkodva a békeszerető népek nagy táborára,/ megakadályozzák az agresszív hatalmak hódító politikájának végrehajtását. A szocializmust építő Szovjetuniónak nagyszabású építőmunkájához békére volt szüksége, / III. 5 éves terv / de felelősséget érzett az agressziótól közvetlenül veszélyeztetett kis népek sorsáért is. A Szovjetunió kitartó éberséggel figyelte a nemzetközi politika minden fejleményét és változását. A Népszövetségben s azon kívül, a figyelmeztetések és nyilatkozatok egész sorával leplezi le a béke elleni újabb és újabb erőszakot, felszólítva a népeket és kormányokat az egységes harcra.

A Szovjetunió 1936. január 10.-i kormánynyilatkozata hang -
sulyozza:

" A Szovjetunió egy kis ország, Abesszinia példáján mutatta be, hogy hiven követi ezt az elvet, minden állam függetlenségének és nemzeti egyenjogúságának elvét. A Szovjetunió részvételét a Népszövetségben felhasználta arra is, hogy a gyakorlatban juttassa érvényre irányvonalát az imperialista támadókkal szemben." / 7 /

Litviniv külügyi népbiztos 1937. szeptemberében a Népszövetségben elhangzott beszédében leplezi le a támadó fasiszta hatalmakat.

" Három olyan államról tudunk, amely az elmúlt években más államokat megtámadott. A támadások tárgyát képező államok politikai rendszerére, ideológiájára, anyagi és kulturális színvonalára való tekintet nélkül a fenti három állam támadásait egy és ugyanazon motivummal kívánja igazolni - a kommunizmus elleni küzdelem." / 8 /

Amikor a német csapatok bevonulnak Ausztriába, a Szovjetunió Külügyi Népbiztossága tiltakozik az agresszió ellen. 1938. március 17.-én a szovjet kormány felhívást intéz a nyugati hatalmakhoz, melyben kijelenti:

" Kész azonnal megbeszélni a többi országgal a Népszövetségben vagy azon kívül a béke együttes megvédésének problémáját."

A nyilatkozat kiemeli, hogy a kis népek leigázása megteremti a " nagy államokra ható nyomásnak, sőt azok megtámadásának feltételeit is."

A kormánynyilatkozat követeli, hogy a nagyhatalmak szilárd, kétértelműségtől mentes álláspontot foglaljanak el a béke együttes megvédésének problémájában. / 9 /

Sztálin, Davies amerikai nagykövettel folytatott beszélgetésében kiemeli, hogy

" Az angol politika háttérében végeredményben az a törekvés lappang, hogy Németországot a Szovjetunióval szemben erősítsék meg." / 10 /

Máshelyütt megjegyzi, hogy a Németország megerősítését célzó politika következtében Franciaország mindinkább függő helyzetbe kerül Nagy Britanniától, ami

" ... az agresszióknak való kedvezést jelenti ; a háború kirobbantását - következésképpen ennek világháborúvá való átváltozását." / 11 /

Litvinov szovjet külügyi népbiztos Davies amerikai nagykövettel folytatott tanácskozásán rámutat, hogy Ausztriáért Anglia a felelős, s ha Csehszlovákiát támadás éri, / amit a népbiztos kitűnő politikai érzékre és ismeretre vallóan még 1938 vége előtt várt / Franciaországnak kötelessége segíteni / " különben vége van " / , s Franciaországot pedig Angliának. / 12 /

A szovjet külpolitika őszinte béketörekvését a Moszkvába akreditált vezető kapitalista hatalmak diplomáciai képviselőinek józanabb része is kénytelen elismerni. Davies , aki 1936 óta áll az amerikai követség élén Moszkvában , így összegzi a Szovjetunió álláspontját a kollektív biztonság kérdésében:

" A Szovjetunió őszintén érdekelt a kollektív biztonság megszervezésében és a nemzetközi béke megvalósításában. A Szovjetunió kész a leg -

szilárdabb magatartást tanusítani, s hatékonyan együttműködni Angliával, Franciaországgal és az USA-val". /13 /

Chamberlain miniszterelnök, a Szovjetunió kormányának március 17.-én kelt nyilatkozatában foglaltakat március 23.-án burkolt, "Ófelsége kormányának" március 24.-i nyilatkozatában már nyíltan elutasítja.

"Egy olyan konferencia - hangzik az angol jegyzék - amelyen csak néhány európai hatalom venne részt és amely nem annyira a megoldatlan problémák elrendezését tűzné ki célul, mint inkább az agresszió elleni közös akció megszervezését, Ófelsége kormányának véleménye szerint, nem biztos, hogy jótékony hatást gyakorolna az európai béke kilátásaira." / 14 /

Sztálin a nyugati hatalmak politikáját értékelve kijelenti :

"... ez a nagy és veszélyes játék az e politikát folytató országokra nézve is komoly kudarccal végződhetik." / 15 /

"A veszély először Csehszlovákiát fenyegeti - figyelmeztet a szovjet kormány március 17.-i nyilatkozata -,

s aztán az agresszió súlyossága új nemzetközi konfliktussá fejlődhet." / 16 /

II.

A csehszlovák kérdés előtérbe kerülése és kibontakozása , a Csehszlovák Köztársaság belső helyzete, államrendszere és nemzetközi kapcsolatai

Miután Hitler meggyőződött arról, hogy a nyugati hatalmak nem óhajtják útját állni a német imperializmus expanziójának Keleten, 1938 tavaszán új európai válság jelei bontakoztak ki Csehszlovákia körül. Ausztria bekebelezése szabaddá tette az utat a náci Németország kelet- és délkelet - európai terjeszkedése előtt, amely területeknek fontos szerepet szántak a német " élettér " kialakításában

" ... a vezető náci személyiségek már 1933 elején nyíltan hangoztatták Németországnak azt a szándékát - írja Messersmith, az USA berlini konzulja, jelentésében -, hogy Délkelet-Európát, Csehszlovákiától le Törökországig, uralmuk alá akarják hajtani. Amint diplomata kollégáimtól megtudtam - folytatódik a jelentés - , Papen Bécsben és kollégája Meckensen Budapesten már 1935 óta egészen nyíltan terjesztették Csehszlovákia felosztásának és végleges bekebelezésének tervét. " / 1 /

Hasonló szellemben nyilatkozik Franciaország nagykövete is. E kérdést illetően így foglalja össze Ribbentroppal és Göringgel folytatott beszélgetésének tapasztalatait:

" Ribbentrop úr az ország befolyásának kiterjesztését óhajtja keleten és délkeleten, Göring tábornok pedig - a délkeletnek gazdasági fel -

dolgozását." A birodalom vezetőinek célja, a követ szerint :

" ... meg akarják teremteni Nagyukrajnát, amely Németországot táplálni fogja." / 2 /

E távolabbi gazdasági célok mellett jóval közelebbi stratégiai és katonai célokat is figyelembe vett Hitler akkor, amikor elhatározta Ausztria bekebelezését.

" Az osztrák Ánschluss nemcsak régi nemzeti célunk elérését jelentette, hanem harcképességünket is megerősítette, és lényegesen megjavította hadászati helyzetünket. Azelőtt ui. Csehszlovákia területe fenyegetően beékelődött Németországba ... most maga Csehszlovákia került harppófogóba. Hadászati helyzete annyira kedvezőtlennek vált, hogy elkerülhetetlenül áldozatul kell esnie egy erőlyes rohamnak még mielőtt nyugatról hatékony segítséget kaphatna." / 3 /

Már Jodlnak ebből a megjegyzéséből is kiderül, hogy a " régi nemzeti célok " elérésén tulmenően Ausztria bekebelezése láncszem a népek szabadsága és függetlensége elleni erőszak folyamatában, melynek következő áldozataként minden kétséget kizáróan Csehszlovákiát jelöli meg. Az amerikai történészek az Ánschluszt értékelve kiemelik :

" Az Ánschluss Németországnak hadállásokat biztosított Csehszlovákia szárnyának átkarolására, és arra, hogy kellő pillanatban feldarabolja ezt az országot." / 4 /

A német imperializmus történetében kezdettől fogva fontos helyet foglalt el Csehország birtokbavételének terve. Mommsen német történész már 1897 októberének elején, a

Neue Freie Press-ben megjelent írásában, a Csehország elleni nyers erőszak szükségességét hangsúlyozza. / 5 /
Németország, amely későn érkezett a világ újrafelosztásáért folytatott harchoz, kárpótlásul gyarmatokért, a Balkán és Ukrajna gazdag területeinek meghódításával próbálta kárpótolni magát. Hitler még a náci hatalomátvétel előtt felvázolta bizalmasai körében az új germán hódítás "rövidtávu" ütemtervét.

"Összekovácsolom majd magját egy új birodalomnak - tervezte -, Ausztria, Csehország, Morvaország, Nyugat-Lengyelország ... Ez lesz a mi uralmunk szilárd alapja. E tömb körül először egy kelet-európai konföderáció: Lengyelország, a balti államok, Ukrajna, a Volga-vidék ... Svédnépek uniója ... hadsereg nélkül, saját politika nélkül, saját közgazdaság nélkül."

/ 6 /

"Ha arról van szó - írta Hitler a Mein Kampf c. könyvében -, hogy új területeket kapjunk Európában, akkor ezeket főképpen Oroszország rovására kell megszerezni. Az új német birodalomnak ebben az esetben ismét azon az úton kell haladni, amelyet a teuton lovagok már rég kitapostak." / 7 /

Az út ezen területekhez azonban Csehszlovákián keresztül vezetett. Hitler 1932 nyarán vezető náci funkcionáriusok előtt Csehország sorsára vonatkozó elképzeléseit a következőkben foglalta össze:

"A Cseh-Morva medencét német paraszttal telepítjük be. A cseheket kiköltöztetjük Szibé-

riába, vagy Volhíniába. Közép-Európából távoznio
ok kell. " / 8 /

A náci törekvések a hatalomátvétel után reális alapot
nyertek, a német külpolitika homlokterébe kerültek. Hitler
1937. november 5.-én a birodalom fegyveres erőinek felelős
vezetői és Neuerath külügyminiszter előtt négy órás beszéd
ben fejti ki a náci politika élettér-elméletét. Az 1937-es
év utolsó hónapjaiban elhangzott beszéd nem valami elméle-
ti elmélyedés volt a nemzeti szocialista tanok zagyvaságá-
ban, hanem, ha még fenntartásokkal is, világosan megsza-
bott ütemterv Európa leigázására. Hitler kijelenti, hogy
" ... a német probléma csak erőszak útján oldható meg ".

/ 9 /

A " Führer " 1938. február 20.-i beszéde a birodalmi gyű-
lésben már tükrözte ezt.

" A birodalommal szomszédos államok közül kettő
- mondotta - több mint 10 millió németet fog-
lal magába. " " Időtlen időig tűrhetetlen ön-
érzetes nagyhatalomnak azt látni, hogy határai
mentén saját vérei laknak, akik az össznemetség
sorsa iránt érzett rokonszenvük, belső lelki
kapcsolatuk világnézetük miatt állandóan a
legsúlyosabb bántalmazásoknak vannak kitéve. "

Majd így folytatta: a birodalom feladata többek között

" ... azoknak a német fajú testvéreknek a védel-
me is, akik saját maguk erejéből nincsenek
abban a helyzetben, hogy határaink mentén
biztosítsák maguknak a szabadságot. " / 10 /

A Pesti Hírlap kiküldött tudósítója kiemeli, hogy az egész
beszédben párizsi politikai körök a veszélyt csak abban

látják , hogy " Franciaországot a prágai kormánnyal szemben katonai szövetség köti. " S ha Hitler esetleg kétséget hagyott volna beszédében Csehszlovákia sorsát illetően, Göring kijelentése, amelyet a francia követség egyik fogadásán tett, már nem hagy semmi kétséget aziránt, hogy a német imperializmus programjában sarkalatos és elhatározott tény volt Csehszlovákia szétverése, bekebelezése a birodalomba.

" Tekintsék meg, milyen alakja va Csehszlovákiának! - mutatott rá Göring Csehszlovákia térképére - Ez nem az egészséges ész provokációja ? A vakbél féregnyulványa ez. Ki kell operálni! "

/ 11 /

Röviddel az ausztriai események után a német sajtóban az első oldalra kerülnek azok a cikkek, amelyek a Csehszlovákiában élő szudétanémetek " sanyaru " sorsáról írnak egyre élesebb formában. Hitler már fentebb említett beszéde, s a birodalmi sajtó sem hagy kétséget aziránt, hogy a náci Németország újabb agressziójának előkészítésére faltörő kosként a szudétanémetek " megvédésének " ügyét, a szudétanémetek fasiszta pártját, a Henlein által vezetett Szudétanémet Pártot / SPD / óhajtja felhasználni. Már az ausztriai események előtt és alatt / a náci diplomáciára jellemző módon / a német vezetők igyekeznek megnyugtítani a csehszlovák követet: közölheti kormányával, miszerint az ausztriai események nem gyakorolnak befolyást Németország és Csehszlovákia viszonyára. Március 11.-én Göring Mastni csehszlovák követnek kijelenti, hogy a fenti okok miatt Csehszlovákia és Németország viszonyában nem állt be változás. Majd hozzá teszi: " Erre becsületszavamat adom. "

Március 12.-én Göring közli Masnyval, hogy a német csapatok csak 15 kilométerre közelítik meg csehszlovák határt.

Ugyanezen a napon Neurath báró, aki Ribbentrop távollétében vezeti a külügyeket kijelenti, hogy Hitler érvényesnek ismeri el az 1925-ben kötött csehszlovák-német döntőbíró-sági egyezményt. Március 13.-án Göring közli a Londonban időző Ribbentrop külügyminiszterrel, hogy az angolok nyugtalanságának eloszlatására közölheti, hogy Németországnak nincsenek ellenséges szándékai Csehszlovákiával. Majd hozzáfűzi:

" Ellenkezőleg, ha azok jól fognak bánni német testvéreinkkel, akkor kétségtelenül megegyezésre jutunk ott is." /12/

A megnyugtató ígéretek nyilvánvaló célja az volt, hogy Csehszlovákiát, a következő áldozatot megfossza még attól az esetleges lehetőségtől is, hogy idejében próbálja mozgásba hozni a szövetségi rendszernek azt a láncolatát, amely, már amugyis kimulófélben volt, s amely Prágából kiindulva sugárszerűen kapcsolta magához az európai nagyhatalmakat is. A veszély realitása, a megnyugtató ígéretek ellenére is, amelyet a csehszlovák kormány szeretett volna leginkább elhinni, fennállott, sőt erősödött. Göring a magyar követ kérdésére válaszolva kijelentette, hogy Ausztria " rendbehozatala " után " biztosan jön Csehszlovákia is." Bár Magyarország türelmetlen, Németország még nem készült fel egy nagyszabású háborúra.

" Hangsúlyozta - t.i. Göring R.L. -, hogy egyébként ők még nincsenek annyira készen, hogy ezen, mégis nagyobb erőket igénylő akciót megindithassák." / 13 /

A Pesti Hírlap tudósítója szinte Göringgel azonos módon fogalmazza meg jelentését, a párizsi politikai körök véleményét összegezve: " Ausztria után Csehszlovákia kerül sorra. " / 14 /

1938 elején még nem volt eldöntve Berlinben , hogy a csehszlovákiai hatalomátvételt az osztrák módszer szerint hajtják-e végre / vagyis úgy, hogy Henlein jelentős hatalmi pozíciókat összpontosítana a kezében / , vagy esetleg más, " alkalmasabb " megoldáshoz folyamodnak, nem zárva ki a háborus összeecsapás lehetőségét sem. Miután Berlin az osztrák módszert alkalmatlannak találta, új taktikát dolgozott ki. Március 29.-én Berlinben, Hitler utasítására, Ribbentrop megbeszélést tart az SPD vezetőivel, ahol vázolja a követendő taktikai utmutatásokat Henlein és társai előtt. Eszerint az SPD feladata, hogy 1./ erős propaganda kampányt indítson, amely a világ elé tárja a szudéták " elnyomását " , 2./ autonómia követelése, 3./ s az így kialakult helyzetet az állandó válság állapotában tartani, mindaddig, amíg alkalmas lesz a német hadsereg támadó akciójának végrehajtására. / 15 /

A nemzetiségi kérdés, a nemzeti kisebbség elnyomásának felvetése a náci Németország részéről nyilvánvaló demagógiának tűnik akkor, ha figyelembe vesszük Csehszlovákia polgári-demokratikus jellegét, fejlődésének sajátosságait. A nemzetiségi kérdés csak annyiban volt reális Csehszlovákiában, amennyiben a cseh burzsoázia kezében összpontosult, a sajátos történelmi fejlődés eredményeként a gazdasági és politikai hatalom jelentős része, a kapitalista érdekekből kiindulva gátolta más országrészek gazdasági megerősödését, amely éles összeütközést eredményezett

a nemzetiségek kialakulóban lévő burzsoá rétegei és az államhatalom gyakorlását kezében tartó cseh burzsoázia között. E tipikusan kapitalista fejlődésre jellemző vonások a nemzetiségi tömegekben erősítették a kapitalizmus elleni tiltakozást, amely elködsített formában a nemzetiségek nacionalista, szeparatista törekvéseiben jutott kifejezésre, s így való irányultságát saját, fejlődésben lévő burzsoá rétegei adták, erősítették, s a sajátos történelmi helyzetben más államok burzsoá-monopolista köreivel szövetkezve szították.

Bár a köztársaság már születése pillanatában magán viselte az imperialista állam minden lényeges jegyét / s azon túlmenően, hogy a tőke fontos támaszát képezte Közép-Európában, kidolgozta saját imperialista politikáját is, amelynek geográfiai irányultsága - Balkán -, Csehszlovákia stratégiai helyzetén túlmenően, magában hordotta a Német országgal való potenciális összeütközés lehetőségét...

A cseh burzsoázia igyekezett minél többet megkaparintani a volt monarchiából, " vezető helyet biztosítani Közép-Európában és politikailag, valamint gazdaságilag is alárendelni a Balkán elmaradott mezőgazdasági államait" ... /

/ 16 /

, s fejlett politikai szervezettség is jellemezte; a belső nemzetiségi feszültség jelei már itt nyomkövethetők.

/ Megkülönböztetünk un. " Csehszlovák " pártokat, mint a cseh és szlovák burzsoázia pártjait, amelyek az érdekeikben összefonódott " csehszlovákizmus" talaján álltak ; s megkülönböztetünk olyan pártokat, amelyek elvetették azt a valójában hamis szemléletet, de a helyes ut helyett különböző szeparatista igényekkel léptek fel.

Ilyenek voltak: Szlovák Néppárt, - Slovenská Ludová Strana - Magyar Párt - később Egyesült Magyar Párt -, SPD /. Természetesen a csehszlovák burzsoázia igyekezett urrá lenni a nehézségeken, s megszervezni az egységes csehszlovák államot. De mindjárt szembetalálta magát cseh országrészekben azelőtt uralkodó helyet elfoglaló német burzsoáziával , amely nem akart belenyugodni új helyzetébe, másodrendűvé degradálásába, most nagy hangon kezdi hirdetni a Cseh-és Morvaország határmenti területeinek elszakítás utáni ön - állósítását, amely területeket Ausztriához, esetleg Né - metországhoz csatolnák. Az adott történelmi időszakban külső támogatás nem lévén, a német burzsoázia félve saját , egyre forradalmasodó munkásosztályától, maga volt kényte - len a prágai kormányhoz fordulni a határmenti területek " pacifikálása ", megszállása végett. De nemcsak a német burzsoázia, hanem a lengyel és a cseh burzsoázia is far - kasszemet nézett egymással Tessen és környéke miatt. Az egyik legégetőbb probléma a szlovák nemzetiség ügye volt . A cseh burzsoázia bár a " csehszlovákizmus " jelszavát hangoztatta, nemhogy nem engedte közel a hatalomhoz a las - san kialakuló szlovák burzsoázia képviselőit, de Szlová - kiában mint gyarmatosító lépett fel, s a csehszlovákiz - mus " mint jelszó , tartalmát nézve azonos lett a cseh burzsoázia érdekeit képviselő polgári politikusok naciona - lista osztálypolitikájával. A nagy világgazdasági válság , amely Csehszlovákiát súlyosabban érintette, mint a környe - ző országokat / s a nyomában fellépő sztrájkmozgalmak és politikai harcok /, a nemzetiségi kérdést ismét központi helyre állították. Erősen hozzájárult ehhez az is, hogy a cseh burzsoázia a belső piac kiszélesítésével / Szlovákia

iparának leszerelésével / próbált kilábalni a válságból .

E politika megakadályozta a szlovák burzsoázia profitszerző törekvéseit, a továbbfejlődés lehetőségét; de a kialakulóban lévő szlovák munkásosztály is érezte ennek első nagy csapását - a munkanélküliséget. A munkásosztály, amely a szlovák nép nagy forradalmi megmozdulásának

- Szlovák Tanácsköztársaság - leveréséért is a cseh burzsoáziát tette - nem ok nélkül - felelőssé, lehetőséget teremtetett a szlovák burzsoáziának arra - mivel a munkásosztály ideológiájának befolyása még eléggé a kezdet kezdetén állott -, hogy felsorakoztassa magamögött nemcsak a munkásosztály egy részét, de a nép jelentős tömegeit is ; hogy a szlovák nép antikapitalista harcainak bukását a tudatos propaganda nacionalista mótellyé alacsonyítsa, amely erősen hozzájárult a nemzetiségi ellentétek felszításához. A cseh burzsoázia " szlovák " politikája kiinduló pontja lett annak a nemzeti harcnak, amelynek legszélsőségesebb képviselőit a katolikus klérus - a Vatikán tevőleges támogatásával - , szervezett párttá ; kezdetben csak autonómiát, később a teljes elszakadást követelve. Ludová Strana nevű pártjuk kihasználva Csehszlovákia sajátos társadalmi szerkezetét , sanyargatott gazdasági helyzetét a válság időszakában, Prága burzsoá-uzsora és imperialista politikáját, olyan népszerű, sőt népbarát jelszavakat hangoztatott, amelyek nemcsak a nép széles rétegeibe hatoltak be, kaptak aktív támogatást, de éreztették hatásukat az irodalomban is, ahol egyre inkább a nacionalizmus, az idegengyűlölet kap hangot. / Vajansky / Igen alapos kutatómunkára lenne még szükség ahhoz, hogy biztos kézzel tudjuk elkülöníteni a szlovák burzsoázia pozícióharcát a tömegek jogos, önvédelmi

harcától. Annyi bizonyos, hogy a szlovák burzsoázia a cseh burzsoázia " jóvoltából " , biztos tömegbázisra tudott támaszkodni a szlovák nép jelentős rétegeiben, amelyhez - Szlovákia hiányos társadalmi szerkezeténél fogva - a klérus szállította az ideológiát. A CSKP aktivistáinak leg - jobbait küldte Szlovákiába, hogy felvilágosítsák a népet arról, hogy a Néppárt akkor, amikor bírálja a csehszlovák társadalom kinövéseit / természetesen negatív irányban / valójában fegyvert kovácsol / bírálatának reakció , romboló jellegénél fogva / népellenes politikájához./ 17 / Csehszlovákia bonyolult nemzetiségi ügyei, amelynek megoldására a csehszlovák burzsoá kormány éppen jellegénél fogva nem volt alkalmas, azonkívül, hogy ürügyül szolgált a megerősödött német fasizmusnak a beavatkozásra, közös alapot is jelentett arra, hogy egységes frontba tömörítse Európa reakciós erőit, hogy a csehszlovák kérdést nemzetközivé tegye. Hitler ennek érdekében felhasználta a fasiszta magyar külpolitika revíziós törekvéseit, támogatta a földesuri Lengyelország területrekló igényeit.

A magyar ellenforradalmi rendszer mindjárt hatalomra kerülése után külpolitikájának középpontjába a revíziót állította. Ez a külpolitika megfelelt a magyar feudál-kapitalizmus társadalmi keretei között létrejött fasizmus sajátos uralmi rendszerének kettős jellegéből kifolyólag mind a földbirtokos arisztokrácia / amelynek döntő befolyása volt a magyar kül- és belpolitika meghatározásánál / , mind az ipari burzsoázia gazdasági / földbirtok -, nyersanyag-, profit - és piacszerző / és politikai törekvéseinek egyaránt. A revíziós kérdés politikai kalandorsággá fajuló szélsőséges propagálásával / " Csonka-Magyaror -

szág nem ország - Nagy-Magyarország mennyország" /, az ellenforradalom fedélzetéről feleng^{ve}gett, Európában elsőként állampolitikai rangra emelt, a "nemzeti program" pontjai közül legelőbb megvalósult antiszemita hangoztatásával a munkásosztály és a szegényparaszttság megmozdulásainak "totális" üldözésével; e reakciós, feudálkapitalista osztályérdekekből táplálkozó imperialista külpolitika mesterségesen összetákolt, vagy idegenből kölcsönvett ideológiai igazolásával / "természetes határok elmélete", "magyar szellemi kulturfőlény" elmélet /, a magyar nép forradalmi megmozdulásainak helytelen irányba való terelését, saját osztályuralmuk megszilárdulását kívánták elérni. / 18 /

A magyar ellenforradalmi rend gyengének bizonyult azonban arra, hogy a Trianonban kötött, s az ellenforradalom aláírásával megpecsételt imperialista békét imperialista eszközökkel, egyedül, saját erejéből törje át. Gátolta ezt az a hatalmi csoportosulás, amelyet a magyar revíziótól veszélyeztetett országok blokkja - Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia - alkotott; a nyugati imperialisták európai tervei, valamint az ellenforradalmi rendszer gazdasági és katonai gyöngesége. A magyar külpolitika tengelyében az első helyen a kisantant államok által alkotott blokk szétzúzása állott. Bethlen István 1926-ban a következőben szabja meg az ország politikai feladatait:

"A következő lépés - írja Horthynak - a katonai kontroll lerázása és katonai fegyverzetünk kiépítése kell legyen, evvel párhuzamosan mind fokozottabb külpolitikai erőfeszítést kell tennünk a kisantant szétrobbantására." / 19 /

Ennek a politikai célnak az érdekében Magyarország már az

1920-as években központja lett az európai reakció minden számba jöhető, már hatalmon lévő, vagy még csak a hatalom felé kapaszkodó szervezeteinek. / 20 /

Belsőszéles szálak fűződtek a Lundendorff köré csoportosult nacionalista tisztek és Horthy klikkje között, amelyeknek nagyszabású pángermán terveiben hely jutott Csehszlovákia feldarabolása gondolatának is. Horthy Magyarország erőforrásait használta fel ezen csoportok anyagi támogatására .

/ 21 /

Az ellenforradalmi rendszer bár alapvetően agresszív háborus konfliktusokra spekulált, demagóg módon a " békés revízió " jelszavát hangoztatta, miközben elutasított minden olyan kezdeményezést, amely a határproblémák békés , néprajzi alapon történő rendezését szolgálta volna.

Az együttműködés helyett Magyarország felkészítése egy támadó háborúra Csehszlovákia ellen már az 1920-as években , s főleg az 1923-27-es , angol támogatást is élvező, olasz - magyar egyezmények után is komoly perspektivaként vetődött fel. Mayer Csejkovics Károly ezredes Horthyhoz intézett katonapolitikai fejtegetésében az ország háborús felkészítéséről írja, hogy a cél az, hogy megelőzzük ellenfeleinket a támadásban, tehát úgy, hogy " ne ők, hanem mi rohanjuk meg őket ." / 22 /

A Szlovákiában és Kárpátukrajnában erősödő autonomista törekvések is egyre aktívabb külpolitikára inspirálták a magyar kormányt. A valószínűen Király Béla nyugalmazott altábornagytól eredő katonai beadvány, amelyet Horthyhoz intézett Csehszlovákia megtámadása tárgyában, miközben részletesen elemzi a betörés módozatait, arra a következtetésre jut, hogy Magyarország katonai gyengesége folytán nem

gondolhat támadásra mindaddig, amig

" a heterogén elemekből álló szomszéd államokban vagy azok egy részében a látszólagos rend és nyugalom fel nem bomlik, s főleg, amig egy nagyhatalom fegyveres erejének közeli aktiv támogatását nem várhatjuk például Olaszországot Ausztrián át". / 23 /

A magyar kormány a Csehszlovákia elleni támadás legszélesebb megszervezése végett saját hadállásainak megerősítésére igyekezett kihasználni a nagyhatalmak / Olaszország és Franciaország / érdeellentéteit is. Vitéz Király Béla nyug. altábornagy Horthyhoz intézett beadványában fejtegeti Csehszlovákia megtámadásának tervét. Politikai vonatkozásban kiemeli:

" Olaszországgal kötött benső barátságunk, az olasz és a magyar érdekek különbözősége miatt nem lehet zavartalan." " Az olasz kormányra ... nyomást kell gyakorolni egy franciabarát külpolitikai vonal kiépítésével. " / 24 /

Horthy kormányai a legkövetkezetesebb makacssággal utasítottak el minden jobbsorsra érdemes, és kihatásaiban beláthatatlanul fontos - bár ellentmondásoktól sem mentes - Duna-völgyi együttműködésre vonatkozó kezdeményezést.

/ Ilyen tárgyalások folytak 1921-ben Ausztriában és Csehszlovákiában . A tárgyalások vezetője magyar részről Teleky Pál volt. Történtek kísérletek egy olyan a Közép-európai kis államokat összefogó blokk megteremtésére, amelynek célja a német expanzió ellensúlyozása illetve megakadályozása lett volna. / / 25 /

A magyar külpolitika, Olaszország abessíniai

" megmérettetése " után, örömmel konstata, hogy az európai politika döntő tényezőjévé fejlődött Németország, a közös sérélmektől predesztinált természetes szövetségese, expanziójának iránya ismét keletre, a Szovjetunióra mutat, ahová szükségképpen, katonai-stratégiai megfontolások alapján is, Csehszlovákián keresztül vezet az út. / 26 /

S bár Hitler önfeláldozónak éppen nem mondható módon értelmezi a magyar-német együttműködést / 27 / , amely az 1936-os évre , nem utolsó sorban a magyar uralkodó osztály minduntalan unszolására, már kormányfői szinten mozgott , / 28 / / s ez az un. " régi gárda " - Neurath, Blomberg stb. - menesztése, 1938. február 4.-e , körül támadt bizonyalmaktól sem volt mentes, mint ahogyan ezt Horthy kétségbeesett erőfeszítései bizonyítják / 29 / , egyre nyilvánvalóbbá vált, számít Magyarország szövetségére egy Csehszlovákia elleni háborúban. / 30 /

Horthy-Magyarország ebben a szövetségben kénytelen volt alárendelni revíziós törekvéseit a náci Németország agresszív külpolitikájának, az határozta meg annak irányát , annak segítőjévé vált. Darányi Kálmán miniszterelnök és Kánya Kálmán külügyminiszter berlini látogatásakor Hitler azt tanácsolta a magyar államférfiaknak, hogy

" Magyarország ne forgácsolja szét politikai erejét különböző irányokba, hanem egyvonalra állítsa be azt, nevezetesen Csehszlovákiára."

/ 31 /

Ez ellen a szövetség ellen emelte fel szavát a KMP akkor, amikor rámutatott annak imperialista jellegére, a magyar nép érdekeit veszélyeztető voltára.

" A magyar uralkodó osztályok Hitlerék segít -

ségét akarják igénybevenni rabló céljaik megvalósításánál, és ezeknek a céloknak az érdekében készek Hitlerék lakájává szegődni. Hitlerék számára Csehszlovákia leigázása csak az első lépést jelentené a náci uralom Európára, sőt azon túl való kiterjesztésére ..." / 32 /

A magyar külpolitika és diplomácia a legteljesebb mértékű aktivitással bizonyította lelkes részvételét a magyar-német együttműködés első közös akciójában, Csehszlovákia ellen. S azon kívül, hogy fokozott tevékenységre inspirálta a Csehszlovákiában Henlein pártjához hasonló célból szervezett Magyar Párt tevékenységét / 33 /, a támadás diplomáciai és katonai bázisának kiszélesítésére önálló kezdeményezéseket is tett, Hitlertől függetlenül, Lengyelország bevonásának irányában. / 34 / 1936 májusától Pilsudski államcsínyétől kezdve erősödött a német orientáció Lengyelországban is, bár fenntartották a korábbi francia kapcsolatokat. Horthy, Gömbös 1934. október 18.-i látogatását óhajtotta felhasználni arra, hogy erőteljes német orientációt csikarjon ki Lengyelországtól. A magyar uralkodó osztály 1938 tavaszán már elégedetten állapítja meg, hogy

" Lengyelország a lengyel-magyar-német együttműködést ebben a problémában - t.i. a Csehszlovákia elleni akcióban R.L. - szükségesnek tartja. Rendkívül örülünk annak, hogy a lengyel és magyar felfogás most, amikor ez a kérdés akuttabbá kezd válni, harmónikusan találkozik." / 35 /

Az ellenforradalmi rendszer azáltal, hogy területi ígé

nyekkel lépett fel a csehszlovák állammal szemben, a német érvekkel azonos módon, a nemzetiségek ürügyén, segítette Hitler agresszív hódító szándékainak leleplezésére a világ közvéleménye előtt, segítette elhíttetni a világgal, hogy Csehszlovákia " mesterségesen konstruált képződmény " , " baci/lusgóe " , " a bolsevizmus előretolt bástyája " Európában, amelynek a nemzetiségekkel kapcsolatos politikája veszélyezteti a világbékét. A magyar külpolitika azáltal, hogy úgy igyekezett lazítani a Magyarországot körülvevő ellenséges gyűrűn, hogy erőit egy irányba, Csehszlovákia ellen igyekezett koncentrálni, amíg a kisantant többi országaival jó kapcsolatokat igyekezett kiépíteni/pl. Jugoszláviát semlegesíteni próbálta / , gyöngítette Csehszlovákia szövetségi rendszerét, segítette Hitlert, de ezzel egyidejűleg gyöngítette a nyugati hatalmak / különösen Franciaország / előretolt bástyáját, befolyási övezetét és adott esetben védelmi rendszerének fontos részét Európában, amelyet maguknak a nyugati hatalmaknak a rövidlátó politikája ítelt pusztulásra. Magyarország bevonása egy Csehszlovákia elleni akcióba természetesen, Németországnak is érdeke volt /mint ahogyan a kisantant egységének megbontása is/, s ilyen irányban próbálta / közös érdekekből kiindulva - nem sikertelenül/- befolyásolni a magyar kormányt. Magyarország ezzel szemben világos garanciát akart kapni Németország részéről, hogy nem támadják hátba, főleg jugoszláv részről, miközben a csehszlovák problémára összpontosítja erőit. Csáky 1938. február 3.-án Bohle német államtitkárral folytatott megbeszéléseiben/" állandóan becsusztatta azt az aggodalmát"/, arra a tényre hívta fel a német szövetséges figyelmét, hogy Jugoszlávia a kisan-

tanttal szembeni kötelezettségeiből kifolyólag "Magyarországra támad, ha a magyarok fellépnek Csehszlovákia ellen."

/ 36 /

Csáky kifejti, hogy Magyarország a maga részéről csak abban az esetben követi Németország példáját, "ha biztosítékot kap, hogy Jugoszlávia nem támadja hátba." Majd hozzáteszi, hogy véleménye szerint az egyidejű magyar-német támadás Németországnak jelentékeny könnyítést jelentene. /37/ A magyar kormány utasítására Sztójay berlini magyar követ 1938 áprilisában Weizsecker német külügyi államtitkárral folytat megbeszélést ebben a tárgyban. Az egyidejű magyar-német katonai akció eredményességének és célszerűségének hangsúlyozása mellett nem mulaszt el rámutatni az egységes fellépés azon előnyére sem, hogy annak megvalósulása esetén "kezdetből lehetetlenné válnék az orosz légierők földreszállása az egykori Észak-magyarországon."

/ 38 /

A diplomáciai alkudozások és manőverezések mellett a magyar kormány már 1938 tavaszától kezdve sürgette a katonai együttműködés kidolgozása szempontjából fontos vezérkari tanácskozásokat. A magyar kormány a sorozatos leintések ellenére is napirenden tartotta ezt a témát. / Sztójay 1938. március 31.-én Mackensennel folytat megbeszéléseket; Kánya külügyminiszter 1938. április 5.-én a magyar-német "kooperációt" sürgeti a német külügyminisztériumban; Keitel 1938. augusztus 8.-án Budapesten kijelenti: "Ha a politikai szempontok tisztázódtak, akkor lehet katonailag tárgyalni."/

/ 39 /

A német kormány azonban még túl korainak találta az időt, s egyre halogatta a tanácskozások megkezdését, annál is

inkább, mivel nem tulságosan bizott magyar szövetségesé -
nek titoktartásában a Németországgal ellenséges hatalmak -
kal fenntartott viszonya miatt.

S miközben Hitler Csehszlovákiát igyekszik be -
lülről szétrobbantani, bekeríteni és elszigetelni, bűnös -
ként a világ elé állítani, aközben a Csehszlovák Köztársaság burzsoá kormánya, élén Benes elnökkel, a legteljesebb cselekvőképtelenségről tesz tanuságot. A csehszlovák kormány - éppen burzsoá jellegéből kifolyólag - nem volt képes felülemelkedni osztályérdekein a nemzeti érdekek védelmében, hogy bevezesse azokat a szociális és kulturális reformokat, amelyek kihúzták volna a Henlein-féle demagógia lábába alól a talajt. A csehszlovák, s elsősorban a cseh burzsoázia, amely egyaránt kizsákmányolva tartja saját, és fokozottabban a nemzetiségi, - német, magyar, szlovák, lengyel, ukrán stb... - munkásait, saját osztályérdekéből kifolyólag nem folytatott következetes és kérlelhetetlen harcot a Henlein-féle politikai banditizmus ellen.

A burzsoá kormány a felforgató erők belső frontjának szétverése helyett támadást intéz a munkásosztály és szervezetei, a Csehszlovák Kommunista Párt/CSKP/ ellen , amely az egyetlen erő volt a köztársaságban, amely szervezte a fasizmus elleni széles népi összefogást, igyekezett megvalósítani a munkásegységet az 1934-1935-ös évek sikeres harcainak tapasztalatai alapján, amely megakadályozta a fasizmus uralomrajutását Csehszlovákiában. / 40 /
A CSKP hirdeti a nemzetiségi kérdés igazságos és jogos megoldásának szükségességét, de kérlelhetetlen harcra szólít fel Hitler belső ügynökei ellen. / A CSKP már 1923. február 2-5 között megtartott kongresszusán foglalkozott a

nemzetiségi kérdéssel. Az I. kongresszus még nem jutott el a lenini nemzetiségi politika tételeinek helyes felismeréséig. A jóváhagyott tételek közé ui. beiktatták a "cseh - szlovák nemzetről" szóló téves megállapítást, amely tagadta a szlovák nép nemzeti sajátosságát, s ezzel gyöngítette a CSKP harcát Szlovákiában. Ez a hibás álláspont összefüggött a csehszlovák állam jellegének helytelen értelmezésével, amely Csehszlovákiát egyoldalúan burzsoázavallus államnak tüntette fel, s nem vette figyelembe sajátos imperialista jellegét. A II. kongresszus - 1924. október 31-november 4 - már a leninizmus térhódítását mutatta a nemzetiségi kérdésben hozott határozatban is. Elítéli a "csehszlovákizmus" hamis gondolatát, s a nemzetiségek önrendelkezési jogának hangsúlyozása mellett hirdeti, hogy "... az elnyomott nemzetiségek kommunistáinak ... az osztály - harcban egyesülniök kell a cseh munkásosztállyal." / 41 /

A VI. kongresszus, 1931. március 7-12 között, először foglalkozott a maga teljességében és bonyolultságában a nemzetiségi kérdéssel. Megállapította, hogy a nemzetiségi kérdés fontos része a proletariátus osztályharcának, s e kérdés burzsoáz megoldása katasztrófához kell, hogy vezessen a burzsoáz államokkal körülvett Csehszlovákiában. A VI. kongresszus a proletár nemzetköziség szellemében tárgyalta ezt a fontos kérdést, s előkészítette a pártot a közelgő osztályharcok vezetésére, s ezekben a harcokban a marxizmus-leninizmus alkotó alkalmazására. A VI. kongresszus ismét elítéli a "csehszlovákizmus" káros elméletét. Ki - mondotta, hogy Kárpátukrajna szláv lakossága nagy Ukrajna része, s elvetette a "ruténekről" szóló elméletet. A kongresszus felhívta a pártot, hogy teremtsen meg a prole -

táregységet nemzetiségekre való tekintet nélkül; nevelje a munkáosztályt osztályszolidaritásra. A párt sokoldaluan elemezte a nemzetiségi kérdés szociális tartalmát, amely Kárpátukrajnában és Szlovákiában lényegében a parasztkérdéssel volt azonos. Ezért a kidolgozott részleges követelések zöme a parasztság érdekvédelmével foglalkozott. A párt elítélte a nemzetiségi kérdésben az opportunistá passzivitást, de hangsúlyozta, hogy a részleges követelésekért és a különválásért folytatott harcot is össze kell kapcsolni a gazdasági és politikai harccal, a proletárforradalom célkitűzésével. A párt kongresszusa rámutatott, hogy a stabilizáció alatt létrejött a kizsákmányolók egységfrontja - nemzetiségüktől függetlenül - az elnyomottak ellen. Ezen alapvető, utmutató és helyes megállapítások mellett azonban nem szentelt elég figyelmet annak, hogy a gazdasági válság, valamint a Németországban végbement események megteremtették az előfeltételeket a nemzetiségi viszonyok heves / és hamis / kiéleződésének a Csehszlovák Köztársaság burzsoáziáján belül, valamint a fasiszta és irredenta irányzatok megerősödésének a nemzetiségek /német, magyar és szlovák / burzsoá köreiben. / / 42 / A CSKP 1936-os

/ VII. / kongresszusa kiadja a jelszót:

" Népföntbe a béke védelmére, Hitler ellen, kenyérért és szabadságért." / 43 /

A CSKP harca a köztársaság védelméért igazságos ügy volt. A CSKP akkor, amikor a hitlerizmus részéről a Csehszlovákiát fenyegető veszély nagyságát tudatosította, szervezte az ellenállást, igazi leninista politikát követett. Lenin írta, hogy az imperializmus kora,

" ... legkevesbé sem zárja ki a nemzeti háboru -

kat, pl.: a kis - mondjuk annektált vagy nemzetileg elnyomott - államok részéről az imperialista hatalmak ellen."

/ 44 /

A köztársaság védelmének politikája nem jelentett osztálybékét, hanem csorbitotta a burzsoá diktatura életét. A CSKP kidolgozta az önálló, a dolgozó nép érdekében fakadó osztálypolitikáját, amelyben fő feladatként szabta meg a Népfront megszervezését, a nemzetiségi kérdés igazságos megoldását. Védni a köztársaságot a külső fasiszta támadással szemben, megvédeni a demokráciát, harcot indítani a belső fasizálódás ellen, létrehozni a demokratikus nemzetiségi kiegyezést, a nemzetiségek tömörítése a köztársaság védelmére. Kiadta a jelszót: "Mindent meg kell tenni az egységért és a népfrontért!" / 45 / Ennek érdekében a

CSKP Összszlovákiai Kongresszusán kidolgozzák Szlovákia gazdasági, kulturális és szociális felemelkedésének reális tervét. / 46 / A Rudé Právo próbálta összekovácsolni, harcos Népfrontba tömöríteni a Csehszlovák Köztársaság összes demokratikus erőit. A CSKP német nyelvű lapot indít, Rothe Fahne, kiadja a jelszót: "Egyetlen falut, egyetlen fenyőfát sem Hitlernek, Horthynak és Becknek!" / 47 /

A CSKP politikája a marxizmus-leninizmus elméletének alkotó alkalmazása volt akkor, amikor a proletariátus forradalmát a nemzet forradalmává tette, amikor saját érdekeit a nemzet érdekeiért érvényesítette a proletariátus. / 48 /

A CSKP látja azonban azt is, hogy a jelenlegi burzsoá kormány nem képes bevezetni azokat a szociális és kulturális intézkedéseket, amelyek megszüntethék azokat az okokat, munkanélküliséget, a dolgozó tömegek nyomorát, amelyek akadályozzák a nemzeti egységfront létrejöttét. A Népfront feladatává teszi

az állam megvédésének feladatán kívül azt is, hogy olyan kormányt juttatna hatalomra, "...amely képes lenne megváltoztatni a rendszert..., s az sokkal radikálisabban oldaná meg a szudétanémet kérdést is." /49/

Benes köztársasági elnök és kormány^a ahelyett, hogy az ország belső erejének szilárd kiépítésére törekedett volna, radikálisan felszámolta volna a belső felforgató tevékenység fő támaszait, a külső befolyás alatt álló nemzetiségi fasiszta pártokat, élükön az SPD-vel, ehelyett az állam védelmének súlypontját a külföldi - s a Csehszlovák Köztársaság burzsoá jellegéből következően - elsősorban, s szinte kizárólagosan, a nyugati hatalmakkal kötött szerződésekre helyezte. Gratz Gusztáv, aki a magyar kormány megbízásából nemhivatalos tárgyalásokat folytatott a csehszlovák vezetőkkel, Kánya Kálmán külügyminiszternek küldött jelentésében kiemeli, hogy a csehszlovák vezetők, különösen Benes elnök, feltétel nélkül biznak Anglia és Franciaország segítségében.

" Egy Csehszlovákia érdekében Oroszország részéről jövő támogatást nem vesznek kombinációba - jelenti megelégedetten R.L. -, aminthogy szerintük egyáltalában a cseh - orosz szerződésnek gyakorlati értéke nincsen, az csak következménye volt a francia-cseh és francia-orosz szerződéseknek."

Gratz Gusztávnak arra a tudatosan kiélezett kérdésére, hogy mi történnék abban az esetben, ha Franciaország mégsem akarna vagy tudna egy német támadás esetén segíteni, a csehszlovák vezetőkől azt a nemzeti érdekektől messze eső,

azt figyelmen kívül hagyó, de a burzsoá kormány osztálypolitikáját hűen tükröző választ kapta, hogy

"... ez ugyan teljesen valószínűtlen, de ha mégis bekövetkeznék, hát akkor a cseh nép, amely már évszázadokig élt a szent Római Birodalom gyomrában, el fogja birni azt is, ha a jövőben újból egy pár évszázadot egy másik Német Birodalom gyomrában fog élni. Ez különösen Benes elnöknek a nézete." / 50 /

Az uralkodó osztály politikai elképzelésének ziláltsága nem tette lehetővé a politikai egység létrejöttét az uralkodó osztályon belül sem. A különböző csoportosulások nem-hogy egy eredőbe egyesültek volna az ország sorsát érintő kérdésekben a kritikus időszakban, hanem jobbadán egymás ellen harcoltak, s különböző sorsot szántak^{az} országnak. Az agrárpárti jobboldal /élén Berannal / belülről akarta kiszolgáltatni a köztársaságot Hitlernek. Rudolf Beran, az Agrárpárt elnöke, már 1938 újév napján a Venkov c. újságban szót emelt Henleinnek a kormányba kerülése mellett. Az agrárpárti reakció politikai arculatának hű tükre az a cikk is, amely ugyancsak az említett lap szeptember 10.-i számában, a köztársaság legváltáságosabb pillanatában intéz dühödt támadást a csehszlovák állam következetes védelmezője, a CSKP ellen.

" Az, amit a kommunista párt, sajtója, nyilatkozatai művelnek, a gáztettel határos. Megértjük a hazafiságot, megértjük a nép bátor, és állama iránti szeretetét, és nagyra becsüljük. De értjük azokat is, akik a népben háborus hangulatot terjesztenek, könnyelműen

usztják a moszkvai rádió által már amúgy is félrevezetett népet, amely a „köztársaság és a béke szolgálata” c. adásában inkább köztársaság - és békeellenes szolgálatot végez. Aki a népben az alkotmányos tényezők iránt bizalmatlanságot terjeszt, aki hazafisággal kereskedik, és ezzel a párt részére agitál olyan időben, amikor az államot mentjük, az nem nevezhető másnak, mint gonosztevőnek. Szeretjük Oroszországot, az orosz népet, de elutasítjuk a bolsevik agitációt, öltözzék bár a hangoskodó hazafiaság köntösébe. Ez az állam sohasem lesz a kommunizmus, de más világnézet ugródeszkája sem, hanem mindig a saját demokratikus útján fog haladni.” / 51 /

Egy másik vezető burzsoá csoport, amely Benes elnökkel az élén a reformista pártokra támaszkodott, a fasiszta Németország Kelet-európára kifejtett egyre növekvő gazdasági és politikai nyomása, valamint az angol-francia "szövetségi" magatartás hatására, mielőbb végezni akart a "Moszkvával kötött kompromittáló szövetséggel", s lényegében a cseh - szlovák burzsoázia szélsőségesen szovjetellenes, az agrárpárti árulók köré gyülekező, csoportjával azonos politikát folytatott. / 52 /

A kormány teljes cselekvőkép telensége, s Beran már említett cikkének, valamint a CSKP lankadatlan felvilágosító és szervező munkájának hatására 1938 elején a széles néptömegek gondolkodásában éles fordulat ment végbe; sorra folynak a tüntetések Henlein és fasiszta kiszolgálói vagy az azzal cimborálók ellen. Az Agrárpárt paraszti tömegei is kezdik felismerni, a föld -

birtokosok vezette reakciós párt, igazi arculatát. Amíg az egyik oldalon harcos antifasiszta átalakulásnak lehetünk tanui, addig a másik oldalon, a reakció táborában, a politikai erők új átcsoportosítását láthatjuk. A német területen a burzsoá aktivista pártok maradványai átpártoltak Henleinhez, a cseh burzsoázia táborában a behódolás lett urrá. A politikai vezetéssel ellentétben a csehszlovák hadsereg tisztikarának és személyi állományának döntő többsége - eltekintve Syrový tábornokhoz és az un. "régí gárdához" hasonló árulóktól - kész volt az ország védelmére. Ez az elhatározás olvasható ki Kejží tábornok / a csehszlovák hadsereg vezérkari főnöke / 1938 februárjában kiadott közleményéből is, Hitler reichstagi beszéde után. / 53 /

Ha vizsgálat alá vesszük a csehszlovák-német erőviszonyok kérdését, ki kell emelnünk azt a kétségszöveg vonhatatlan tény, hogy a csehszlovák állam, a korebeli dokumentumok egybehangzó tanúsága alapján, olyan óriási, hathatós katonai technikával rendelkezett / hadiiparának termelése a világ fegyvergyártásának 4%-át adta, erős, jólképzett hadsereggel, s a védelem fontos magvát alkotó vasbeton erődítményrendszerrel rendelkezett a határokon..., amely objektív alapját képezhette volna a náci agresszió elleni ellenállásnak. A CSKP, ellentétben a burzsoá aktivista pártok törekvéseivel, politikájának hatására a tömegek antifasiszta, politikai kezdeményezése olyan fokra hágott, hogy a politikai vezetés feladatának abban kellett volna, hogy álljon, hogy felsorakoztassa maga mögött ezt a hatalmas erőt, megteremtse ezáltal az ellenállás spontánul kibontakozó, a helyzetből adódó szubjektív feltételeit. A politikai vezetés azonban csődöt mondott.

Az erőviszonyok tekintetében a Német Birodalom még nem rendelkezett döntő - a támadáshoz elengedhetetlenül fontos - tulsullyal 1938 márciusában:

<u>Erőmegoszlás</u>	<u>Németország</u>	<u>Csehszlovákia</u>
Hadosztályok száma:	47	45
Repülőgépek száma:	2500	1582
Páncélosok száma:	720	469
Gyalogosok száma:	2,200 000	2,000 000

A náci haderő mindenhatóságáról terjesztett nyugati propaganda, amelyet természetesen Németország csak elmélyíteni igyekezett, közel sem volt olyan mindenható, mint ahogyan az a fentiekből is kiderül, de méginkább abból, ami a második világháború utolsó sortűzei után megtartott nürnbergi perekből kiderül. Keitel, Manstein, Blomberg, Rundstedt, a német hadsereg tábornagyai, Gisevius, a német kémiszolgálat magasrangú tisztje, Nürnbergben az idevonatkozó kérdésekre válaszolva kivétel nélkül úgy nyilatkoztak, hogy Németország támadó hadeszközei, a válság időszakában, "nem voltak elengedőek Csehszlovákia határerődítményeinek áttöréséhez", s hogy "katonai próbatételről ...kétségtelenül nem lehet beszélni. Inkább a politikai idegek próbára tételéről volt szó". / 54 /

Göring 1939. április 15.-én Mussolini és Ciano előtt tett nyilatkozatában Csehszlovákia nehézfegyverzetéről a fentiekhez hasonló módon nyilatkozott. Kijelentette:

" Csehszlovákia nehézfegyverzete mindenestre megmutatta, hogy milyen veszélyes lehetett volna ez a fegyverzet komoly összeütközés esetén, még München után is." / 55 /

De nemcsak a német vezérkar és politikai vezetés, hanem a

nyugati " szövetségesek" képviselői, s így nyilvánvalóan kormányaik is, tisztában voltak a csehszlovák-német erői - viszonyok reális állapotával. E tárgyról szólva a nyugati hatalmak németországi képviselői a nürnbergi per idején, és a válság időszakában is, figyelemreméltó nyilatkozatokat tettek. Mason - Macfarlane ezredes, berlini katonai attasé, 1938. május 9.-én megállapította: " A német hadsereg szervezése és felfegyverzése még korántsem fejeződött be," s " kétségtelen, hogy nincs felkészülve egy európai háborúra." Ugyancsak július 27.-én, Berlinből Londonba küldött jelentésében, a német katonai helyzet hosszas tanulmányozása alapján, kijelentette, " hogy Németország nincs felkészülve a háború megkezdésére ez év őszén." Neville Henderson, berlini angol nagykövet, kijelentette Halifaxnek: " Ha kellőképpen megmutatnánk a karmainkat, Hitler ma nem szánná el magát háborúra." Francheer tábornok, a prágai francia katonai misszió vezetője, Csehszlovákia katonai lehetőségeit értékelve kiemelte: " Hitler tudta azt, -t.i., hogy egy Csehszlovákia elleni háborúja nem jár feltétlen sikerrel R.L. - s kétségtelenül sohasem támadta volna meg Csehszlovákiát, ha nem lett volna biztos abban, hogy Franciaország és Anglia cserben hagyja." / 56 /

Azoknak az egészséges erőknek a színrelépését, amelyek el voltak szánva - az erő biztos tudatában - a közvéltársaság megvédésére mind a belső árulóktól, mind a külső támadóktól, megakadályozta a politikai vezetés nyugat előtt hajbókoló, Hitler illetve Henlein előtt hajbókoló politikája, de nem utolsó sorban ezen erők szervezetlensége. A belső erők szervezetlenségének és a burzsoá kormány néptől idegen politikájának eredményeként, elhatározó jelentőségűek

voltak azok a szerződések, amelyek a Csehszlovák Köztársaságot külföldi hatalmakhoz kötötték.

A szerződések közül fontossági sorrendben - amely sorrendet maga a csehszlovák burzsoá diplomácia állított fel -, az első helyen említendő az 1924. január 25.-én aláírt francia-csehszlovák szerződés. / 57 /

E szerződés főbb cikkelyei kimondják, hogy Franciaország és Csehszlovákia közös akcióval válaszolnak minden olyan törekvésre, amely a versailles-i békerendszer ellen irányul. Nem kétséges, hogy e cikkely mögött az a gondolat húzódik meg, hogy Csehszlovákia e szerződés segítségével is biztosítsa magát szomszédai részéről esetleg őt érhető támadással szemben - s itt elsősorban Magyarország irredenta törekvéseiről van szó. E szerződés egyenes következménye volt, hogy Csehszlovákiának szomszédjaival való kapcsolatát nagyrészt Franciaország ellenőrizte, de megjavította Franciaország Közép-Európában elfoglalt nemzetközi helyzetét és pozícióit is.

A burzsoá Csehszlovákia külpolitikáját az egyoldalú nyugati orientáció jellemezte, s ennek volt a következménye az, hogy az 1935. május 16.-án, a francia-szovjet szerződés kiegészítéseképpen aláírt szovjet-csehszlovák szerződést kezdettől fogva mint másodrendűt kezelte, s soha - még a csehszlovák válság legsúlyosabb időszakában sem - nem próbált annak szellemében eljárni. 1938. február 16.-án Benes Ernst Eisenlohr prágai német nagykövettel való beszélgetésében kijelentette:

" Az Oroszországgal kötött egyezmény a múlt, a múlt idők emléke, bár nem lehet egyszerűen a papirkosárba dobni."

Majd, hogy meggyőzze a fasiszta hatalmakat, a valójában

amugy sem kétséges kommunista-ellenességéről, megjegyzi, hogy ő, már mint Benes,

"... nem engedi meg, hogy az országban kommunista propagandát folytassanak s ezirányban rendszeres együttműködést kíván létesíteni a csehszlovák és a német rendőrség között." / 58 /

A szovjet-csehszlovák kölcsönös segélynyújtási egyezményhez, a szovjet kormány kérésére csatolt záradék kimondotta, hogy a szerződő felek csak abban az esetben kötelesek eleget tenni a szerződésben vállalt kötelezettségeiknek, ha az agresszióval fenyegetett országnak Franciaország is segítségére siet. A szovjet kormány célja ezzel az volt, hogy egy háborus konfliktus esetén ne egyedül legyen kénytelen szembe szállni az agresszorral, illetve az agresszióval, amely Németország felől fenyegetett. E háromhatalmi / szovjet-francia-csehszlovák / szerződéssé bővült szovjet-csehszlovák szerződés fontos alapeleme lehetett volna a Szovjetunió által javasolt kollektív biztonsági rendszernek, ha a másik két szerződő felet is áthatja ez a törekvés. Csehszlovákiának a külföldi hatalmakkal kötött szerződései között megemlítendő még, az időrendben elsőként létrehozott, 1921-ben megalakított kisantant, Csehszlovákia-Jugoszlávia-Románia imperialista blokkja. A kisantant hivatalosan a magyar irredentizmus ellen irányult, fontos szerepet játszott, mint Franciaország hatalmi pozícióinak támasza, de fontos eleme volt a nyugati imperialisták szovjetellenes terveinek is. A kisantant országainak elsőrendű feladata az lett volna, hogy a fenyegető náci veszedelemmel szemben kialakítsák közös védelmi politikájukat, mint ahogyan erre Csehszlovákia

részeről láttunk is kísérleteket. E szövetség egységes politikai irányvonalának kialakítását megakadályozták azok a belső ellentétek, amelyek a szövetség lazulását okozták, nevezetesen Románia és Jugoszlávia fasizálódása. Stojadinovic, jugoszláv miniszterelnök, Hitlernél tett látogatása 1938. január 15.-én Karinthalba, Carol román király fasizta-barátságát irányzatának megerősödése 1936 után -, Romániának az a törekvése, hogy területi integritását Németország segítségével biztosítsa stb. ... A hitleri Németország befolyásának egyre nagyobb növekedése Európában, a magyar diplomáciának azon törekvései, hogy lazítson a kisantantot alkotó országok szerződési hűségén, a nyugati hatalmak ún. "benemeghatározási" politikája stb. ; mindezek a belső és külső tényezők, azt eredményezték, amint ezt a kisantant államainak 1937. április 1-2.-án Belgrádban megtartott konferenciája is mutatta, hogy a kisantant, mint egy Hitler-elleni esetleges védelmi szövetség, csődöt mondott. / 59/ E kérdés megítélésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a kétségtelen ténnyt sem, hogy a kisantant államaiban / épp a fasizálódás következtében egyre mélyebb gyökeret verő / szovjetellenesség és, a fentebb már említett irányba hatott. Carol király londoni látogatásakor, 1937. július 29.-én, Masaryk csehszlovák követtel folytatott beszélgetése alkalmával ki-jelentette:

"Hitlert csodálatom és tisztességes embernek tartom őt, aki békét akar és nincsenek semmiféle sötét szándékai. Mégiscsak úgy tűnik nekem, hogy önöknél nem látják eléggé világosan a bolsevizmus veszélyét, ha Németország naponta figyelmeztet erre

a szörnyű veszedelemre, akkor Európa érdekében
cselekszik." / 60 /

A kisantanthoz hasonlóan Csehszlovákiának a nyugati hatal -
makkal kötött szerződésai és szövetségi kapcsolatai sem
adnak több okot a derűlátásra. Csusky, párizsi csehszlovák
követ, 1938. március 4.-i jelentésében közli, hogy a fran -
cia külügyi bizottságban " azt a tételt állították fel" ,
hogy a francia-csehszlovák szerződés már nem bír kötelező
erővel, mivel az a locarnói szerződés része volt, s az
utóbbi megszűnt létezni. Továbbá Franciaország " egyáltalán
nem siethet Csehszlovákia segítségére", már a Maginot vö -
nal miatt sem, u.i. ez esetben Olaszországon keresztül kel -
lene vonulnia. Végül arra a " Csehszlovákia számára nem
éppen megnyugtató következtetésre jutott, hogy Franciaor -
szág állásfoglalását Anglia dönti el, u.i. " Franciaország
semmit sem tehet Közép-Európában". / 61 /

Franciaország állásfoglalása ez esetben annál is figyelemre
méltóbb, s ez ismételten felveti a nyugati "szövetségesek"
felelősségének kérdését is, mivel a francia kormány / nem
is beszélve az angolról ! / már az Anschluss előtt szinte
biztosra vette a Csehszlovákia ellen irányuló német táma -
dást, s a maga részéről annak megsegítését eleve kilátástal -
lannak ítélte. Gisevius, a hitler elleni összeesküvés egyik
aktív résztvevője, az összeesküvők müncheni tevékenységéről
kijelentette / s ezzel érzékeny csapást mért a nyugati dip -
lomácia minden ellenkező állítására / :

" Értesítettük az angol kormányt, hogy Hitler
nemcsak a Szudéta-vidéket szándékozik elfog -
lalni, hanem egész Csehszlovákiát. " / 62 /

Másrészt amellet, hogy a francia parlament különböző ál -

szent kibuvókat keres és a felelősség , a döntés jogát Angliára igyekszik átruházni, illetve átengedni; érezhető itt egy másik jelentős tényező is - Franciaország diplomáciai - és külpolitikai függősége Angliától, ami a német imperializmus megerősödésének egyenes következménye, de nem utolsó sorban Anglia hagyományos "egyensúly-politikájának" az eredménye. A kezdeményezés és döntés jogát magának fenntartó Nagybritannia pedig tárgyalásokat sürget a csehszlovák kormány és Henlein között, miközben a Szovjetunió szövetségi hűségét és katonai erejét becsméri, nem minden szándék nélkül, a csehszlovák kormány felé. Churchill erről a politikáról Emlékirataiban így nyilatkozik:

" A nyugati hatalmak hangsúlyozták a Szovjetunió kétszínűségét és rosszhiszeműségét. Ezzel szemben az igazság az /.../ , hogy Nem akartak az oroszokhoz fordulni Hitler ellen, ezért olyan közömbösséggel, hogy nem mondjam; megvetéssel - kezelték őket, hogy azt Sztálin sokáig nem tudta elfelejteni. Az események úgy folytak tovább - t. i. Anglia és Franciaország részéről R. L. - mintha a Szovjetunió a világon sem volna. S ezért nagy árat fizettünk a továbbiakban" / 63 /

A Francia Kommunista Párt ez ellen a politika ellen emelte fel szavát, amikor hangsúlyozta:

" Feltétlenül újból meg kell erősítenünk a francia - szovjet és francia-csehszlovák egyezménybe vetett bizalmunkat, és hadd tudja meg az egész világ, hogy Franciaország nem dobja el magától Csehszlovákiát és hogy Franciaország megelőzi a csapást, vagy segít az áldozaton." / 64 /

A szocialista Szovjetunió pedig a becsmérélsre olyan tettekkel válaszol, amelyek visszafordítják a becs - mérleést - a becsmérélőre. A szovjet kormány 1938. márciusá - nak végén biztosította a csehszlovák vezérkart, hogy a szovjet csapatok, a francia segítségtől függetlenül, nyom - ban Csehszlovákia segítségére sietnek, ha Hitler támadás - ra szánná el magát. / 65 /

1938.március 15.-én V.P. Patyomkin, a Szovjetunió külügyi népbiztosának helyettese, Z. Fierlinger csehszlovák követ - nek kijelentette, hogy - s ezt ismét hangsúlyozta - a Szov - jetunió feltétel nélkül kész teljesíteni a Csehszlovákiával kötött szerződésből fakadó kötelezettségét. / 66 /

1938.április 23.-án Z.Fierlinger közölte kormányával:a Szovjetunió, ha igénylik tőle, a Franciaországgal és Cseh - szlovákiával való megegyezés alapján kész minden intézke - désre Csehszlovákia biztonságát illetően. / 67 /

M.I. Kalinyin, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának elnöke , 1938. április 26-1 , a moszkvai Leningrádi Kerület agitáto - rai , és propagandistái előtt mondott beszédében hangsú - lyozta, hogy a szovjet- csehszlovák szerződés " ... nem tiltja a feleknek egymás kölcsönös megsegítését, nem várva be Franciaországot." / 68 /

A szovjet kormány határozott kiállásával ellen - tétben Chamberlain, mintegy leleplezve saját politikai hitelét, 1938. február 23.-án , mintegy bátorításul Hit - lerneki,

" Nem szabad félrevezetni magunkat, mégkevésbé a kis és gyenge nemzeteket azzal a reménnyel ámitani, hogy a Népszövetségtől majd védelmet kapnak az agresszióval szemben, hogy annak

megfelelően lehet majd eljárni , ha egyszer tudjuk, hogy semmi ilyesmi nem történhet meg ."

/ 59 /

Csehszlovákia szövetségi rendszerét vizsgálva felvetődik a kérdés, hogy miért nem realizálódott a francia- szovjet- csehszlovák szövetség a fasizmus elleni harc, a kollektív biztonság elvi alapján, hiszen keretei megvoltak, s ennek alapját a háromhatalmi szerződéssé bővült francia- szovjet- csehszlovák szerződés adhatta volna? Anglia álláspontját, mint ismeretes, a velejéig reakciós és szovjetellenes clevelandi-klikk politikája határozta meg. A brit uralkodó osztály a két világháború között két csoportra oszlott a Szovjetunióhoz való viszony kérdésében. Az egyik csoport, amelynek tagjai között olyan neves politikusokat is találunk, mint Lloyd George, Eden és Hitler hatalomra jutása után Churchill, az állami érdek elvét vallotta és úgy látta, hogy a Szovjetuniónak és Angliának nincsenek számottevő ellentétei egymással; gazdasági téren pedig mindkét fél számára előnyös lenne az együttműködés . Ez a csoport tehát a Szovjetunió állami létének reális felismeréséből indult ki, s a Szovjetunióhoz való közeledés mellett tört lándzsát. A másik csoport, ezzel éles ellentétben , vak osztálygyűlölettel viseltetett a Szovjetunió , mint a szocializmus országa iránt még akkor is, ha ennek Anglia nemzeti érdekei látták a kárát. A kapitalizmus méhében fogant imperialista ellentéteket igyekezett e rendszer határain kívül vinni, s a Szovjetunió rovására megoldani . Ezt az álláspontot képviselte Curzon, Austin, Neville Chamberlain, Simon, Halifax stb. / Churchill 1934-ig tartozott ehhez a csoporthoz. / A két csoport közül az álta -

lunk tárgyalt időszakban a chamberlainisták játszották a döntő szerepet, amely az angol-német viszonyt tekintve igen előnyösnek mutatkozott, de a szovjet-angol viszonyt tekintve - a mélypontot jelentette. /70 /

Franciaországnak, bár élesebb ellentétei voltak Németországgal, mint Angliának, mégis " ... a francia reakció megértő szövetségese volt Chamberlainnak a Németországgal folytatott alkudozásokban. " / 71 /

Ez a magatartás fejeződött ki von Papen és Chamtemp francia miniszterelnök 1937. novemberi tárgyalásain is. Papen kijelentette: Franciaországnak nem kell aggódnia határai biztonságáért, mivel azokat Németország véglegesnek tekinti; azt javasolta, hogy Franciaország mondjon le az " erőegyensúly" politikájáról, s ne tekintse érdekel fenyegetésének, ha Németország növeli befolyását a Duna-medencében. / 72 / S bár Papen javaslatai azt a látszatot keltették és azt a határozott kívánságot fejezték ki, hogy Franciaország mondjon le hagyományos politikájáról Közép-Európa országaival, mégis azt tapasztalta, hogy

" ... a francia miniszterelnöknek nem volt ellenvetése^a német befolyás ausztriai növelésével szemben. " / 73 /

Nem lehet kétséges, hogy a francia uralkodó körök politikáját alapjában véve az az általános imperialista politika sugallta, amelynek sajátossága abban állt, hogy nemcsak, hogy nem tettek semmit az agressziótól közvetlenül veszélyeztetett országok / így saját maguk / érdekében annak megfékezésére, hanem még támogatták is az agresszort. Ez abból az utópisztikus álomból eredt, hogy az agresszornak tett részleges engedményekkel saját magukat szabadithatják

meg , a Szovjetunió ellen irányíthatják, s megszilárdíthatják az amugyis megingott imperialista rendet. / Hogy ez a politika mennyire illuzórikus volt, a mennyire távolodott el a valóságtól, arra Ribbentrop, a náci kormánygarnitúra exponens képviselője a leghitelesebb tanu:

" Hivatalosan Oroszország fog mint megnevezett ellenség szerepelni, de valójában minden Anglia ellen fog irányulni - magyarázta 1938. tavaszán Weizsacker német államtitkár - nak .- Nem szabad még egyszer elkövetni azt a hibát , hogy egyszerre legyen ellenünk Ang - lia , Franciaország és Oroszország."/ / 74 /

A francia külpolitika alakulását befolyásoló tényezőként kell megemlítenünk azt a tényt, hogy Németország gazdasági és politikai tulsulya egyre nyomasztóbban hatott Közép-Európában, Franciaország hagyományos befolyási területén. / A német fasiszmus kisebb szomszédai elnyelésére, mielőtt még rá nem tért volna a nyíltan háborus "megoldásokra", elsősorban, de nem kizárólagosan, kereskedelempolitikai eszközöket használt fel. Ezt a politikát a legbrutálisabb harc jellemezte a külső és a belső piacok és nyersanyaglelőhelyek megszerzéséért, monopolizációjáért, az olcsó mezőgazdasági importért, amely az előnytelen kétoldali szerződésekben jutott kifejezésre. / / 75 / A német imperializmus dinamizmusa nyugtalansággal töltötte el a francia burzsoáziát, amely az első világháború tanulságaiból okulva, igyekezett biztosítani magát egy Rajnán túli támadás ellen. / S von Papen, amint láttuk, nem fukarkodott az ígéretekkel! / Mindezek a tényezők a francia-német viszony árnyékosabb, ellentétektől tarkított oldalát alkották. A francia burzsoázia jobboldali, fasiszta beállítottságú része

azonban, a nemzetközi imperializmus általános törekvéseihez igazodva, a Németországgal való "megbékélésre" törekedett, s többek között azzal is kifejezésre juttatta ilyen irányu törekvéseit, hogy 1938. áprilisában Georges Bonnet-t tette meg külügyminiszternek, aki közismerten jó kapcsolatban állt a fasiszta Németország ipari és pénzügyi köreivel. Bonnet hivatalos nyilatkozataiban hangsúlyozta, hogy Franciaország hű marad a Csehszlovákiával kötött egyezményhez, ugyanakkor "nemhivatalos" kijelentéseiben olyan

"... megjegyzéseket ejtett el, miszerint nem képes és nem is óhajt szembeszállni a német agresszióval - tudva, hogy megjegyzéseit éppen úgy megismétlik majd Berlinben, mint Londonban, Moszkvában és Prágában." / 76 /

Ugyancsak Bonnet szájából hangzott el az, a minden kétséget eloszlató mondat, hogy a Németországgal való megegyezés érdekében hajlandó a végsőkéig elmenni. / 77 / Fladín francia miniszter Welzek német nagykövetnek úgy nyilatkozott, hogy Franciaország hozzájárul Csehszlovákia "amputálásához", most már csak az orvost kell megtalálni. / 78 / A francia uralkodó körök politikai állásfoglalására elhatározó jelentőségű befolyást gyakorolt az angol diplomácia azon törekvése is, amely arra irányult, hogy a fasiszta hatalmak és a nyugati demokráciák között az összhang tökéletes legyen - a Szovjetunió elleni háborúban. Az angol kormánynak az a politikája, hogy megerősítse Németországot a Szovjetunió ellen, egyre inkább függő helyzetet teremtett Franciaország részére is, s kényszerítette arra, hogy az egyre jobban kibontakozó német nyomással szemben, Angliára támaszkodjék. Az egyik ilyen manőver, Chamberlain március 24.-i alsóházi beszéde volt.

Chamberlain felsorakoztatta Anglia azon kötelezettségeit , amelyeknél fogva Anglia fegyveres konfliktus esetén segítséget nyújtani köteles volna más országoknak. Majd hozzátette, hogy mindezek nem vonatkoznak Csehszlovákiára, mert Angliának nincs ilyen kötelezettsége, s nem is vállalhatja , hogy nem provokált agresszió esetén segítséget nyújtson ennek az országnak. Hozzáfűzte még, hogy Angliának még az sem kötelessége, hogy Franciaországnak segítségére siessen, ha az utóbbi , t.i. Franciaország , a Csehszlovákiával kötött szerződésénél fogva fegyveres konfliktusba bonyolódna. / 79 / Az angol külügyminiszter még világosabban fogalmazott akkor, amikor Chamberlain szavainak értelmét így tolmácsolta az amerikai sajtó képviselőinek:

" Sem mi sem mentheti meg Csehszlovákiát a német uralomtól." / 80 /

Franciaország számára szánt figyelmeztetéseket természetesen párhuzamos akciók követték, amelyek, amint azt már láttuk, a csehszlovák kormányra nehezedeő nyomásban jutottak kifejezésre . A francia kormány politikai arculatát befolyásoló tényezőként kell feltétlenül megemlítenünk a francia Kommunista Párt által vezetett demokratikus közvélemény nyomását és tiltakozását, amely arra készítette a kormányt , hogy kijelentse / miközben a kulisszák mögött lázas ütemben folytak a tárgyalások /, német agresszió esetén segítséget nyújt Csehszlovákiának. Ugyanakkor e segítségnyújtás hiábavakóságát igyekezett bizonyítani azzal, hogy Franciaország gyengébb, mint Németország, s így kénytelen követni Chamberlain " békéltető " politikáját. Ez a magyarázat természetesen nem fogadható el, hiszen ha a francia kormány valóban akart volna harcolni, úgy teljesen reális alapja

lett volna, hogy Csehszlovákiára és a Szovjetunióra tá -
maszkodva igen nagy és jelentős erőfölénybe kerüljön. Ezt
persze nem akarta a francia burzsoázia. Inkább minden erő -
feszítése arra irányult, hogy mielőbb szabaduljon a Szov -
jetunióval kötött szerződéstől, amely azon kívül, hogy Cseh -
szlovákia megvédésének reális feltételét adta, nem élvezte
a " nyugati világ jóindulatu támogatását" sem. A francia
kormány politikája, amellyért jóval nagyobb árat kellett
fizetnie, mint Angliának, s amelynek következtében egyre
inkább a brit politika járszalagjára került feladva önál -
lóságát, nemhogy nem segítette elő Franciaország nemzeti
nagyságának kiteljesedését, de mélységesen a reakciós vol -
ta mellett alapvetően nemzetietlen burzsoá osztálypolitika
is volt. Az angol-francia diplomácia manőverei a Münchent
megelőző időben egyértelműen arra vallottak, hogy Anglia és
Franciaország uralkodó körei / a köztük lévő ellentétek
mélységének különbözősége ellenére / készek megalkudni
Németországgal, elvetni a szerződésekben foglalt nemzetkö -
zi és jogi kötelezettségeiket, de támogatásuk viszonzásá -
ért Németországtól a Szovjetunió ellen háboru megindítá -
sára vonatkozó konkrét kötelezettség vállalását követelik.

A nyugati hatalmak tétovázó magatartása közben
Hitler április 22.-én utasítja Keitel tábornokot a Cseh -
szlovákia ellen indítandó katonai akció / Fall Grün / álta -
lános irányvonalainak kidolgozására. A tervzetből kitűnik,
hogy Hitler még nem érzi elég erősnek magát^a Csehszlovákia
ellen indítandó nyílt támadáshoz, számít Franciaország e -
setleges belépésére, s ennek ellensúlyozásaként fontosnak
tartja Mussolini állásfoglalásának ismeretét - s itt
Mussolini " Impérium Romanum " hóbortjára épít, amely ked -

vezően befolyásolhatja Németországra vonatkozóan Olaszor -
szág magatartását. Figyelemre méltó még, hogy "Hitler hábo -
rus terveket készít " a felsőbbrendű ész" igénybevétele
helyett a " szabad erők " játékának javára, ami jelzi egy -
ben azt is, hogy a csehszlovák válságnak ebben a viszony -
lag "békés" szakaszában a nyugati hatalmak diplomáciai és
politikai nyomása még nem nehezedik olyan sulyal a cseh -
szlovák kormányra, hogy a " felsőbbrendű ész " kapjon első -
leges szerepet a "szabad erők" játékának rovására. De kitű -
nik ebből a tervezetből az is, hogy itt nem egyszerűen ha -
tárkérdésről vagy a "nemzetiségek megvédéséről" van szó,
hanem magának a csehszlovák államnak a szétzúzásáról. / 81 /

Miközben Hitler háborús terveket készít Berlin -
ben, Csehszlovákiában is működik az "ötödik hadoszlop".Hen -
lein tevékenységében bizonyos "fejlődés" is észlelhető.

Karlo^vy-Vary-i programja u.i. 1938. áprilisában már világo -
san mutatja, hogy Henlein nem áll a csehszlovák állam tala -
ján. E, nyolc pontból álló program pontjai között, az auto -
nómia követelése mellett , Henlein a csehszlovák külpolitika
náci Németország felé való orientálódását és eddigi szerző -
déseinek felmondását is követeli. / 82 / Ez a program
olyan követeléseket tartalmazott - Ribbentrop március 29.-i
utasításához hiven -, amelyet egyetlen szuverén állam sem
fogadhatott volna el, s alkalmas volt arra, hogy az amugy is
állandó válságban lévő szudétanémet kérdést a lehető legjob -
ban kiélezzze. De lerántja a leplet ez a program a Henlein -
féle demagógia hazugságairól is, amikor szembetűnően bizo -
nyítja, hogy a szudétanémet fasiszták un. "védekező" mozgál -
ma jellegét tekintve alapjában véve támadó,célját tekintve
hódító mozgalom, amelynek módszerét a náci Németország ha -

talmi tulsúlyának tudata határozott meg. A szudétanémet fasiszták mozgalma alapvetően reakciós, haladásellenes volt, s teljes mértékben lecsatkozott a III. Birodalom imperialista expanziós politikájához, annak szálláscsinálója volt. A csehszlovák kormány természetesen nem fogadhatta el programjukat tárgyalási alapul.

A nyugati hatalmak / Anglia és Franciaország / londoni konferenciáján egybehangzó határozat születik - s itt nem árt emlékeztetni a Chamberlain által becsmért Szovjetunió állásfoglalására - s 1938. április 28-29.-én Chamberlain és Daladier megegyezik, hogy a diplomáciai nyomás fokozásával megátérálásra készítetik a csehszlovák kormányt. Chamberlain ezen a konferencián kijelentette:

" Fölöttébb kételkedem abban , hogy Hitler úr a csehszlovák állam megsemmisítésére törek - szik. Ha azonban Németország meg akarja sem - misíteni, akkor, egészen őszintén szólva , nem tudom, hogyan lehet ezt megakadályozni."

/ 83 /

III.

Csehszlovákia helyzete 1938 májusában, a Csehszlovák Köztársaság májusi válsága

Miután a Karlovy-Vary-ban megfogalmazott Henlein-féle programot a csehszlovák kormány elfogadhatatlannak minősítette, a Szudéta-vidék fasiszta szervezeteinek felforgató tevékenysége fokozódott, s 1938. májusában rendkívül éles válság bontakozott ki a német-lakta területeken.

Henlein követelte a választások kiírását, hogy mintegy, a szavazáson is tullező "népi" demonstrációt szervezzon. A választásokat május 22.-én és 29.-én készültek megtartani, valamint június 12.-én. Ezzel egy időben a náci Németország csapatösszevonásokat hajtt vég re a csehszlovák határon. A csapatösszevonások azt a nyilvánvaló célt szolgálták, hogy a külső-és belső nyomásra építve, újból kipróbálják az "oszták variánst". Tehát fokozni a nyomást, s a belső helyzetet annyira az izzás állapotában tartani, hogy esetleg megkíséreljék a betörést is.

A tömegek hatalmas arányu május elsejei demonstrációja, a tömegekben feszülő hatalmas energia cselekvőképes megnyilvánulása, arra készítette a kormányt, hogy elrendelje a csehszlovák hadsereg részleges mozgósítását. A mozgósítás gyors és zökkenőmentes volt. A csehszlovák haderő és a Wehrmacht farkasszemét nézett a határokon.

Ebben a bonyolult helyzetben lefolyt választási eredmények azt mutatták, hogy a munkásosztály és a parasztság

osztályszövetésége, a proletár hazafiság talaján megszi -
lárdult, s harcos kifejezést nyert. E tul nem értékelhető
tény megmutatkozott abban, hogy a CSKP a főváros második
legnagyobb politikai pártja lett, jelezvén a munkásosz -
tály állásfoglalását. A CSKP az utolsó választásokhoz vi -
szonyítva mintegy 40 000 új szavazattal szerzett többet.
Össz szavazatainak száma mintegy százezret tett ki. / 1 /
Növelte a párt szavazatainak számát falun is, ahol az Ag -
rárpárt kis-és középbirtokos rétegei kezdtek elfordulni a
reakció pártjától. Bonyolultabb volt a helyzet Szlovákiá -
ban, ahol a munkásosztály gyengesége folytán, a KP-nak
meg kellett küzdenie a szlovák burzsoázia által, a nép kö -
zé bevitt demagóg szólamokkal is, s jóval nehezebb körül -
mények között kellett harcolnia. A CSKP a köztársaság vé -
delmére mozgósította a népet kiáltványaival.

" Egységre a III. Birodalom bitorló szándé -
kai ellen!" - hirdette. / 2 /

A csehszlovák nép - amint ezt a korabeli ujsághírek is ta -
nusítják - , lelkesen, sorakozott a köztársaság védőinek
zászlaja alá , szilárd védelmi politikát követelve a kor -
mánytól. A náci Németország először ütközött komoly ellen -
állásba 1938. május 21.-én.

Az angol kormány figyelmeztette Hitlert, hogy támadása be -
láthatatlan fejleményekhez vezethet. Most először látszott
ugy, de amint később kiderült ez valóban csak látszat volt,
hogy a nyugati hatalmak lefogják Hitler csapásra emelt ke -
zét. / Még hónapokkal később is tajtékozva ordított Hitler
"Még egyszer nem fog előfordulni újabb május 21 !" // 3 %

A fegyveres összecsapás veszélyével fenye -
gető válság rémületbe ejtette Csehszlovákia nyugati "szó -

vetségeseit", akik nem óhajtották Csehszlovákiát fegyverrel védeni és együtt menetelni a Szovjetunióval, inkább annak megsemmisítésére törek, amely hatalom most is, mint bármikor a csehszlovák válság idején, kész volt teljesíteni szerződési kötelezettségeit, sőt, szorgalmazta azt./4/

Sztálin 1938. májusában Klement Gottwald révén közölte Benessel, hogy

"...a Szovjetunió kész segítséget nyújtani Csehszlovákiának abban az esetben is, ha Franciaország ezt nem teszi - ami a szovjet segítség feltétele volt - , sőt még abban az esetben is, ha Beck -kormány vezette Lengyelország illetve a bojári Románia megtagadja a szovjet csapatok átengedését."

Kijelentette még, hogy "... a Szovjetunió azzal a feltétellel nyújt segítséget Csehszlovákiának - s ez az adott történelmi helyzetből következően nyilvánvaló volt R.L. -, ha maga Csehszlovákia védekezni fog és kéri a szovjet segítséget." /5/

A szovjet kormány hatékony segíteni akarásával ellentétben , amelyet maga a burzsoá kormány most is visszautasított, / 6 / a nyugati hatalmak diplomáciai tevékenységének másik, lényegét adó, s már jóval május 21.-e előtt fokozatosan kibontakozó, manőverezését is megfigyelhetjük, amely a Csehszlovákiára irányított politikai-és diplomáciai nyomás fokozott felhasználásában jutott kifejezésre, amelyet már a londoni konferencia központi témájaként vitattak meg, mikor megállapodtak abban, hogy befolyásukat arra fogják felhasználni a csehszlovák kormánynál, hogy " Benes részéről az engedmények maximumát biztosít -

sák." / 7 /

Nem mondhatjuk, hogy önbizalomtultengésben szenvedtek a nyugati politikusok akkor, amikor ilyen határozottsággal kiálltak álláspontjuk mellett. Jól ismerték Benest, a cseh - szlovák klikket, jól tudták, hogy Európában egyetlen olyan hatalom van, amely képes lenne keresztülhuzni számításai - kat, a Szovjetunió. Benes és kapituláns kormánya azonban, hogy még a gyanuját is eloszlassa " szovjetszimpátiájá - nak " , amivel egyáltalán nem lehetett vádolni, 1938.május 17.-én mint ahogyan ezt már többször megtette, Newton angol követnek nem mulasztotta el kijelenteni:

" Ha Nyugat-Európa részvétlenséget tanusít Oroszország sorsa iránt, Csehszlovákia követi példáját.Országom - folytatta Benes - mindig a nyugattal fog tartani, nem pedig Kelet-Eu - rópával." / 8 /

Az angol konzervatívok reakciós klikkjének po - litikájára jellemző az a cikk, amely 1938.május 5.-én, " Semmi dolgunk a csehekkel" címmel jelent meg a " Daily Mail" című lap hasábjain Rothermere lord tollából.Az említett cikk, miután kétségbevonja Csehszlovákia létjogosultságát, a nemzetiségi viszonyok felületes és reakciós vizsgálata alapján, a náci érveléshez megtévesztően hasonló módon, végül arra a következtetésre jut, hogy Csehszlovákiának a náci Németország által való szétverése Hitler részéről tel - jesen jogos akció, s ha ez bekövetkezik, az egyedül Cseh - szlovákia bűneinek köszönhető. / 9 /

Hasonló szellemben nyilatkozott 1938. május 14.-én a Daily Express című Befolyásos angol lap is:

" Nekünk saját dolgainkkal kell törődnünk,

Csehszlovákia ügye - nem tartozik ránk." / 10 /

A CSKP minden erejével azon volt, hogy leleplezze a nyugati hatalmak azon illuzióját, hogy a békét Csehszlovákia feláldozása árán megmenthetik. K. Gottwald egy francia lap tudósítónak a nemzetiségi problémára vonatkozó kérdésére válaszolva a következőket mondotta:

" A békét a hitleri Németországnak Csehszlovákia léte és függetlensége ellen irányuló háborus agresszivitása fenyegeti, és semmiesetre sem Csehszlovákia belső strukturájának nemzetiségi bonyolultsága. De elgondolkodtató, hogy a nyugati demokratikus államok bizonyos köreiből is, a német hitlerizmus szofizmusára térnek át és Csehszlovákia nemzetiségi kérdését mesterséges^{en} az európai béke és a közép-európai békés rendezés kérdésének tekintik. / 11 /

Az angol és francia követek, a Gottwald által fentebb említett szellemnek megfelelően, 1938. május 7.-én tudtára adták a csehszlovák államférfiaknak kormányaik álláspontját, melyszerint egy német támadás megakadályozhatatlan módon Csehszlovákia megszállását eredményezné, s ha ebből a / német-csehszlovák / fegyveres összecsapásból háború keletkeznék, amely világháborúvá szélesülne,

" Csehszlovákia még szövetségesei győzelme esetén sem remélhetné régi határainak felújítását. " / 12 /

Az angol és francia kormányok, amint ez ebből az akciójukból is világosan kiderül, a német-csehszlovák konfliktus látszólagos indító okát tekintve, a szudétanémet területek kérdésében - formai problémáktól eltekintve - Hitlerrel

azonos nézetet vallanak. A látogatás célja nem kétséges ; behódolásra kényszeríteni a csehszlovák kormányt Hitler el -
lőtt. A New York Times május 14.-én az angol és francia kö -
vetekhez hasonló cinikus nyíltsággal határos módon fejtette
ki Chamberlain politikájának lényegét, - Csehszlovákia fel -
áldozását. Az Augur álnéven író orosz fehéremigráns tollából
származó cikk kifejti, hogy:

" Chamberlainnek semmi kifogása az ellen, hogy a
békét Hitlertől gyarmati engedmények és Csehszlo -
vákia feláldozása árán vásárolja meg." / 13 /

Newton angol követ május 17.-én egyenesen Benes elnöknel
ismételte meg a demarche-t, május 7.-i látogatásához hason -
ló célból.

A válság idején az amerikai diplomácia, bár a
tanácsadó szerepében tetszelgett, valójában aktív részese
volt a Csehszlovákia körül folyó imperialista összeeskü -
vésnek. Az amerikai nagyburzsoázia fasiszta-barát, monopo -
lista köréi , látván Németország agresszív kereskedelem-po -
litikájának előretörését Nyugat-Európa és Latin-Amerika or -
szágaiban, arra törekedtek, és azt hangoztatták, hogy ren -
dezni kell a nézeteket és megegyezésre kell jutni a fasisz -
ta Németországgal. Szinte sugalmazták a német expanzió irá -
nyát, amelyet kelet és délkeletben óhajt megjelölni az ame -
rikai üzleti körök lapja az - Annalist.

" Németország további előrenyomulása - írja az
Annalist - kelet és délkelet kivételével fölöt -
tebb nehéz , vagy pedig lehetetlen lesz." / 14 /

Ezt a célt szolgálta az 1937. novemberében San Franciscóban
megrendezett konferencia is a náci megbízottak, s az ame -
rikai nagymonopolisták részvételével. A san franciscoi kon -

ferencián megegyezés jött létre arra vonatkozóan, hogy az USA és Németország felosztja egymás között a Szovjetunió és Kína piacait, s hogy az USA továbbra is támogatja a hitleri Németország külpolitikáját. / 15 /

Az amerikai politika ugyanabból a forrásból táplálkozott, mint angol szövetségese - szovjetellenességből. De nemcsak a gazdasági-és politikai tárgyalások, hanem az amerikai^{kai} diplomácia hivatalos kiküldötteinek, nagyköveteinek jelentései, különböző beszédek közben elhangzott nyilatkozatai is bizonyítják a fenti állításunkat. Bullit, párizsi amerikai nagykövet, 1938. májusában, a külügyminisztériumhoz küldött táviratában javasolja, hogy

" ... valamilyen uton-módon lehetővé kell tenni a franciák számára a megszabadulást erkölcsi kötelezettségüktől ", mert ellenkező esetben - s itt a Hitlertől kölcsönvett érveléssel operál - " ... a bolsevizmus az egész kontinensen megveti a lábát."

/ 16 /

Hasonlóképpen nyilatkozott Kennedy - az 1963-ban tragikus módon elhunyt, s a nemzetközi együttműködés híveként ismert amerikai elnök atyja, aki diplomáciai szolgálatának idején, mint ahogyan ez jelentéseiből kiderül, reakciós irányba próbálta befolyásolni az amerikai kormányt ... - május 24.-én Dirksen, londoni német nagykövettel folytatott beszélgetésében.

" Kennedy - jelentette Dirksen 1938.júniusában - ismételten kifejezte azt a meggyőződését, hogy gazdasági kérdésekben Németországnak keleten, s ugyanugy délkeleten szabad kezét kell biztosítani." Kennedy - írta Dirksen - " ...igen

pesszimista nézeteket hangoztatott a Szovjet -
unióban fennálló helyzetet illetően." / 17 /
A német diplomaták meglelégedéssel állapítják meg Berlinbe
küldött jelentéseikben,

" Semmi kétség, hogy a jelenlegi helyzetben az
amerikai kormány jelentős mértékben osztja az
angol-francia álláspontot. " / 18 /

S miközben az angol és francia diplomácia fokozódó nyomást
gyakorol - az Egyesült Államok részvételével - Prágára, a
náci Németország felé folytatja bátorító politikáját. Má -
jus 23.-án Wiedemann kapitány , Hitler adjutánsa Londonba
érkezik ugynevezett " nemhivatalos" látogatásra, amelynek
nagyon is hivatalos célja az volt, hogy feltárja az angol
kormány és az angol közhangulat állásfoglalását " közvetlen
közlelrl " , a csehszlovák kérdésben. Wiedemann azt tapaszt
alta, hogy az angol közhangulat erősen megromlott ugyan
Németország irányában, de

" ... a kormánykörökben továbbra is meg van a
hajlandóság a kiegyezésre ... Anglia ellenzi
a fegyveres fellépést, de nem bánja, ha Német -
ország más módon valósítja meg céljait." / 19 /

Halifaxnek Hitlernél történt látogatása óta Chamberlain
az angol külpolitika feladatává tette a Németországgal való
mindenároni megegyezést a " béke " érdekében. Wiedemann - a
versailles-i szerződések megszegése, az osztrák események
és a Csehszlovákia körül kibontakozó válság után -, ugyan-
azt tapasztalta Londonban, mint Hitler a Halifax - vel
folytatott tárgyalása alkalmával.

A májusi válság alatt egyre erőteljesebben
kezd kibontakozni az angol és francia kormányok Hitlerrel

szemben folytatott politikájának lényege:nyomás Prágára ,
de ugyanakkor bátorítás Hitlernek./ " Lőni nem szabad, meg-
fojtani igén! " /

Az imperialista kormányok egyre jobban kibonta -
kozó összeesküvése újabb szövetségessel gyarapodott akkor ,
amikor a Vatikán főpapjai kifejezetten támogatták Őszentsé-
ge szívének amugysem kedves gyermekei, a husziták országán^{ak}
szétzuzására irányuló náci és szlovák szeparatista törekvé-
seket. A Vatikán politikai érdeklődésének súlypontja az ál-
talunk tárgyalt időszakban, érdekeknél fogva szükségszerűen
Európára irányult. A Vatikán akkor, amikor az antibolsevis-
ta , fasiszta politikai mozgalmakat támogatta, igen nagy
mértékben hozzájárult a Csehszlovák Köztársaság szétzuzá -
sához.A közös ellenség, a bolsevizmus összezuzásának célja,
elmélyítette a fasiszmus és a Vatikán amugyis kitűnően fej -
lődő kapcsolatait. Bár Benes elnök gondosan ápolta a vati -
káni kapcsolatokat, a Vatikán esztendőkön keresztül meg -
megújuló nyomást gyakorolt a prágai kormányra a vallási de -
mokrácia ellen, a katolikus klérus egyeduralmának érdeké -
ben.A Vatikán azzal, hogy kifejezetten támogatta a szlovák
szeparatista mozgalomban vezető helyet elfoglaló papok
ténykedését, a politikai zsarolás eszközt alkalmazta, s
tevélegesen beavatkozott Csehszlovákia belügyeibe.A Prágá -
ban székelő pápai nuncius 1934-ben nyilvánosságra hozott
egy levelet, amelyben nyíltan bátorította és támogatta a
szlovák katolikus szeparatisták célkitűzéseit.Természete -
sen felszólították , hogy hagyja el a köztársaság terüle -
tét.A Szentszék ezt az incidenst követően 1935-ben kor -
mány-ellenes tömegtüntetést rendezett Prágában- " a hu -
szita köztársaság szétrombolására ." / 20 /

A reakciós Európa minden rendű és rangú eleme, az antibol -
sevizmus reakciós jelszava által egységfrontba tömörítve,
egyre szorosabban kezdte zárni a gyűrűt, Csehszlovákia
körül, amely azt létében veszélyeztette.

Nagyrészt ennek a politikának volt a következménye az is ,
hogy a magyar és lengyel kormány, látván a csehszlovák ál -
lamra nehezedő, egyre foly^jtozatóbb nyomást, igyekeztek azt
kihasználni, s mind erőteljesebben és célratörőbben köve -
telték saját imperialista céljaik kielégítését. Ebben nem
kevés szerepe volt a náci Németországnak, amely ösztönözte
ezen országok reakciós kormányait revíziós törekvéseinek
mind hangosabb hirdetésére, saját álláspontjának alátámasz -
tására, a csehszlovák állam belső felbomlasztásában vállalt
szerepük, illetve tevékenységük fokozására, az SDP fasisz -
ta vezetőivel való szövetség jegyében. / Sztójay Döme ber -
lini követ 1938. május 19.-én számjeltáviratot intéz Kánya
Kálmán külügyminiszterhez, melyben a következőkre hívja
fel a kormány figyelmét:

" Egy birodalmi miniszter ma azon német aggályt
juttatta kifejezésre, hogy a csehek az egyes
nemzetiségekkel külön-külön tárgyalnak, az
egyiket kijátszák a másik ellen. Szükségesnek
tartja, hogy a magyarok ugyanazt követeljék ,
mint a szudétanémetek, mert ha kevesebbel beérk
, ezzel gyengítik Henlein álláspontját."// 21 /

Noha, ha a hitleri Németország vezetői nyugtalankodnak né -
ha, mivel pl. a magyar nemzetiségi mozgalom követeléseit le -
maradnak Henlein ördögi gyorsasággal változó, mind többet
követelő "programja" mögött, a magyar kormány siet kiküszö -
rülni a csorbát, s odahatni, hogy az " SPD és a Magyar Párt

közt a kollaboráció" ne hagyjon " semmi kívánni valót hátra." / 22 /

S bár a nyugati hatalmak felemás módon megpróbálják leválasztani Németország oldaláról ezen országokat, hasztalan ez, az amugy sem tulságosan nagy igyekezetük, ugyanis éppen a nyugati hatalmaknak Csehszlovákiára irányuló nyomása az, amint ezt Lengyelország párizsi nagykövete 1938. május 27.-én kifejti Bonnet francia külügyminiszternek, amely ösztönzi többek között őket, s Lengyelország esetében még attól sem riadnak vissza, hogy a Csehszlovák Köztársaság szétverése stratégiai helyzetük megromlását eredményezi, ami viszont jellemző a lengyel külpolitika vakságára, s közelebb hozza az agresszort a lengyel határokhoz. Az említett beszélgetés alkalmával a lengyel nagykövet, Bonnet külügyminiszter azon megjegyzésére válaszolva, hogy Lengyelország ne gyengítse még Csehszlovákia helyzetét azzal, hogy maga is igényeket támaszt csehszlovák területekre, a követ hangot ad ama véleményének, hogy a lengyel kormány álláspontja az, hogy éppen most kell követeléseik kielégítéséért harcolni, amikor a hatalmak nyomása nehezedik Prágára. Gamelin tábornok, aki nem tartozott a fő " megbékéltetők " közé, katonai szakvéleményének kifejtésével - amely ez esetben Lengyelországra nézve természetesen csak negatív eredményű lehetett - próbálta őszinte igyekezettel távol tartani Lengyelországot ettől a - amint a történelem ezt a későbbiekben tragikusan bebizonyította - valójában öngyilkos politikától. A figyelmeztetés azonban nem sokat használt.

" Ami Gamelin tábornok véleményét illeti - hangzik a követ jelentése -, arra vonatkozólag, hogy a

mi stratégiai helyzetünk megromlik, ha Németország birtokába veszi egész Csehszlovákiát, bár nem vagyok katona, úgy gondolom, teljesen igaza van. Csak azt nem értem, miért fordítják erre minden figyelmüket, amikor véleményem szerint, ez tisztán teoretikus feltételezés, amelyet teljesen lehetetlennek tartok." / 23 /

A magyar-lengyel követelések természetesen amellett, hogy Hitler agresszív terveihez igazodtak és erősítették azt, "jószolgálatot" tettek a nyugati hatalmak Hitler-barát politikájának is, t.i. erkölcsi alapot teremtettek ezen hatalmak áruló tevékenységéhez a világ demokratikus közvéleménye felé. Másrészt azonban Magyarország és Lengyelország igényeinek bejelentése gyöngítette a nyugati hatalmak hadállásait a Hitlerrel való alkudozás alkalmával, s ez volt az ok, ami miatt felemás módon tettek kísérletet ezen országok semlegesítésére, leválasztására. A Szovjetunió kormányának határozott kiállításáról tesz tanúságot, a nyugati hatalmak felemás diplomáciai lépésével szemben, a Pravda május 29.-i számában megjelent közlemény, amely figyelmezteti a lengyel politikusokat, hogy veszélyes játékot üznek,

"... mert - írja a lap - maga Lengyelország járhat a legrosszabbul az esetleg bekövetkezendő eseményeknél." Figyelmezteti a lengyel kormányt hogy egy Csehszlovákia elleni agresszió esetén, a Szovjetunió meg fog felelni a szerződésekben vállalt kötelezettségeinek. / 24 /

A magyar ellenforradalmi rendszer amellett, hogy tevékeny szerepet játszott a Csehszlovákiát belülről szétrobbantani igyekvő akciók szervezésében, külpolitikai -

lag is igyekszik minél szilárdabb pozíciókat kiépíteni ,
s ezzel természetesen a Csehszlovákia ellen irányuló táma -
dás diplomáciai bázisát is szélesíti, s jellemző módon a
spanyol földet vérbe borító fasiszta vezérnél, Franco tá -
bornoknál keres magának szövetségset, aki megígérte, hogy

" Magyarország a jövőben számíthat a nemzeti Spa -
nyolország támogatására. Megjegyzem, írja a kö -
vet, a tábornok teljesen tisztában van azzal ,
hogy Csehszlovákia likvidációjának kérdésére
céloztam." /25 /

Csehszlovákia körül egyre szorosabban kezd zá -
rulni a gyűrű, amelynek halálos szorítását egyedül a Szovjet -
unió próbálta valóban feloldani Európában. Litvinov, szovjet
külügyi népbiztos, 1938. május 25.-én tárgyalásokat felyta -
tott Genfben Bonnet francia külügyminiszterrel Csehszlová -
kia megsegítésének kérdéséről. A Szovjetunió képviselője ezen
tárgyaláson közölte a francia külügyminiszterrel, hogy a
Szovjetunió kész a "legvégső következményekig elmenni" , s
javasolta ismét a francia, szovjet, csehszlovák vezérkarok
közös tanácskozását. / 26 /

S bár a csehszlovák állam áruló vezetői az ismert okok mi -
att, nem óhajtották igénybe venni a Szovjetunió segítségét
s a nyugati hatalmak sem akartak közös frontot a Szovjet -
unióval, a szovjet nyilatkozatok, ennek ellenére , sem té -
vesztettek célt Hitlernél, aki még túl gyengének érezte ma -
gát egy Csehszlovákia ellen indítandó háborúra 1938. máju -
sában.

A Csehszlovák Köztársaság még bizott nyugati
" szövetségesei" segítségével - angol figyelmeztetés Hit -
lernek májusban -, s e segítség reményében mozgósított.

Másrészt Csehszlovákia, 1938. májusában még nem volt annyira legyengülve, belsőleg szétbomlasztva, hogy a néptől idegen kormány csak a népre támaszkodhatva védhette volna ki a csapást. A nyugati hatalmak még nem látták elérkezettnek az időt, hogy háboru nélkül, nyertesként, pozíciójuk további megtartásával kerüljenek ki ebből a válságból. A csehszlovák burzsoázia még nem vállalta önmaga önkéntes szétverését, amelynek utjait egyengették. Mindezek a belső és külső tényezők visszavonulásra kényszerítették Hitlert.

A CSKP a válság enyhülésének idején is állandóan hirdette, hogy az egység megteremtése a legfőbb feladat,

"... mert az ellenség csak visszavonult, hogy újból támadhasson." A CSKP hangsúlyozta május

21.-ének nemzeti és nemzetközi jelentőségét, amelyet abban látott, hogy Csehszlovákia a nemzetközi érdeklődés közép-pontjába került mint olyan ország, amely el van szánva a fasizmus támadásának feltartóztatására. A CSKP Központi Bizottságának 1938. május 22.-én, a Rude Právo című lapban megjelent nyilatkozata felhívja az egész népet,

"... hogy politikai és nemzeti hovatartozásra való tekintet nélkül tömörüljön szilárd, megbonthatatlan egységbe." "Felszólítunk minden kommunistát és valamennyi szervezetünket - folytatódik a felhívás -, hogy mindenki a maga helyén ebben az értelemben cselekedjen és járjon el. Csehszlovákia kommunistái, a Köztársaság védőinak első soraiba." / 27 / A CSKP követeli,

hogy a kormány olyan szociális és kulturális reformokat vezessen be, amelyek szűkitik a Henlein-féle demagógia tömegbázisát, de következetes szigorral számoljon le a fel-

forogatókkal és belső árulókkal. A Párt világosan látta a helyzetet akkor, amikor egységre hívott fel, amikor az újabb válság lehetőségére hívta fel a csehszlovák népet.

1938. május 30.-án Hitler kiadja a "Kétfrontos háború dél-keleti ²¹színponttal - Grün Felvonulás" című direktíváját, amelyben leszögezi :

" Megmásíthatatlan elhatározásom, hogy Csehszlovákiát belátható időn belül katonai akcióval szétzúzom. A politikai és katonai szempontból megfelelő időpontot kiválasztani, vagy megteremteni, a politikai vezetés feladata..."

" Oroszország kísérletét, hogy Csehszlovákiának katonai téren, elsősorban légierő útján, segítségét nyújtson, minden valószínűség szerint várni lehet." / 28 /

A nyugati hatalmak diplomáciai és politikai nyomásának
fokozódása Csehszlovákiára

Hitler 1938. májusában a politikai és katonai helyzet kedvezőtlen alakulása folytán hátrálni kényszerült, de nem mondott le Csehszlovákia meghódításának tervéről. A német politikai vezetés erőfeszítései a májust követő időszakban arra irányultak, hogy a májusban kiéleződött és háborúval fenyegető ellentéteket a nyugati hatalmak és Németország között elsimítsa, megakadályozza egy esetleges koalíció kialakulását Németország ellen, mielőtt az még " ... kiépítheti világhatalmi pozícióját". / 1 /

A politikai kezdeményezés tehát az angol-francia kormányok kezébe került, amelyek ahelyett, hogy következetes Hitler-ellenes politikát folytattak volna, készek voltak az egyezkedésre. Az angol-francia diplomácia és politikai vezetés törekvéseinek középpontjában továbbra is a hitleri Németországgal való megegyezés állott annak ellenére, hogy amájusi válság bebizonyította - lehetőség van az agresszor megfékezésére. Chamberlain és kormányának békéltető politikája az angol külpolitika alapjává lett. Rendszeresen arra irányult, hogy Nagybritannia következetesen közeledjen a náci Németországhoz, hogy létrehozza a fasiszta hatalmak és a nyugati demokráciák "egységes" blokkját - a béke megvédésének ürügyén - , valójában a Szovjetunió ellen. Ezt bizonyítja Chamberlainnek 1938. februárjában Mussolinihoz küldött távirata, illetve az alsóházban február 21.-én elmondott beszéde is. Chamberlainnek sikerült letörnie a

saját pártján belül jelentkező ellentéteket, sikerült el -
távolítania a kormányból Eden külügyminisztert, aki elle -
nezte a végletekig vitt " kibékitési " politikát, s nem ér -
tett egyet a tudta nélkül létrehozott Halifax-Hitler ta -
lálkozóval sem 1937. novemberében. Mint ismeretes, Halifax
célja e tárgyaláson az volt, hogy előkészítse a további
tárgyalásokat abban az irányban, amelynek eredménye a fasisz -
ta hatalmak és a nyugati demokráciák közös frontjának kia -
lakítása lenne - , a Szovjetunió kizárásával. Halifax ezen a
tárgyaláson kiemelte, hogy ha ezek az együttműködési tárgya -
lások sikerre vezetnek, úgy az angol kormány nem zárkózik
el azoktól a tárgyalásoktól, amelyek a német követeléseket
Európában vagy másutt - lennének hivatva megvitatni. Az an -
gol kormány kikötése csupán annyi, hogy ezek a változások a
világ térképén, ne a "szabad erők " játéka eredménye -
ként /háboru/ , hanem a "felsőbbrendű ész" segítségével
/ azaz alkudozás, egyezkedés/ jöjjenek létre. A tárgyalás
jegyzőkönyvének tanulsága szerint angol részről

" Elismerik, hogy alkalmazkodni kell az új körül -
ményekhez, helyre kell hozni a régi tévedéseket,
és ha szükséges, tekintetbe kell venni a jelenle -
gi helyzet megváltoztatását." Halifax másutt ki -
jelenti, hogy

" Ezekhez a kérdésekhez tartozik Danzig, Ausztria és
Csehszlovákia. Anglia csak abban van érdekelve,
hogy ezek a változások békés fejlődés útján jöj -
jenek létre." / 2 /

A konzervatív párt belső ellenzéke, bár hangot adott bizal -
matlanságának Chamberlain katasztrófa-politikája iránt,
Chamberlain biztosan tartotta kezében a kormányrudat. Churc -

híli Chamberlain politikáját értékelve kiemeli:

" A legnagyobb jelentőségű szerencsétlenséget él -
jük át - amely valaha is Nagybritanniára és
Franciaországra zúdult. Nem akarunk szemet huny -
ni ez előtt. Azt kell várnunk, hogy a legközeleb -
bi időben Közép-és Kelet-Európa valamennyi or -
szága megegyezik a diadalmas fasiszta hatalom -
mal. Elsöpörtek egész sor közép-európai szövet -
séget, amelyre Franciaország biztonsága megvaló -
sítása végett támaszkodott." / 3 /

A francia kormány támogatásáról biztosította az angol kor -
mány politikáját. Igaz, az angol diplomácia emellett, hogy
jelentős szerepet biztosított Franciaországnak a politika
kivitelezésében, saját hadállásainak alátámasztására, s kül -
politikai vonalvezetésüket ebben a kérdésben összehangolták
az 1937. november 28-30.-i londoni konferencián, a polgári
diplomáciára jellemző módon, önálló külpolitikai manővere -
zéseket is hajtott végre Franciaország egyenes kizárásával.
Ilyen önálló lépésnek számíthatjuk a Hitler-Henderson talál -
kozó tárgyalásait is 1938. március 3.-án. Az említett megbeszé -
lések középpontjában a gyarmati kérdés, a lefegyverzés kér -
dése és a közép-európai kérdés állott. Henderson rámutatott,
hogy Chamberlain

" ... nagy bátorságról tett tanulságot akkor, ami -
kor semmivel sem törődve letépte az álarcot az
olyan nemzetközi frázisról - sici! R.L.-, mint
a kollektív biztonság."

A különböző országokban élő német kisebbségek kérdésével
kapcsolatban Hitler megjegyezte, hogyha ezek az országok
elnyomva tartják a német kisebbségeiket és emiatt

" ... belső kirobbanások történnének, úgy Német -
ország nem marad semleges, hanem villámszerűen
cselekedni fog. " / 4 /

Az angol-francia diplomáciai együttműködés az ilyen és ha -
sonló " incidensek " ellenére zavartalan és töretlen iv -
ben fejlődött tovább. 1938. július közepén az angol királyi
pár párizsi látogatását úgy tekintették, mint az " entente
cordiale " megerősödésének szimbólumát . / 5 /

E látogatással egyidejűleg tárgyalások kezdődtek az angol
és francia államférfiak között a politikai vezetés egybe -
hangolására. A tárgyalásokról kiadott záróközleményekből
kiderül, hogy Anglia és Franciaország folytatni óhajtja az
eddig " kibékítési " politikáját.

" A megbeszélés során - hangzik a közlemény - az
angol és francia miniszterek - lord Halifax an -
gol külügyminiszter , Daladier francia minisz -
terelnök és Bonnet francia külügyminiszter R.L.-
ujból kifejezésre juttatták azt a közös akara -
tukat, hogy folytatni kívánják a megbékélésre és
kiengesztelődésre irányuló fáradozásaikat." / 6 /

A Berliner Tageblatt című lap foglalkozva a Berlin-Róma
tengely és az angol-francia együttműködés viszonyával, kie -
meli mindkét fél azon kívánságát,

" ... hogy nemzetközi szerződések útján oldják
meg a fenyegető politikai kérdéseket."

Az említett cikk világosan utal arra, hogy a két csoporto -
sulás kezd megérteni egymást, vagyis kezd megtalálni a
közös hangot, hogy kapcsolatuk a kibékítés talaján új fe -
jezethez érkezett. / 7 /

Az angol-francia diplomácia nyomása a párizsi

konferencia után fokozódott a csehszlovák kormányra. Julius 22.-én Anglia felszólítja Csehszlovákiát, hogy tegyen döntő intézkedéseket a szudétanémet kérdésben. A csehszlovák kormány ez angol-francia diplomácia nyomására kijelentette, hogy hajlandó megvizsgálni Henlein kalzbadi pontjait. /8/ A két "tengely" újfajta "együttműködése" egyre világosabban kezd kibontakozni, bár Chamberlain július 26.-án, az angol parlament külügyi vitájában, a leghatározottabban visszautasítja azokat a "vádakat", amelyek szerint Anglia nyomást gyakorolna Csehszlovákiára. Anglia, Chamberlain véleménye szerint, "csupán" odahat, hogy megvédje Csehszlovákiát "meggondolatlan és elhamarkodott lépésektől."

" Ha azt mondják , hogy nyomást gyakorolunk Csehszlovákiára - mondotta Chamberlain - akkor ez teljesen váltlan. A teljes fordítottja az igazság. Nekünk aggályaink inkább azzal kapcsolatban vannak, hogy a csehszlovák kormány az ilyen kényes helyzet megoldásánál ne járjon el elhamarkodottan."- válaszolta Chamberlain egy interpelláló képviselőnek. / 9 / E körmonfont mondatok mögül is kiolvasható azonban, hogy Chamberlain nem a csehszlovák burzsoázia uralkodó klikkjének " gondatlan és elhamarkodott" lépésétől fél, hanem azoktól az erőktől, amelyek ezekben a hónapokban egyre inkább hallatják hangjukat Csehszlovákiában, azoktól az erőktől, amelyek kellő szervezés és irányítás mellett, képesek lennének döntően új irányt szabni az eseményeknek, a csehszlovák külpolitikának.

A belpolitikai helyzetet Csehszlovákiában az erő fokozott polarizációja, a tömegek politikai aktivitásának fokozódása jellemzi. A csehszlovák nép hatalmas anti

fasiszta megmozdulásairól tanuskodik az 1938. július 26.-i prágai tüntetés, ahol több mint százezer ember követeli a köztársaság megvédését. / 10 / Politikai, szakszervezeti, kulturális, szövetkezeti stb. intézmények százai kapcsolódtak be ebbe a harcba, s a szervezés és vezetés a, viszonylag szerény emberi és anyagi eszközökkel rendelkező, CSKP-ra hárult. A CSKP 1938. július 31.-én megtartott konferenciáján elfogadott határozatát nyilvánosságra hozza. A nyilatkozat bírálja a felelős tényezők viselkedését, mert nem adta meg a dolgozó tömegeknek azt, ami megilleti őket, nem nyomta el kemény kézzel a köztársaság minden bomlasztóját és a külső ellenség ügynökeit. Kiemeli:

" A csehszlovák nemzetiségi viszonyok nem fenyegetik a békét és új elrendezésük Csehszlovákia belső ügye." " Aki most a szlovákokat a csehek ellen uszítja, aljas munkát végez mindnyájunk ellenségének szolgálva." A legszélesebb nemzeti összefogásra hív fel hangsúlyozva, hogy ezt az összefogást Csehszlovákia nemzeteinek, dolgozó tömegeinek jogos és szükséges elrendezésével kell megerősíteni.

" Nem a harmadik birodalom nyílt és titkos ügynökei hatalmi és bomlasztó vágyainak teljesítése, hanem a cseh nemzetek dolgozó tömegei szociális, nyelvi, kulturális és politikai szükségleteinek kielégítése legyen a nemzeti ségi kérdés új elrendezésének célja." / 11 /

A gyűlések százain tettek hitet a dolgozók a köztársaság megvédése mellett. / Kosice, Tarnóc, Zsilina dolgozói tüntetnek, határozott antifasiszta politikát követelve a kormánytól. / Megnövekedett a Szovjetunió népszerűsége, semmivé

foszlott a sok esztendő hivatalos, ellenséges propaganda .
Az Eskü és a Ha holnap kitörne a háboru című szovjet filmek
bemutatóin viharos szimpátia-tüntetésbe tört ki a közönség.

/ 12 /

A felső vezetésben nem volt és nem is jött létre az egy -
ség, de lenn igen, a gyárakban és földeken közelebb kerül -
tek egymáshoz a munkások, a parasztok a köztársaság prole -
tár megvédésének talaján. A munkáspártok egységes fellépése
új irányt szabhatott volna, azonban az SZDP nem állta ki a
próbatételt, lépésről-lépésre visszavonult, s alávetette
magát azoknak a reakciós köröknek, amelyek a köztársaságot
kiszolgáltatták Hitlernek. / 13 /

Ezeknek a mozgalmaknak az volt a gyengesége, hogy nem épi -
tettek ki alulról, tömegméretekben, egységes népi szerve -
ket, olyan akció-és tömegszervezeteket, amelyek általános
tekintéjnek örvendtek volna, mint az egység és népfront
gondolatának letéteményesei.

A dolgozó tömegek bojkottja a német árudömping ellen mutat -
ja, hogy a náci Németországnak az a törekvése, hogy Cseh -
szlovákiát gazdaságilag tegye tönkre, amelyet a nyugati ha -
talmak is javasoltak, erős ellenállásba ütközik a nép szé -
les rétegeiben. A Csehszlovák Piac Védelmére alakult egye -
sület július 14.-én röpiratot adott ki. Felszólítja a lakos -
ságot:

" Ne vásároljatok német rádiókészülékeket, mert a
pénzt, amit kiadtok rá, a németek fegyverek,
gránátok, bombák gyártására fordítják. Ezeket a
német fegyvereket, gránátokat és bombákat, nek -
tek szánják." /14 /

A dolgozó tömegek ismét kinyújtották kezüket a kormány

felé, készek voltak hazájuk megvédésére minden eszközzel és minden területen. A csehszlovák nép hangulatára München e -
lőtt misem jellemzőbb, mint az 1938. július 6.-án lefolyt
prágai tüntetés, amelyben több mint százezer ember vett
részét. A Szegedi Napló kiküldött munkatársa így látta az e -
seményeket:

" A menet felvonulása több mint négy óra hosszatt
tartott. Az utvonalon a közönség lelkesen tün -
tetett a köztársaság mellett. A menetben részt -
vevők ezt kiáltották: - Nem adjuk meg magun -
kat, fenntartjuk a köztársaságot. A tömegből e -
gyesek ezzel válaszoltak: - Mindnyájan a ha -
tárra! " / 15 /

A kormány e kinyújtott kéz elfogadása helyett, Anglia jú -
lius 22.-i felszólításának engedve, ismét tárgyalásokat
kezd az SPD-vel, az u.n. " kalzbadi " pontok alapján.

Henlein a Daily Telegraph című lapnak adott
nyilatkozatában, július 27.-én, hangsúlyozza a világ közvé -
leménye felé, hogy nem ellensége a köztársaságnak, nem akar
a német birodalomhoz csatlakozni és "mindössze" teljes ön -
kormányzatot követel. Henlein a következőket mondotta:

" Teljesen kizárom a háborút, mint a szudétané -
met kérdés megoldásának eszközét, bárhogyan
végződjenek is a tárgyalások. " " Teljes önkör -
mányzatnál kevesebbet nem fogadunk el! " Majd
így folytatta:

" Nem akarunk a német birodalomhoz csatlakozni ,
nem kívánunk népszavazást, nem vagyunk a Cseh -
szlovák állam ellenségei, amellyel szemben hűen
teljesítettük eddigi kötelességünket, de termé -

szetesen nem türhetjük, hogy úgy bánjanak ve -
lünk, mint az afrikai bennszülöttekkel az ide -
gen felügyelők." / 16 /

Henlein július 29.-én Breslauban meghirdeti a hitleri pá -
n - germanizmus alapelveit, lerántva ezzel a leplet saját, de -
magóg nyilatkozatáról, lehetetlenné téve - Ribbentrop uta -
sitásához hiven - ezáltal a tárgyalások folytatását. Henlein
hamisítatlan náci kiáltványban tudatja a világgal:

" ...valamennyi német minden országban, csak a né -
met kormánynak, a német törvényeknek, s a né -
met vér hangjának köteles alávetni magát." /17/

A sorozatosan kudarcra végződő tárgyalások
erélyesebb lépésre készítették az angol kormányt. Chamberlain
miniszterelnök 1938. július 26.-án bejelentette az alsóház -
ban, hogy a csehszlovák kormány beleegyezésével, Newton
prágai angol nagykövet javaslatára, a július 19.-i párizsi
értekezlet határozatai alapján, lord Runciman, volt ke -
reskedelmi minisztert, " független és semleges közvetítő -
ként" Csehszlovákiába küldik azzal a feladattal, hogy Cseh -
szlovákia nemzetiségi viszonyainak a helyszínen való tanul -
mányozása alapján, megegyezést hozzon létre a csehszlovák
kormány és az SPD között. Amikor Chamberlain 1938. július 26.
-án közölte az alsóházban, hogy Runciman küldik ki Cseh -
szlovákiába, a képviselők egyike megjegyezte:

" Runciman még nem volna kijelölve, ha nem értene
egyet Chamberlain külpolitikájával." / 18 /

A " független " Runciman, aki hitelt érdemlő tanúk sze -
rint, még azt sem tudta, hol van Csehszlovákia / 19 / ,
rokonszenvezett a hitleristákkal, s kiterjedt kapcsolato -
kat tartott fenn mind Csehszlovákia, mind Németország pénz -

ügyi köreivel. Küldetését a francia kormány is helyeselte .

/ 20 /

Lepski lengyel nagykövet 1938. augusztus 11.-i jelentésében kiemeli, hogy a berlini angol nagykövet véleménye szerint

" Runciman küldetését angol részről igen komoly -
nak tartják és hogy nem valami rövidlejáratu és
felületes megegyezésre akarnak jutni, hanem a
kérdés alapvető elintézésére. Ha lord Runciman
minden erőfeszítése ellenére sem jut megegyezés-
re, úgy világossá válik, hogy ezért a áikerte -
lenségért a csehekre hárul a felelősség és hogy
a németeknek igazuk van, amikor kijelentik, hogy
a csehek makacssága miatt az egyetlen sikeres
módszer az erő igénybevétele lehet." / 21 /

Zdanek Fierlinger Runciman küldetéséről emlékirataiban jog -
gal jegyzi meg:

" Ilyen missziótól Csehszlovákia természetesen
semmi jót nem várhatott... Runciman küldetése
csak spanyolfal volt, amely az angol közvéle -
mény előtt eltakarta a Szudéta-vidék amputálá -
sát, amelyet már eleve elhatároztak Londonban."

/ 22 /

A csehszlovák burzsoá kormány teljes beleegyezését adta ab -
ba, hogy lord Runcimant , az angol fináncstőke egyik legre -
akciósabb képviselőjét , a " kibékitési " politika egyik
legodaadóbb hívét, " független " és " semleges " közvetítő -
ként fogadja Csehszlovákiába, bár nyilvánvaló volt, hogy ez
a lépés az állam szuverenitásának semmibe vevését és fela -
dását jelenti. A Runciman körüli összeesküvés mutatja a leg -
világosabban az angol-francia kormányok un. " kibékitési "

és " benemavatkozási " politikájának lényegét, a csehszlovák kormány behódoló nemzet és néparuló magatartását.

Az angol kormány azt a feladatot tűzte ki Runciman elé, hogy törje meg azt az esetlegesen mutatkozó ellenállást a csehszlovák kormányon belül, amelyet a csehszlovák nép politikai aktivizálódásának fokozódása idézhet elő, tárgyalásokat tartson folyamatban a csehszlovák kormány és Henlein között, hogy ezáltal elvegye Hitlerrel a katonai beavatkozás ürügyét, hogy ezeken a tárgyalásokon, lépésről-lépésre, a legnagyobb engedményekre szorítsa a csehszlovák kormányt, élén Benessel, olyan terveket tární a csehszlovák kormány elé, amelyek lényegében kielégítik a szudétanémet fasiszták minden követelését, s ezzel közelebb hozni, a csehszlovák kérdés "szélesebb értelemben való megoldását" az "új európai elrendezés" keretein belül. / 23 /

De Runciman utja fedezetük szolgált Chamberlainnek és elbarátainak is, csökkentette azok politikai felelősségét, hiszen a "semleges és független" Runciman javaslatai, amelyeket a közvetlen tapasztalatok "józan mérlegelése" alátámasztott ki, akinek megbízatása alatt semmiféle közvetlen vagy közvetett kapcsolata az angol kormánnyal nincs, /sic!/ teljes mértékben egybeesnek Chamberlain politikai koncepciójával. Runciman utja, a legtisztább politikai szarolás a csehszlovák kormánnyal szemben, amely lehetőséget teremtett az angol-francia kormányoknak, hogy akaratukat ráerőszakolják a csehszlovák kormányra; másrészt Runciman utjának sikertelensége ürügyül szolgált volna a nyugati hatalmaknak arra, hogy a "tisztesség megtartásával" vonuljanak vissza a politikai küzdőtérrel, hogy Franciaország felmondja a francia-csehszlovák szerződés cikkelyeit, amelyet,

mint már említettük, az amerikai diplomácia is tevőlegesen támogatott. / 24 /

A "független" Runciman, aki 1938. augusztus 3.-án érkezett Prágába, maradéktalanul igyekezett teljesíteni a Londonban előírt kötelezettségeit. Tevékenységének egész ideje alatt, mintegy ezzel is dokumentálva "függetlenségét" és pártatlanságát, /1/ a legszorosabb kapcsolatban állt az angol kormánnyal. Runciman elsősorban nem tanácsadó volt, hanem olyan "közvetítő", aki az előre - Londonban és Párizsban - elhatározott politikai magatartást konkrét "tartalommal" töltötte meg, a tények tudatos és hamis elferdítésének árán. Runciman utja bizonyíték arra is, hogy a csehszlovák kormány mindinkább kezdi feladni maradék önállóságát is, egyre inkább nyugati "szövetségesei", s elsősorban Anglia, függvényévé válik.

A CSKP augusztus 7.-i nagygyűlése, a csehszlovák katonatisztek augusztus 12.-i, -külföldön is nagy feltűnést keltett- drámai hangu kiáltványa a Prager Abendzeitungban, súlyos figyelmeztetések voltak a kormánynak, amely lehetővé teszi, hogy "lordok döntsének az ország sorsáról."

A CSKP augusztus 7.-i nagygyűlésén a KP álláspontját ismeretve K. Gottwald beszédében kiemeli:

" Ha a kormány ugyanolyan erélyesen lépne fel a henleini pestis ellen, mint május 21.-én a külföldi támadó ellen, nem következett volna be az a helyzet, hogy az angol lordok a henleini ügynököket a köztársaság kormányával egyenrangú tárgyalófélnek tekintik. Ha az angol lordok meg a karják menteni a békét, úgy tegyék ezt Berlinben és nem Prágában. Az egész nép felkelne, hogyha a

kintről jövő sikeresen visszavert támadás után megenged -
ték a henleini trójai falónak a köztársaság további belső
bomlasztását. / 25 / A csehszlovák katonatisztek
kiáltványa azoknak a harcra elszánt hazafiaknak a hangja
volt, akik már így is sokalták az engedményeket és többé
nem akarnak hátrálni:

" Mi katonatisztek, akik elsőnek megyünk a halál
torkába, felelősségünk teljes tudatában joga -
sultnak érezzük magunkat arra - hangzik a ki -
áltvány - , hogy felemeljük^mentő szavunkat: az
állam tekintélyét semmi körülmények között nem
szabad csorbitani, aláásni vagy csökkenteni töb -
bé egyetlen cselekedettel, egyetlen szóval sem.
Ebből az állásból nem szabad visszavonulni, ebben
az állásban élhetünk, dolgozhatunk, véreztethetünk
és harcolhatunk, meghalhatunk, de többé nem
hátrálunk meg egy lépésnyire sem, egy tapodtat
sem." / 26 /

A dolgozó tömegek és a hadsereg megmozdulásai arra ösztö -
nőzték a kormányt, hogy fokozott ütemben folytassa tárgya -
lásait Henleinnel és Runcimannel. Ezekon a tárgyalásokon meg
vitatásra került egy olyan terv is Runciman javaslatára, a
mely Csehszlovákiát 23 apró, svájci mintájú kantonra oszta -
ná, amelyek teljes önkormányzattal rendelkeznének; s tör -
vényhozó joggal. Nem kétséges, hogy e terv megvalósítása
ugródeszkául szolgálna Csehszlovákia teljes szétveréséhez.
Henderson brit nagykövet erről a tervről, jól mutatva annak
lényegét, 1938. augusztus 22.-én Berlinből küldött tudósítá -
sában így foglalta össze Hitler véleményét:

" Hitler reménykedik, hogy azt, amit akar, békés

eszközökkel éri el... és most a szudéták szá -
mára a svájci kantonális rendszert akarja...Hogy
aztán az érett szilva a fáról a német birodalom-
ba esik,... az más kérdés." / 27 /

Runciman közvetítő tárgyalásait arra is kiterjesztette, hogy
közeledést hozzon létre Anglia és Németország között, s er-
re a célra, sajátos módon, Henleint használta fel. Henlein 1
1938. szeptember 2.-án felkereste Hitlert Obersalzbergben ,
ahol ismertette a prágai kormánnyal folytatott tárgyalások
állását, valamint Runciman javaslatait Németország és Ang -
lia viszonyára vonatkozóan. Henleinnek Hitlernél tett lá -
togatása megszervezésével Runciman megalázó csapást mért a
csehszlovák kormányra, mert a csehszlovák állam szétverőjét,
mint az angol kormány közvetítőjét használta fel, fokozta a
szudétanémet fasiszták gőgjét, aláásta a csehszlovák tárgya
ló fél pozícióját, megszilárdította a csehszlovák burzsoá -
zia uralkodó klikkjének kapituláns magatartását.

Négy nappal Henlein Hitlernél tett látogatása u-
tán, Benes előterjesztette az un. "negyedik tervét", amely-
ben lényegében elfogadta Henlein Karlovy-Vary-i programját.

/ Karlovy-Varyban Konrad Henlein az SDP köve-
telményeit a következő nyolc pontban határozta meg: "1. a
német nemzeti csoport teljes egyenjoguvá tétele; 2. a nemzet
és a nemzeti kisebbség mint a közjogi személyek által szer-
vezett csoport elismerése; 3. a nemzetiségekkel lakott terü-
let jogi elismerése; 4. a meghatározott terület nemzetiségi
önkormányzata a község minden területén; 5. a németek tör-
vényes védelme, akik a kölcsönösség alapján az említett te-
rületeken kívül élnek ; 6. a Szudétanémet-vidéken német
tisztviselők intézzék a közügyeket és megfelelő számban le-

gyenek képviselve a központi hivatalokban is; 7, a gazdasági és nemzetiségi politikai jogtalanság jóvátétele 1918-tól; 8. a német világnézet - vagyis a náciizmus R.L. - vallásának teljes szabadsága." Henlein ezenkívül követelte a csehszlovák külpolitika irányváltozását főleg a csehszlovák-francia és csehszlovák-szovjet szerződések felbontását és Csehszlovákiának a náci Németország felé való orientálódását. / / 28 / Ez a terv, amely már tökéletes kapituláció volt, hivatott lett volna arra, hogy levezesse, vagy legalább is csökkentse a feszültséget. Runciman ismét kihasználta Benes áruló kezdeményezését, egy lépéssel előre került "saját", tulajdonképpeni tervének megvalósításához. Az SDP átmenetileg arra kényszerült, hogy kénytelen volt tudomásul venni saját, korábbi javaslatainak elfogadását, s tárgyalásokat kezdeni a kormánnyal. Korábbi taktikájukhoz híven azonban minden igyekezetük arra irányult, hogy kudarcba fojtsák a tárgyalásokat. Erre szolgált az a kiprovo-kált incidens, amelyet az SPD szervezett, fenti céljainak elérése érdekében, 1938. szeptember 7.-én, Moravska-Ostravában. A tárgyalások ideiglenes megszakításában Henleint segítette a Csehszlovák Köztársaság angol "szövetségese" akkor, amikor az angol kormány félhivatalos lapja, a Times, szeptember 7.-i számában azt a "maradandó megoldást" javasolja, hogy a csehszlovák kormány egyezzen bele a szudétanémetek által lakott területek elcsatolásába, saját érdekében segítse elő a köztársaság nemzetiségi összetételének egységesülését. Az említett cikk a következőket írja:

" A szudéta-németek még most is többet követelnek, mint amennyit a cseh kormány megadni hajlandó. Ez annak a jele, hogy nem érzik jól magukat a

Csehszlovák Köztársaságban. Ebben az esetben érdekes volna a cseh kormány szempontjából fontolóra venni, kizártnak kell-e tartani azt a bizonyos körökben pártolt tervet, hogy Csehországot egységesebb állammá tegyék a szomszédos államokkal fajilag egységes lakosság kiválása útján." / 29 /

Nem lehet kétséges, hogy ennek a cikknek a sugalmazóját az angol politikai élet vezetői között kell keresnünk, hiszen az angol kormány előtt már szeptember 6.-án ismert volt Benes un. "negyedik terve". Hasonló szellemű cikket közöl az említett lap szeptember 9.-én is, s immár harmadizben veti fel és "javasolja" a szudéták elcsatolását. A Times szeptember 9.-én a következőket írja:

" Világos esetről van most szó, hogy békés uton megkíséreljék jóvátenni azt, amit a békeszerződések igazságtalanságai felidéztek. Olyan megoldást kell hozni, amely lehetővé teszi, hogy Csehszlovákia szuverén állam maradjon és emellett a szudéta-németek is megkapják az általuk követelt és őket megillető önkormányzatot." / 30 /

Az angol kormány félhivatalos lapjában megjelent cikkek egyrészt tükrözték az angol kormány "hivatalos" állásfoglalásának lényegét, bátorításként hatottak Henleinre, de győnitették a csehszlovák kormány helyzetét, hiszen saját "szövetséges" támadta hátba "félhivatalosan" ugyan, de nagyon is "hivatalos" figyelmeztetésként. / Az angol külügyminisztérium szeptember 7.-én este ugyan dementit adott ki, mely szerint a Times cikke "nem képviseli őfelsége kormányának né-

zeteit, "s tagadni próbálta a "társszerzőséget", amely nyilatkozatot a csehszlovák kormánylap, a Prager Presse, azonnal "ünnepélyes kiáltvánnyá" nyilvánított. Ez a dementi természetesen üresen hangzott, éspedig annál inkább, mert az említett nap reggelén, sajtójelentések szerint, lord Halifax Goffrey Dansonnál volt "reggelin", akiről mindenki tudta, hogy az említett cikk szerzője. S amint látható, a Times nem a külügyminisztérium dementijét tette közzé, hanem újból hangoztatta a határmenti területek elszakításának szükségességét. / 31 / De a csehszlovák kormány maga is győnitette saját állásait akkor, amikor a közvéleményt kizárta a tárgyalásokról, szigorú hirtárlatot rendelt el - a néptől való félelmében - az ún. "negyedik tervvel" kapcsolatban is. Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a kormány az aktív ellenállás helyett a fokozatos behódolás politikáját követi.

A csehszlovák nép ismét hitet tett elszántsága mellett, amikor hatalmas tüntetéseket rendezett a kormány kapituláns politikája ellen. 1938. szeptember 19.-én Freiwaldauban, Krumauban, Spemillben; szeptember 10.-én Prágában vonultak fel a dolgozók, a CSKP vezetésével, éltetve a köztársaságot. A CSKP minden eszközt megragadott, hogy megvalósítsa a demokratikus erők és a munkásosztály akcióegységét. A CSKP, szeptember 4.-én, Prágában tartott értekezlete hangsúlyozta, hogy a munkásság "alulról jövő" akcióegységét hatékonyabbá kell tenni a demokratikus-és munkáspártok "felső" egységével, de, hangsúlyozta a határozat:

" Különösen Csehszlovákia munkásosztálya egységének megteremtése és megszilárdítása nem tőr halasztást." / 32 /

Ez, a lenini értelemben vett kezdeményezés, most is, mint

mint korábban, megbukott az SZDP jobboldali vezetőségének egységbontó magatartásán, s a kormánynak azon reakciós intézkedései, amelyek csapást mértek a munkásosztály és demokratikus erők harcára. A kormány ahelyett, hogy támaszkodna ezekre a népi megmozdulásokra, a kétfelől -kivülről és belülről, Henlein és más nemzetiségek fasiszta pártjai felől, ránehezdő nyomás ellensúlyozása végett, jellemző módon, "erősen nyugtalanítónak" itéli az eseményeket. Szeptember 8.-án a KP elrendeli "A titkos diplomácia sátnakonyhája" című cikk közzétételét harcos lapjában, a Rude Právóban. Az említett cikk a következőket írja:

"A titkos diplomácia módszere kétféle arcot nyomott rá a mostani angol politikára, és az angol burzsoázia hitlerofil csoportjának lehetőségére, hogy saját nemzetükkel csalárd játékot üzzenek. Az angol nemzet abban a meggyőződésben van tartva, hogy kormánya a nemzetközi jog oldalára állt a béke megbontói ellen, pedig a diplomáciai kabinetek sötét zugaiban ezalatt Csehszlovákia ellen munkálkodnak..." /33/

A kormány azonnal elrendeli a lap elkobzását, mintegy válaszul a KP harcos kiállítására. A csehszlovák burzsoáziának erről a reakciós felfogásáról tanuskodik Benes 1938. szeptember 10. -i rádióbeszéde is, amikor kifejezi együttműködési szándékát a nyugati hatalmakkal és a "legnagyobb szomszédal", Németországgal is, / csak éppen arról nem beszél, ami a legfontosabb lenne, t. i. az un. "negyedik" tervet egyetlen szóval sem említi; de felhívja a népet a "méltóságteljes nyugalomra" /; csak a néppel nem ohajt szövetkezni, hogy zavartalanul folytathassa áruló, behódoló politikáját. Benes beszédében, amelyet először

cseh, majd német nyelven ismételt meg, többek között a következőket mondotta:

" Bizonyságot akarunk szolgáltatni Európának és Amerikának, ma különösen pedig Angliának és Franciaországnak, hogy teljesen tisztában vagyunk általános együttműködési kötelezettségünkkel és ezt a kötelezettségünket teljesítjük is olyan mértékben, amennyire azt az állam legfontosabb szükségletei lehetővé teszik." - mondotta. / 34 /

Miközbe a nyugati hatalmak a csehszlovák kormányt a fokozott diplomáciai és politikai nyomás segítségével egyre nagyobb engedményekre bírták, kihasználva a burzsoá kormány kapituláns politikáját, azalatt a hitleri Németország szövetségesei között az együttműködés fokozottabb összehangolása figyelhető meg a csehszlovák kérdésben. A Csehszlovák Köztársaság ellen tervezett agresszió belpolitikai előkészítése mellett - amelyet a kormánysajtó és a rádió is sugalmaz, a magyar külpolitika és diplomácia nagyarányú akcióba kezd a májusi válság után, az agresszió külpolitikai előkészítése érdekében. Ét a célt volt hivatva szolgálni Imrédy miniszterelnök és Kánya Kálmán külügyi miniszter római látogatása 1938. júliusában, ahol megállapodás helyett Ciano mindössze "megnyugtatta" a magyar minisztereket. Meckensen budapesti német követ elutazásuk előtt beszélgetést folytatott Imrédy miniszterelnökkel és Kánya külügyminiszterrel. Az utazás célját Kánya kabinetfőnöke így foglalta össze:

" Magyarország szeretné egész határozottan tisztázni, milyen álláspontot foglalna el Mussolini, ha Magyarországot a körülmények háborus akcióra kényszerítenék Cseh-

szlovákia.ellen." / 35 / / Mussolini 1934-ben azt az álláspontot képviselte, ha Magyarország és Csehszlovákia háborújába Jugoszlávia " beleszól " , ugy Olaszország azonnal Magyarország oldalára áll./ Ciano Plessen német követségi tanácsosnak 1938. július 22.-én így foglalta össze a magyarok álláspontját a látogatás után:

" A magyarok sejtetni engedték, hogy ők maguk talán tartózkodnának Csehszlovákia megtámadásától ; de Csehszlovákiának Németországgal való konfliktusa esetén fellépnének. Aggasztja őket, hogy milyen álláspontot foglal el Jugoszlávia. Ciano hoztette, hogy igyekezett őket megnyugtadni." / 36 /

A magyar külpolitikának az a törekvése, hogy megnyerje Mussolini támogatását a Csehszlovákia ellen irányuló agresszióhoz, Jugoszlávia semlegesítésének magyar vonatkozásaitul, egybeesett a náci Németország törekvéseivel is, segítette azt. Sztójay Döme Hitlerrel folytatott beszélgetésében a magyar-német külpolitika összehangolásáról a következőket jegyezte fel:

" Hitler felfogása szerint Magyarország szempontjából nem volna célszerű a revíziót túlságosan hangsúlyoztatni, mert ez fokozottan ellenünk sorakoztatja és ébrentartja a kisantantot, és ennek pártfogóit. Összpontosítsuk minden erőnket Csehország ellen. Hitler elismeri, hogy cseh vonatkozásban közös céljaink vannak, azonban ő távolabbi időre gondol. A cseheket gyűlöli." / 37 /

A római utnál sokkal fontosabb az a látogatás, amelyet Horty tett Hitlernél 1938. augusztus 22.-én , Kielben. Az MTI szűkszavu közleménye a lapokban nem árul el semmi közeleb

bit a látogatás tulajdonképpeni okáról. A magyar sajtó úgy
kimentálta ezt az utat, mint pusztán udvariassági látoga -
tást, amely Hitler meghívásának óhajt eleget tenni, s pusztán a "Kormányzó tengerészeti érdeklődésével" magyarázha -
tó. / 38 / A külügyminisztérium tájékoztató utasítása
a külföldi követségeknek már elismeri, hogy az utazástól
"nem lehet bizonyos politikai jelentőséget megtagadni," de
az a béke szellemétől van áthatva. A megbeszélések dokumen -
tumait Alderman ügyész 1945. december 3.-án a Nemzetközi Ka -
tonai Törvényszék előtt ismertette. E dokumentumok / P.S.
2796 USA / , amelyek a Német Külügyminisztérium levéltárából
valók, félreérthetetlenül bizonyítják, hogy a tárgyalások
középpontjában Csehszlovákia megtámadásának kérdése állott.

/ 39 /

Valóban, a Horthy-Hitler, Imrédy-Kánya-Ribbentrop és Wei -
zsecker között lefolyt tárgyalásokon / augusztus 23.-án a
"Pátria" fedélzetén /, a magyar és német államférfiak meg -
egyeznek a Csehszlovákia elleni agresszió politikai és kato -
nai vonatkozásának összehangolásában, bár magyar részről né -
mi ingadozás is tapasztalható a fegyverkezés elmaradása
miatt, amit azonban hamarosan leküzdének, s közlik, hogy
Magyarország kész a Csehszlovákia elleni agresszióra.
Ribbentrop külügyminiszter nem kevés éllel jegyezte meg a
tárgyalásokon a magyar küldöttség felé, hogy:

"... annak, aki a revíziót akarja, ki kell hasz -
nálni a jó konjungturát és részt kell vennie az
akcióban." / 40 /

De a német sajtójelentésekből is kiderül, hogy Horthy nem
csupán "tengerészeti érdeklődésének" áldozott. Augusztus
23.-án a Német Távirati Iroda / NTI / közölte a Német Kül -

kereskedelmi Értesítő cikkét a kormányzói látogatásról ,
amely a kérdéscsoportok határozatlan felvetése után így ír:

" Mindeme kérdések közül különösen fontos a két
állam csehországi kisebbségeinek sorsa, tovább -
bá Magyarországnak a Berlin-Róma tengelyhez fű-
ződő szoros gazdasági és politikai kapcsolata
és a bolsevizmussal szemben elfoglalt állás -
pont." / 41 /

A magyar diplomácia manőverezésére jellemző, hogy miközben
legfelsőbb szinten tárgyalásokat tart folyamatban Csehszlo-
vákia megtámadását illetően, aközben, ugyanazon a napon ,
augusztus 23.-án , Bledben nyilvánosságra hozzák azt a
kommunikét, amelyet a kisantant és a magyar kormány közti
ideiglenes megállapodás után adtak ki.

" Magyarország és a kisantant között - hangzik a
kommuniké - mindennemű erőszakos eszköz alkalma-
zásáról való lemondást és a három állam részé -
ről Magyarország fegyverkezési egyenjoguságának
elismerését tartalmazza. " / 42 /

Ezt a béke elleni összeesküvést leplezi le a szovjet sajtó
- pontos értesülései alapján - , amint erről a moszkvai
magyar követségnek a külügyminisztériumba küldött jelentése
alapján is tájékozódhatunk.

" A szovjet kormány álláspontját visszatükröző
itteni sajtóközlemények szerint, a kormányzói
látogatás fő célja közös eljárás megállapítása
Csehszlovákia megtámadására, Magyarországnak a
Népszövetségből való kilépésének megbeszélése ,
amelyhez Hitler ragaszkodik. A látogatással egy -
idejűleg-folytatódik a jelentés - Kluge német

generális katonai bizottsággal Pestre utazott a magyar hadsereg modernizálásának ellenőrzése és elősegítése végett. " / 43 /

A német -magyar megállapodásokhoz hasonló meg -
egyezés jön létre a lengyel és német kormány között is. A
magyar és lengyel diplomácia fokozott erőfeszítései nem
utolsó sorban azzal is magyarázhatók, hogy elkerüljék a "ma -
gyar és lengyel érdekek esetleges mellőzését" Csehszlovákiá -
ban. Lepski berlini lengyel nagykövet Sztójay magyar követtel
beszélgetve kiemelte kormányának azon állásfoglalását, hogy
a két ország közti kapcsolat és együttműködés elmélyítésére
kell törekedni a közép-európai válság megoldásánál.

" ... bizonyos aggodalmamat fejeztem ki arra vonat -
kozólag , - írja 1938. augusztus 11.-én Beck len -
gyel külügyminiszterhez küldött jelentésében
Lepski - hogy a szudéta-kérdés megvitatása folya -
mán a magyar és lengyel érdekeket esetleg mellőz -
ni fogják Csehszlovákiában." ...bár " Göring -
Lepski kérdésére válaszolva a szudétanémet kér -
dést illetően - azt a választ adta, "hogy ő "meg -
érti a lengyel-magyar határ szükségességét."

" ... s olyan formában válaszolt, hogy a dolog a
vége felé halad. Ő úgy gondolja, hogy a cseh állam
megszűnik létezni, mint egy legkülönbözőbb nemze -
tiségekből : németekből, szlovákokból, magyarok -
ból, ruszinokból és bizonyos számú csehből össze -
tákoltsintézmény." / 44 /

A magyar-német, lengyel-német tárgyalások meggyőzően bizo -
nyítják , hogy itt egyáltalán nem a nemzetiségi kérdés meg -
oldásának demokratikus útjáról van szó, annak igazságos el -

rendezéséről, mégcsak nem is a versailles-i békerendszer igazságtalan határozatainak területrevíziójáról, hanem a Csehszlovák Köztársaság katonai szétveréséről és megsemmisítéséről. Az ebben a kérdésben tapasztalható ingadozás a magyar részről - a fegyverzet hiányos volta és Jugoszlávia kérdésén túl -, nem utolsó sorban a Szovjetunió szilárd magatartásának az eredménye. A magyar uralkodó osztályok féltek attól, hogy

" ... szovjet csapatokat kell üdvözölniök a magyar Alföldön," / 45 /

Egy Csehszlovákia elleni támadás esetén, ami nemcsak a revíziót, de saját uralmuk végét is jelenthetné.

A Szovjetunió most is készen állt arra, hogy a csehszlovák-szovjet szerződésben vállalt kötelezettségének eleget tegyen, amint ezt Litvinov szovjet külügyi népbiztos, közölte Fierlinggerrel, a Csehszlovák Köztársaság moszkvai nagykövetével. A magyar kormány közvetett, vagy saját diplomáciai kiküldöttjének útján, természetesen értesült a Szovjetunió magatartásának szilárdságáról.

" A népbiztos a maga részéről - mondotta Fierlinger Jungerth- Arnóthy magyar követnek -elejétől kezdve a legnagyobb lojalitást mutatta a szovjet-csehszlovák paktum működésbe lépését illetőleg."

A magyar követ még hozzáfűzte, hogy

" Meg kell jegyeznem, hogy Litvinov velem szemben is elejétől kezdve arra az álláspontra helyezkedett, hogy a szovjet-cseh paktumban vállalt kötelezettségeinek a Szovjetunió meg fog felelni."

/ 46 /

1938.szeptemberének válságos napjaiban Patyomkin szovjet

külgyminiszter-helyettes, megkérdezte a csehszlovák követ -
től, hogy mi az oka annak, hogy kormánya

" ... sohasem vetette fel a Szovjetunió feltétel
nélküli segítségének kérdését?" / 47 /

Ennek okát azokban az osztálygyökerekben kell keresnünk, a -
melyek meghatározták a Csehszlovák Köztársaság bel-és külpo-
litikáját egyaránt. A Szovjetunió segítsége - vélte Benes és
kormánya - a tömegek aktivitását oly nagy mértékben fokozta
volna, hogy ez veszélyessé válhatott volna magára a burzsoá
rendre. A csehszlovák burzsoázia uralkodó klikkje saját osz -
tályuralmának védelme érdekében hűségesen kitartott nyugati
" szövetségesei " mellett.

A náci Németországnak tehát az a törekvése, hogy
elkerülje a nyugati hatalmakkal való nyílt, fegyveres össze-
csapást, az angol-francia kormányok ugyanezen , de más okból
táplálkozó , politikai törekvéseinek, a csehszlovák burzsoá
függvény-kormány kapituláns magatartásának következtében ,
teljesen sikerrel járt, sőt , az angol-francia diplomácia
jelentősen segített Hitlernek a válság elmélyítésében, ame -
lyet Runciman tevékenysége védjelezett.

Csehszlovákia helyzete 1938. szeptemberében, a Csehszlovák
Köztársaság szeptemberi válsága

A nyugati hatalmak és a náci Németország közötti összhang, amint ezt Hitler szeptember 12.-i, háborus fenyegetésektől átítatott beszéde is bizonyít, - nem bizonyult még elég tökéletesnek és megbízhatónak Anglia és Franciaország kormányai számára. Hitler az említett beszédében beszélt a hajóhad megerősítésének kiszélesítéséről, a nyugati erőrendszer építéséről, amelyet szemforgató módon, mint a békének tett hasznos szolgálatot igyekezett beállítani. Majd hozzátette:

" Ezeket az erőfeszítéseket azért tettük, hogy használjunk a békének, de semmi körülmények között sem vagyok hajlandó további végnélküli nyugalommal nézni a német néptársak további elnyomását." / 1 /

Az olasz sajtó lelkesen üdvözli Hitler beszédét és megállapítja, hogy Csehszlovákia felbomlasztása közügy, a béke megvédésének fontos része, u.i. " Csehszlovákia paradoxális alkotása a versailles-i diplomáciának ", s mint ilyennek a megszűntét csak üdvözölni lehet. / 2 /

A nürnbergi Sportpalotában elhangzott beszéd súlyos kudarc-cal fenyegette a nyugati hatalmak ún. " megbékéltetési " politikáját, nagy riadalmat keltett Chamberlain és elvbarátainak táborában.

Hitler beszédének nyomán - mintegy vezényszóra - Csehszlovákiában szeptember 12.-én kitört az SPD meghiusult

államcsinye. / 3 /

Klement Gottwald az Agance France tudósítójával szeptember 18.-án folytatott beszélgetésekor, az SPD szeptember 12.-i államcsinyéről szólva, kijelentette:

" Ezt a puccsot német fegyverekkel és szakemberekkel végezték. A III. Birodalom tényezőinek politikai felelőssége, a Henlein-pártnak a csehszlovák állam szétverésére irányuló kísérletéért be van bizonyítva. A német hitlerizmus rátért arra, hogy a henleini összeesküvés segítségével, erőszakos belső felfordulás útján, szétzuzza a Csehszlovák Köztársaságot és elfoglalja területét." / 4 /

A csehszlovák kormány Csehország nyugati részének lo kerületében elrendeli a rendkívüli állapotot és a statáriális biráskodás bevezetését. A kormány intézkedésére válaszul az SPD szeptember 13.-án Egerben "államtanácsot" tartott, ahol elhatározták, hogy ultimátum formában fogják követelni a rendkívüli állapot és statárium visszavonását a kormánytól.

" Ha a kormány - hangzik az SPD közleménye - ezeket a feltételeket hat órán belül nem teljesíti és nem hirdeti ki rádió útján is a rögtönítélő biráskodás megszüntetését, az SPD minden felelősséget elhárít magától az események további fejlődése miatt. / 5 /

A kormány erre a nyílt támadásra, amelynek célja a felforgató tevékenység további biztosítása, jellemző módon, nem reagált, válasz nélkül hagyja az ultimátumot, amelyet sem elfogadni, sem nyíltan elutasítani nem mer. Henlein felosztatja azt a delegációt, amely a kormánnyal való tárgyalásokkal

volt megbizva és közli Runciman titkárságával szeptember 14.-én délelőtt 11 órakor, hogy ezentul tárgyalni csakis és kizárólagosan az önrendelkezés alapján hajlandó. / 6 /

Az SPD a csehszlovák kormány teljes politikai határozatlanságának láttán, súlyos összeütközéseket provokál a szudétanémet lakosság és a csehszlovák rendőrség között, s ezekért az eseményekért a kormányt teszi felelőssé. "abersbirkben a "szudéták" hatalmukba kerítették a csendőrséget, majd a Falkenauból és Zwodauból jött csendőrök és a németek között harc fejlődött ki, aminek következtében, a Csehszlovák Távirati Iroda /CSTI/ szerint, 4 csendőr, az NTI szerint, 10-15 csendőr / " és ennél jóval több német" / esett áldozatul. Schwaderbach-ban a fegyveres tömeg hatalmába kerített egy rádióautót és 20 csendőrt lefegyverzett. Falkenauban az SPD által felbőszített tömeg rohanta meg a csendőrséget, ahonnan kézigránátokat, lőszert és két géppuskát zsákmányolt. Az összetűzésnek a Délmagyarország tudósítója szerint 15 csendőr esett áldozatul. / 7 /

Az események következtében egyre mélyebben kibontakozó újabb válságot a nyugati hatalmak "nyugtalanítónak" ítélik ugyan, de nem kilátástalannak. / Furcsa hír a Dél-Magyarországból: a Westminster-i apátság főtemplomát szeptember 15-18-ig nyitvatartják a nemzetközi válság békés megoldása érdekében tartandó könyörgések céljából, erre az alkalomra előírt külön imaszöveg felmondásával. / S, hogy miért nem ítélik kilátástalannak az kiderül Benesnek abból a nyilatkozatából, amelyben ismét megnyugtatta nyugtalanokodó "szövetségeseit", amikor megbizsa Runcimant, hogy

"...közölje Chamberlainnel, hogy Csehszlovákiának még háboru esetén sincs külön megállapodás -

sa a Szovjetunióval, s hogy Franciaország nélkül soha semmit sem tett, és semmit sem tesz." / 9 /

Ezután a valóban megnyugtató nyilatkozat után, amely mint egy "zöld utat" jelzett a további tárgyalásokhoz; a nyugati diplomáciát úgy annyira megnyugtatta, hogy Chamberlain lázas sietséggel vetette bele magát ismét az alkudozásokba, keresve a "békés" megoldás újabb módzatait. Hitler "türelmesen" várt, s Chamberlainnek kellett egyelőre félnie attól / bár a jelek mást mutattak / , hogy mindent elront " az a dilettáns káplár". Chamberlain elhatározta, hogy személyesen fogja megvitatni az Európában kialakult fejleményeket a német kancellárral. S a londoni angol-francia konferencián Chamberlain és Daladier hitet tesz a "béke" fenntartására irányuló erőfeszítései fokozása mellett, szeptember 13.-án. Chamberlain szeptember 14.-én üzenetet intéz Hitlerhez, amelyben javasolja, hogy bármikor kész Németországba repülni, megbeszélni a válság "békés" feloldásának lehetőségeit és módzatait.

" Tekintettel a fokozódó válságos helyzetre - hangzik Chamberlain üzenete - javaslom, hogy haladéktalanul átjövök önhöz annak megbeszélése végett, hogy békés megoldást találjunk. Légi úton kívánok jönni és holnap elutazásra készen állok. Kérem, közölje a legkorábbi időpontot, mikor jöhetek, és közölje velem a találkozás helyét. Hálás lennék, ha igen hamar választ kaphatnék." / 10 /

Chamberlain üzenete Hitlert annyira váratlanul érte, hogy bizalmasai körében kijelentette:

" Rendkívül meg voltam lepődve..." / 11 /

Chamberlainnek ezt az utját - amint erre Henderson jelen -
tése is rámutat - már jóval korábban előkészítette az angol
diplomácia. 1938. szeptember 19.-én Henderson jelentette
Norimberkből , hogy az, hogy X számára / titkos jel / , t.i.
Chamberlain németországi látogatására , az idő még nem jött
volna meg, itt Norimberkben nem jön számításba. Nyilván
Henderson tanácskozásokat tartott Chamberlain látogatásá -
ról Hitlernél Göring közvetítésével, mert ebben a levélben
szintén említi:

" Göring nekem tegnap újra mondta: " Chamberlain-
nek és Hitlernek találkoznia kell." Ezért sem -
miféle különösen lényeges visszautasítástól
nem félek." / 12 /

Az angol miniszterelnök elutazása előtt kijelentette:

" Azért utazom el a német kancellárral való ta -
lálkozásra, mert véleményem szerint olyan a je -
lenlegi helyzet, hogy a közöttünk folytatandó
eszmecsere hasznos következményekkel járhat.
Politikámban mindig a béke biztosítására töre -
kedtem, s az a tény , hogy Hitler ur készség -
gel magáévá tette ajánlatomat, megerősíti ben -
nem a hitet, hogy látogatásom nem lesz ered -
ménytelen. " / 13 /

Daladier , a Havas Iroda tudósítójának adott nyilatkozatá -
ban, " melegen " üdvözli Chamberlain utját, " melyben megbe -
széléseik megvalósulását látja". / 14 /

Daladier-nek ebből a nyilatkozatából is kitűnik, hogy az an -
gol miniszterelnök Franciaország tevékeny hozzájárulásával ,
s amint ezt Párizsban kiemelik: " az Egyesült Államok támo -
gatásával utazik Németországba." / 15 /

Hitler attól tartva, hogy leleplezi agresszív terveit a világ közvéleménye előtt, kénytelen elfogadni Chamberlain ajánlatát és válaszában szeptember 15.-ét jelöli meg a tárgyalások időpontjául. Hitlernek az a törekvése tehát, hogy a Csehszlovák Köztársaság belső ügyét nemzetközivé tegye, Anglia és Franciaország segítségével, teljesen sikerrel járt. A Petit Parisien című lap kommentátora helyesen mutat rá:

" ... lehetetlen eltitkolni, hogy az affér megszűnt Csehszlovákia és Németország magánügye lenni.

Nincs többé szó a csehszlovákok és szudéták közötti konfliktusokról, hanem beláthatatlan végű nemzetközi bonyodalmakról." / 16 /

Miután ismeretessé vált, hogy Chamberlain Németországba utazik, az SPD szeptember 15.-én délelőtt kiáltványt tett közzé, amely e szavakkal kezdődik: " Wir Wallen heim ins Reich! " - " Haza akarunk menni a Birodalomba! " A kiáltvány felhangzott a birodalmi rádióba, s Hitler célzatos előzékenysége folytán, angol fordításban ismertté vált Chamberlain előtt is, már Münchenben, utban Berchtesgaden felé. Ugyanazon a napon Henlein Hitlerhez intézett levelében közli a kancellárral:

" Tájékoztattam tegnap az angol küldöttséget, hogy a további tárgyalások alapja már nem lehet a Karlovy-Vary-i program, hanem csak a birodalomhoz való csatlakozás." / 17 /

A Szudétanémet -vidéken tervszerűen előkészített zavargások és sztrájkok, s a tudatosan előkészített, szeptember 15.-ére időzített kiáltvány mind arra szolgált - amint ezt Henlein levele is bizonyítja -, hogy Hitler érveit támassza alá az

elkövetkezendő tárgyalásokom, de megkönnyítette Chamberlain helyzetét is, t.i. látható okokat szolgáltatott az alkudozások folytatásához.

A CSKP, amely a köztársaság elleni újabb merényletet látott Chamberlain útjában, nemcsak az országon belül szervezte az ellenállást, hanem igyekezett létrehozni a nemzetközi munkásszolidaritást is. Ezt a célt szolgálta az a távirat, amelyet Nagybritannia Kommunista Pártjának 1938. szeptember 16.-án Birminghamban megtartott kongresszusához intézett. A távirat, a Csehszlovákiában kialakult helyzet elemzése után, felhívja Nagybritannia Kommunista Pártját ,

" ... nemcsak a szervezett kommunistákat, hanem minden munkást , a béke, a demokrácia, az emberiség minden barátját Angliában: Tegyetek meg mindent, hogy lehetetlenné váljék a fasiszta támadók bármilyen buzdítása." / 18 /

A jobboldali szociáldemokrata vezetők nemcsak, hogy nem támogatták most sem a kommunista párt harcainak kiadóját, amely a nemzeti függetlenség és állami lét megvédésére buzdított, de segítettek Benesnek a kapituláció előkészítésében. Egyikük, Jarimov Necas , Benes elnök egyenes felkérésére Párizsba és Londonba utazott, hogy az ottani szocialista vezetőkkel közölje: a csehszlovák kormány hajlandó elfogadni a német követeléseket. / 19 /

Chamberlain 1938. szeptember 15.-én délután 4 óra 45 perckor érkezett Berchtesgadenbe, ahol a "legbarátságosabb" szellemben megbeszélést folytatott Hitlerrel a csehszlovák kérdés ügyében. A tárgyaló felek - a megbeszélésről felvett jegyzőkönyv tanulsága szerint - egymást tullicitálva bizonygatták, hogy mily forrón kívánják az angol-német

közeledést. Majd Hitler szónoki pózban, szenvedélyes szavakkal ecsetelte a Szudéta-területeken uralkodó kibírhatatlan viszonyokat, s a következtetés magától adódott:

" A Szudéta-területeknek vissza kell térni a birodalomba." § 20 /

Majd rövid párbeszéd után Chamberlain bejelentette, hogy

" ... nem kifogásol semmit a Szudéta-vidék Csehszlovákiától való elszakításának kérdésében."

/ 21 /

S bár Chamberlain csak a maga nevében beszélt, kiemelve, hogy ebben a kérdésben konzultálnia kell saját kormányával, Runcimannel, Csehszlovákiát meg sem említette, és Franciaországgal; már maga az is eléggé vakmerő dolog volt, surolva Anglia politikai teherbirásának határát, hogy ennyire megsértette Csehszlovákia állami szuverenitását. Hitler, aki az igazi háborúra még sem katonailag, sem gazdaságilag nem volt felkészülve, inkább nem hajtotta túl azt a hatalmas sikert, amelyet a " rettegett " Anglia miniszterelnökével való megállapodás jelentett, s megígérte, hogy a legközelebbi találkozóig nem tesz semmit a katonai beavatkozás irányában. / 22 /

A német katonapolitikai vezetés bár tökéletesen tisztában volt a birodalom ezidőbeli teherbirásával, s maga Hitler is igen megelégedetten nyilatkozott a berchtesgadeni tárgyalásokról, Göring Hendersonnal folytatott beszélgetésében, mintegy utolsó figyelmeztetésként, igen harcias hurokat pengetett.

" Németország még bevárja ezt a második és utolsó összejövételt, de egyáltalán nem hajlandó a dolgokat tovább halogatni." - mondotta.

Ha háborúra kerülne a sor Németország és Anglia között - folytatta, úgy

"... a háboru végéig nem sok cseh marad meg az élők között, s hogy Londonból alig marad meg valami". / 23 /

A magyar diplomácia, a megbeszélések idején, az elterjedt hírre reagálva, - / miszerint Chamberlain hajlik olyan terv felé, amelynek lényege a nagyhatalmak által garantálni Csehszlovákia határait miután azt a szudétánó - met lakosságtól "megtisztították".../ Horthy saját tervét érezvén elveszni, azonnal ekcióba lépett, kifejtve, hogy a csehszlovák probléma a Szudéták elcsatolásával még nem oldódik meg, mert a

"... magyar kisebbség, de a kormány sem engedhet meg diszkriminációt testvéreinek terhére, ez bizonyára megértésre talál a német kormánynál." / 24 /

/ A levelet valószínű szeptember 17.-én küldték el, s Horthy is Németországba utazott 17.-én vagy 18.-án "vadászatra"./

Hitler még az éjszakai órákban közölte a tárgyalások eredményét Mussolinival. Az olasz lapok hosszasan foglalkoznak a tárgyalás jelentőségével és megállapítják, hogy a helyzet további alakulása attól függ, hogy Anglia és Franciaország

"... rá tudja -e venni Csehszlovákiát eddigi politikája teljes megváltoztatására." / 25 /

Jellemző és egyben mutatja a tárgyalások értékelését az a cikk, amely az NSDAP központi lapjában, a Völkischer Beobachterben jelent meg szeptember 16.-án. A cikk hangoztatja,

hogy

"Csehszlovákia órái meg vannak számlálva," s
hamarosan

"... azzá válik , aminek eredetileg is lennie
kellett volna."- tehát német gyarmat.Semmi -
sem ránthatja le a leplet jobban Chamberlain áruló poli -
tikájáról, mint éppen ez a cikk. / 26 /

Az Evening News című angol lap szeptember 16.-i számában a
tárgyalásokat, mint az igazságos revízió első hírnökét üd-
vözi, amelyet bűn lenne megakadályozni.

" Bűn volna az a háború - írja a lap - , amelyet
Németország az európai térkép megváltoztatására indítana,
de ennél sokkal súlyosabb bűn volna az, ha bárki is bea -
vatkozna olyan háborúba, amelyet a világháborút követő
szerződésekben foglalt és az igazságos revízióra célzó
rendelkezők érvényesülésének erőszakos akadályozására
indítanak". / 27 /

Az angol reakció hosszánájához csatlakozik az amerikai
jobboldal, amikor a Newyork Times 1938. szeptember 15.-i
számában élénk helyesléssel fogadja " Chamberlain erőfe -
szítéseit..." / 28 /

Chamberlain Berchtesgadenben tehát lényegében
megegyezett Hitlerrel a Szudéta - vidék közvetlen átengé -
désében. A fő feladat most az volt, hogy Chamberlain az
angol -francia reakcióra támaszkodva, a csehszlovák reak -
cióra is építve, érvényre juttassa ezt az első szakaszt
ugy otthon, mint Franciaországban és a Csehszlovák Köztár -
saságban. Chamberlain szeptember 16.-án visszarepült Lon -
donba, s Runcimant is Londonba rendeli, miután Berchtes -
gadenben nélküle is közös nevezőre jutott Hitlerrel. Lon -

donban azonban szükség lesz rá. Runciman és a kíséretében lévő Aschton Gwatkin szeptember 16.-án Londonba való visszaérkezésükkor nyilatkoztak a Havas Iroda tudósítójának. Runciman kijelentette:

"... a helyzet rendkívül kényes. Mondhatnám, hogy " az istenek térdén van"". / 29 /

Chamberlain elutazása és megígért visszatérése közötti időszakot mindkét fél saját állásainak erősítésére akarja felhasználni. A csehszlovák kormány szeptember 16.-án rendeletileg felosztatja az SPD-t és Henlein Frankkal együtt Németországba menekül, innen folytatják felforgató tevékenységüket. A csehszlovák kormány, az SPD felosztatása mellett, behívja az tartalékosokat, és egyéb katonai intézkedéseket fogantatosít, s ezeket, az eléggé bártortalan intézkedéseket a német sajtó eszeveszett dühvel támadja és a Völkischer Beobachter megkísérli, példátlan cinizmussal, hogy Csehszlovákiát tegye meg békebontónak a világ elé. A lap emlékeztet arra, hogy Hitler Nürnbergben kijelentette

"Németország másodszor már nem fog hasonló kihívásokat tűrni!" /Célzás május 21-re/ / 30 /

A Berliner Tageblatt c. lap így ír:

"...a prágai kormány Európa békéjére tör, ha újból katonai intézkedéseket tesz és megismétli a május 21-i játékot". / 31 /

A csehszlovák kormány, alaposan megkésve ugyan, de még új irányt szabhatott volna az eseményeknek a csehszlovák politikának, a készülő összeesküvés ellen. Az SPD felosztatását azonban nem követték mélyreható intézkedések. Ez a lépés, amely alkalmas kiinduló ponttúl szol -

gálhatott volna , nem jelentett gyökeres változást a Csehszlovák Köztársaság eddigi politikájában, inkább a közhangulat csillapítására szolgált, amely elsőprésszel fenyegette Benes és a csehszlovák burzsoázia kapituláns klikkjének egész rendszerét.

A náci Németország fő törekvése az, hogy az "ötödik hadoszlop" tökéletes kiépítésével, tevékenységük fokozásával, "ordítóan dokumentálják" a csehszlovák állam tarthatatlan voltát. Henlein szeptember 17.-én elrendeli a "Szudétanémet Szabadcsapatok" felállítását, amelynek feladataul a "bolsevista és huszita hordák elleni harcot" jelöli meg. / 32 /

A nácik, hogy állításaikat hathatósabban alátámasszák, bevonják szövetségeseiket is ebbe a kampányba. Sztójay berlini követ Budapestre küldött jelentésében írja, hogy

" A német kívánság az volna, hogy az összes kisebbségek és érdekeket szomszéd államok kormányai, valamint a közvéleménye ordítóan dokumentálják a csehszlovák állam tarthatatlan voltát mégpedig most legsürgősebben, amíg Chamberlain Londonban tárgyal." / 33 /

A német kormány sugalmazására, a magyar kormány utasítására , szeptember 17.-én megjelenik az Egyesült Magyar Párt kiáltványa, amely önrendelkezési jogot követel a szlovákiai magyaroknak. / Itt kitűnően megfigyelhető, hogy hogyan használja fel Németország Magyarország irredenta törekvéseit saját célja érdekében./ A moszkvai rádió az eseményeket kommentálva figyelmeztetően megállapítja:

" Magyarország Hitler mellé áll, ennek pedig megdöbbentően súlyos és veszedelemes következe -

A német diplomácia viszonzásul Chamberlain Berchtesgaden-i "előzékenységeért", most Chamberlain segítségére siet, aki visszatérte után - Runcimannel együtt - részt vett az angol kormány ülésén, ahol részletesen beszámolt a Hitlernél tett útjának eredményéről. Runciman itt előadta "saját" "javaslatát" a válság megoldására, alkalmazta "szakértői" tekintélyét, aki a helyszínen tanulmányozta a kérdést, s ezzel a kormányban olyan légkört teremtett, amilyenre Chamberlainnek szüksége volt. Az angol kormány elfogadta a Chamberlain által javasolt további lépéseket, ahogyan az Runciman "elaborátumából" következett, amely teljes mértékben igazolásul szolgált Hitler és Chamberlain Berchtesgaden-i megállapodásának.

Amikor tehát Chamberlain szeptember 17.-én - mindjárt az angol kormány ülése után - telefonon szeptember 18.-ára Londonba hívta Daladier és Bonnet francia minisztereket tanácskozásra, az angol-francia javaslatok már lényegében eldöntöttek voltak, hiszen Chamberlain javaslatait - Runciman előadásában - az angol kormány már elfogadta, s Franciaországnak Angliától való mind szorosabb függése nem tette, illetve nem tehetett kétségesse Daladier és Bonnet állásfoglalását sem. Erre utal Flanning Standard című lap szeptember 17.-i számában. A volt miniszterelnök kifejti, hogy Franciaországnak nem szabad háborúba mennie Csehszlovákiáért, mivel Csehszlovák jelenlegi helyzetét "...nem kívülről jött provokáció - latlan támadás idézte elő", hanem maga a csehszlovák állam életképtelen.

A Francia Kommunista Párt nevében Maurice Thorez figyel -
mezteti a francia jobboldali burzsoázia ezen hitlerofil cso -
portját, és az engedékenységnak egyre több jelét mutató an -
gol és francia kormányokat, hogy

" Ha Hitler bizonyos lesz abban, hogy Csehszlo -
vákia elleni támadása nem marad reá nézve
következmények nélkül, visszakozni fog, és
Franciaország meg lesz mentve. Ha ellenben a
Führer, szerencsétlenségünkre, azt hiheti ,
hogy Európában senki sem fog megmoccani,
támadásba lendül Csehszlovákia ellen, és ak -
kor semmi sem tartóztathatja fel abban, hogy
háborus terveit tovább igyekezzék végrehaj -
tani. / 36 /

De az intő szóra nem hallgattak a felelős
politikusok, s az angol-francia tanácskozásokon / szeptem -
ber 18-19./ sikerült megnyernie Chamberlainnek a francia ál -
lamférfiak támogatását a területátengedés, az ellenőrző bi -
zottság és a garancia kérdésének angol elgondolásaihoz. Meg -
állapodtak, hogy azokat a területeket, amelyeknek lakossága
több mint 50%-ban német, átengedik Németországnak. A francia
garancia mellé Chamberlain, viszonzásul Daladier " megértő " -
magatartására, megígérte az angol garanciát is. Az imperia -
lista hatalmak tehát megegyeztek Londonban a " szövetséges
és baráti Csehszlovákia " eladásában. / 37 /

A tárgyalások 19.-én éjfélkor értek véget . A sajtó az előre
megfogalmazott semmitmondó kommunikét közölte le.

" A két ország nemzetközi helyzetének kimerítő
tárgyalása után - hangzik a kommuniké - az an -
gol és francia kormány képviselői teljes mér -

tékben megegyeztek abban, hogy a csehszlovák kérdés megoldására milyen politikát fognak folytatni. Mindkét kormány reméli, hogy később lehetséges lesz az általános tisztulás kérdését is az európai béke érdekében vizsgálat tárgyává tenni. / 38 /

A tárgyalásokról az Evening Standard a következőket írja :

" Benes félelmetes ellenféllel találja magát szemben, mégpedig reménytelen helyzetben. Semmi kilátás nincs idegen segítségre - hangzik a lapnak a tárgyalások lényegére mutató értékelése -, ha csak nem szovjet-Oroszország nagyon is problematikus támogatására. Lehet, hogy nehéz elhatározás előtt áll, de ezt már nem lehet soká elodáztatni." / 39 /

A Liberté című francia lap helyesen mutat rá, amikor hangsúlyozza, hogy

" ... miután Franciaország a cseh határok módosítása mellett foglalt állást, a francia-cseh segélynyújtási szerződés teljesen elvesztette értelmét és jelentőségét." / 40 /

Genfben a Reuter-Iroda jelentése szerint , pénzügyi körökben meglelégedéssel üdvözölték az angol-francia megállapodást, hangoztatva , hogy az angol államférfiui " bölcsesség" és a francia áldozatok - minden bizonnyal célzás Franciaország közép-európai hegemoniájának feladására - megmentették Európát az általános háboru borzalmaitól. / 41 /

S bár az európai burzsoázia kapituláns, jobboldali, kommunistaellenességet fasisztabarátsággal összekötő részének szolgálatában álló sajtó örömmámorban uszott, az általános

tirádában némi aggodalmának ad hangot önmagát vigasztaló módon a Pesti Hírlap szeptember 20.-i vezércikke, amikor ezeket írja:

" Korai volna még teljes határozottsággal azt állítani, hogy minden veszedelem elmúlt. A cseh elvakultság még mindig sokat elronthat ... " pedig , folytathatnók a lap cikkét, még Magyarország sem kapta meg a " maga" részét^a csehszlovák területekből. Mindemellett helyesen értékeli a lap a nemzetközi politikában végbement eseményeket akkor, amikor nem kevés örömmel jegyzi meg,

" ... hogy az angol és francia fegyveres beavatkozás , amelyre oly bizton számítottak, egyre valószínűtlenné válik. Ugy látjuk, - s ehhez a Londonban megtartott konferencia után nem kellett különleges politikai éleslátás -, hogy a csehek erről igen gyorsan és érthetően felfogják világosítani." / 42 /

S 1938. szeptember 19.-én az angol és francia követek Prágában előterjesztették a londoni " javaslatokat" , amelyeknek bevezetője hangsúlyozza, hogy a javaslatban foglalt következtetések Runciman jelentéséből erednek./ Amint ez itt is látható, Runciman kitűnően elvégezte feladatát, s "közvetítőből" majdhogynem döntőbíróvá lépett elő./

" Mindkét rész képviselői meg vannak győződve arról - hangzik a javaslat -, hogy a közelmúlt eseményeinek eredményeként olyan helyzet adódott, amelyben a főleg szudéta-németekkel lakott területeknek a csehszlovák állam keretein belül való megőrzése nem tartható fenn tovább

anélkül, hogy ne fenyegetné magának Csehszlová -
kiának és az európai békének az érdekeit. E meg -
fontolásból kiindulva mindkét kormány arra a kö -
vetkeztetésre jutott, hogy a békét nem lehet
megóvni és Csehszlovákia létérdekeit nem lehet
eredményesen biztosítani, ha ezeket a területe -
ket nem adják át azonnal a német birodalomnak. "

A javaslat átadandónak ítéli azokat a területeket, amelye -
ken a német lakosság arányszáma meghaladja az 50%-ot. A te -
rületátadás módozataként a népszavazásnál " előnyösebbnek " -
tartja ezen területek egyenes átengedését. E területátenge -
dés után, folytatódik a javaslat, Anglia és Franciaország
hajlandó egy olyan garanciaegyezményhez csatlakozni, amely
megvédi Csehszlovákiát egy ki nem provokált támadással szem -
ben. A javaslat hangsúlyozza Chamberlain és Hitler közti
tárgyalások folytatásának szükségességét és sürgeti a cseh -
szlovák választ. / 43 /

A Stor című lap jelentése szerint Prágában mélyszéles csüg -
gedés követte azokat a híreket, hogy Anglia és Franciaor -
szág Németországnak akarja átadni a szudétánemet területek
bizonyos részeit. Az emberek - a lap jelentése szerint -
nem is akarták az ilyen döntést lehetségesnek tartani,

" Osusky párizsi csehszlovák követ, hangzik a lap
tudósítása, midőn Bonnet külügyminisztertől tá -
vozott, Könnyezve így kiáltott fel: " - Meghall -
gatás nélkül ítélték el hazámat. " " / 44 /

Az angol-francia " javaslatokat " , amelyek a
csehszlovák állam létbiztonságát semmisítették volna meg ,
a csehszlovák kormány , a tömegek nyomására, elfogadhatat -
lanoknak minősíti. A csehszlovák kormány annak a meggyőződés -
ének ad kifejezést - hangzik a válasz -, "... hogy a köz -

leményben foglalt javaslatok nem alkalmasak azoknak a cé -
loknek az elérésére, amelyeket a brit és francia kormány
követ a béke megőrzése érdekében tett erőfeszítésében."

Majd kijelenti, hogy a javaslatokat Csehszlovákia megkérde -
zése nélkül dolgozták ki, s a kormány véleménye szerint :

" ... egy ilyen jellegű javaslat elfogadása e -
gyenlő lenne az államnak önkéntes és teljes,
minden irányban való megcsönkítésével."

A javaslat elfogadása súlyos gazdasági, közlekedési és
stratégiai problémákat okozna ; mély politikai válságot i -
dézne elő.- folytatódik a csehszlovák válaszejegyzék.A cseh-
szlovák kormány felhívással fordul Anglia és Franciaország
kormányaihoz, arra kérve őket, hogy másítsák meg álláspont-
jukat. A válaszejegyzék helyesen mutat rá, hogy

" Ebben a döntő pillanatban nemcsak Csehszlovákia
sorsáról, hanem a többi ország és különösképpen
Franciaország sorsáról is van szó." / 45 /

A CSKP szeptember 18-19.-én, az angol-francia " javaslat -
kat " értékelve a nemzetgyűlés állandó bizottságában kije -
lenti: " Az, amit most Londonból tanácsolnak, kihatásai -
ban semmivel sem kevesebb, mint amit veszített
háború esetén rá lehetne kényszeríteni Csehszlo -
vákiára." / 46 /

A CSKP álláspontja nemcsak egyszerű tiltakozás az imperia -
lista kormányok politikai becsstelensége ellen, hanem egy -
ben felhívás is - a honvédő harcra a behódolás ellen.

A kormány magatartására jellemző azonban, hogy
az angol-francia " javaslat " egyenes, nyílt és végérvé -
nyes elutasítása helyett kérte, hogy Anglia és Franciaor -
szág vizsgálja felül álláspontját, javasolta Németország és

Csehszlovákia között 1926-óta érvényben lévő döntőbíróági szerződés felhasználását a válság megoldására, jöllehet, erre - Anglia és Franciaország álláspontjának ismeretében - senki, s különösen Benes nem számíthatott.

Az angol-francia " javaslatok " felemás visszautasítása után kb. 7 órával , Newton és de Lacroix szeptember 20-21.-é éjjelén ultimátummal interveniáltak Benesnél. Nagybritannia és Franciaország követei itt előadják kormányaik azon álláspontját, hogy német támadás esetén sorsára hagyják Csehszlovákiát , ha a csehszlovák kormány nem fogadja el fenntartás nélkül az angol-francia javaslatokat. Megfenyegették a csehszlovák kormányt, hogy ha a Szovjetunióval szövethetne, abban az esetben az egész világ harcolna ebben az "ideológiai háboruban". / ... természetesen " szövetségeseink" rovására! / / 47 /

Az angol-francia követek intervenciójához hasonlóan, jól mutatva ezzel kormányaik valódi álláspontját, az izolacionalizmus " amerikai " értelmezését, Carr, az USA prágai nagykövete, nyomatékosan felszólította a prágai kormányt, hogy fogadja el , s haladéktalanul teljesítse az angol-francia " javaslatokat". / 48 /

Benes és kormánya előtt már szeptember 19.-én , a " javaslat " visszautasításakor is nyilvánvaló volt, hogy Anglia és Franciaország nem fogja megmásítani álláspontját, hiszen a csehszlovák állam sorsa körüli angol-francia-német vita békés párbeszéddé szelidült a diplomácia külszálai mögött. Az éjjeli intervencióra szüksége volt a burzsoá kormánynak, mint olyanra, amellyel igazolni tudja magát saját népe és a világ közvéleménye előtt. Amikor Benes elnök és Hodza miniszterelnök , szeptember 20.-án , közölték Fran -

ciaország csehszlovákiai követével az angol-francia követ
lésekre adandó válasz tartalmát, megjegyezték, hogy ez a
válasz még nem végleges. Amennyiben Anglia és Franciaor
szág még azon az éjszakán új, még határozottabb ultimátu
mot küldötte, úgy az abban foglalt követeléseket teljesi
teni fogják. De la Croix továbbította ezt a titkos felhi
vást Párizsba, s a következő szavakkal jellemezte a cseh
szlovák államférfiak magatartását:

" A csehszlovák vezetőknek azért van szükségük er
re a színlelésre, hogy elfogadhassák az angol-
francia " javaslatot " . " / 49 /

Anglia és Franciaország kormányai Necas és D^e la Croix elő
zetes tájékoztatásai alapján, újabb angol jegyzéket küld
tek Prágába, amely élesen, végső felszólításként közölte ,
hogy Csehszlovákia vonja vissza válaszáat, és " ... haladékt
alanul találjon más, reális megoldást "; ellenkező eset
ben Anglia semmiféle felelősséget nem vállal a következmé
nyekért. / 50 /

Ennél a diplomáciai akciónál a burzsoá politika gerincte
lensége párosult az angol diplomácia évszázados ravaszsá
gával. A prágai kormány még ugyanezen az éjszakán, a parla
ment megkerülésével, elhatározza az angol-francia " javas
latok " elfogadását. S a Szovjetunió állandóan felkinált
önzetlen segítségére mintegy " válaszul ", a moszkvai cseh
szlovák követség rövid memorandumot juttat el a Szovjetu
nió Külügyi Népbiztosságához, melyben közli a kész ténye
ket:

" A francia és angol kormányok különösen nagy nyo
mása következtében ... a - csehszlovák - kormány
elfogadja az angol-francia javaslatot, mint

mint osztatlan egészet és kiemeli a neki meg -
ígért garanciaelv különös jelentőségét." / 51/
A csehszlovák kormány hivatalos válaszigyzékét a CSTI je -
lentése szerint, szeptember 21.-én délután 5 órakor adták
át Anglia és Franciaország követeinek.

" Sajnos, amikor a legsúlyosabb gondok törtek
ránk - hangzik a csehszlovák kormány válasz -
igyzéke - , sőt még erőszak alkalmazásával is
megfenyegettek, kitünt, hogy az európai válság
olyan jellegű, hogy barátaink azt tanácsolták,
vásároljuk meg területi áldozatokkal a nyugal -
mat s a békét... mivel nem jöhetnek segítség -
günkre." / 52 /

A kormány, hogy megokolja árulását a nép előtt, a lega -
sabb hazugságoktól sem riad vissza. Azt állította, hogy a
Szovjetunió az utolsó pillanatban megtagadta a segítséget
Csehszlovákiától. A kormány befolyása alatt álló A-Zet című
ujság azt írta, hogy a Szovjetunió

"... süket maradt a sürgető segélykérésekkel
szemben, kijelentette, hogy csak akkor támo -
gatja Prágát, ha Franciaország is segítséget
nyújt, a Népszövetség pedig támadó félnek
nyilvánítja Németországot. A két feltételnek
együtt, egyszerre kell teljesednie. Oroszország
tehát akkor sem fogna fegyvert - magyarázza a
lap a diplomácia kulisszatitkaiban járatlan
olvasóinak - , ha Franciaország Csehszlovákia
támogatására sietne, legalábbis addig nem, a -
mig a Népszövetség meg nem állapítja, hogy
Németország volt a támadó." / 53 /

A Szovjetuniónak ez a nyilvánvaló rágalmazása, Benes és kormányának politikai erkölcstelenségét bizonyítja.

A távirati irodák lázas gyorsasággal röpitik világgá a hírt: Anglia és Franciaország nyomására behódolt a csehszlovák kormány. A kapitalista politikai élet barométere - a tőzsde, élénken reagál az eseményekre. A berlini tőzsdén viharos hosszt idézett elő és valamennyi piacon, az összes értékekben, 3 és 5%-os ugrás is tapasztalható volt, maint erről a Havas Iroda jelentése beszámol. A Berliner Börsen Zeitung - a náci Németország egyik hangadó orgánuma - a német monopolkapitalisták /1/ nevében, elragadtatással üdvözlik Chamberlain és Daladier "békepolitikáját".

"Meggyőződésünk - írja a lap - , hogy az angol és francia államférfiak, akik elég bátrak voltak ahhoz, hogy Benes ur és bolsevista szövetségese kezéből kivegyék a Közép-Európában való betörés lehetőségét, népeik szemében és országuk történelmében köszönetet és kitüntetést érdemelnek." / 54 /

Az angol reakció is hasonló hangon nyilatkozik. Sir Robert Gower, az angol alsóház közép-európai osztályának vezetője, az Evening Standard című szélsőségesen reakciós lapban megelegetéssel kommentálja Chamberlain "sikeres" útját / 55 /, amikor kijelenti, hogy nem érez semmi szánalmat Csehszlovákia iránt... e természetellenes, mesterséges államalkotmány iránt", amely "... a bolsevista Oroszországgal szövetségzett." Figyelmezteti a parlamenti ellenzéket - nyilvánvaló célzattal - az angol imperializmus gondolatának valóban közérthetően, kristálytisztán szóló szószólója, hogy Csehszlovákia megvédése "Anglia nemzeti érdekeit veszélyezteti."

Prágában 21.-én 18 óra tájban közölték a közvéleménnyel, hogy a kormány beleegyezett a határterületek átengedésébe. A kiadott közlemény erősen hangsúlyozta, hogy a kormány csak az erőszaknak engedett és a béke iránti vonzalmának. A közleményt az utcán felállított hangszórók is közvetítették megismételve a kormány azon, fentebb már említett érveit, amelyek hivatva voltak e törvénytelen lépést megindokolni. Vavrecska propagandaminiszter rádiószózatot intézett Csehszlovákia népéhez. Beszédében a kapitulációért való felelősséget Csehszlovákia szövetségeseire, s az ítélet kimondását ezért a lépésért a történelemre igyekszik hárítani, s "természetes" módon meg sem említi a kormány felelősségét.

"... mi nem étszünk ma szemrehányást azoknak, akik támogatás nélkül magunkra hagytak. A történelem fog majd ítélkezni a mostani napok felett." / 56 /

A propaganda minisztere igazat mondott. A történelem ítélkezett. De elítélte azokat is, akik a történelemre hivatkozva próbálták megokolni saját népük kiszolgáltatását a hitlerista hódítóknak.

A csehszlovák nép hatalmas arányú tüntetésekkel válaszolt a kormány árulására. Valamennyi prágai üzem és vállalat becsüntette a munkát, hatalmas tömegek tüntettek Prága utcáin. A cseh országrészekben teljes volt a sztrájk. A prágai munkásság, mintegy negyed millió ember, a kommunista párt vezetésével, a parlament elé vonul. Nemzetiszínű zászlókkal vonul a tömeg, "de ökölbe szorított kézzel a kommunisták jelét mutatja". - jelenti az MTI kiküldött tudósítója. A CSKP gyűléseken és a sajtón keresztül hangoztatja, hogy a

kormány félrevezeti a lakosságot, hogy a Szovjetunió ké -
szen áll a Csehszlovák Köztársaság megvédésére, hogy a
Szovjetunió minden alkalommal felajánlott segítségét a kor-
mány még csak meg sem próbálta igénybe venni.

" Az egyik tüntető csoport a Hradzsínra vonult
és Benes elnök és a cseh államférfiak ellen tün -
tettek. A Hradzsínról nagy rendőri készültség
visszaszorította a tüntetőket. A vár környékén
a katonaság és a tűzoltóság is készenlétben
áll ... " - jelenti a Pesti Hírlap helyszíni tu-
dósítója. / 57 /

A tüntetések vidékre is áttérjednek. Königrätzben , Marich -
Ostrauban, Brünben , Pälzenben stb. tüntetnek a csehszlovák
dolgozók a kormány behódoló, Anglia és Franciaország áruló
politikája ellen. A né^p él^p teti a köztársaságot, a Vörös Had -
sereget, követeli , hogy "... védjétek meg a határokat, a
hadsereggel akarunk menni ! " / 58 /

A csehszlovák kormány eddigi politikájához hiven, mint azt
már említettük, mindössze egy memorandumot juttat el a
Szovjetunió Külügyi Népbiztosságához, melyben meg sem emli -
ti , fel sem veti a szovjet segítség kérdését, hanem mint
befelyezett tényt közli az eseményeket. / 59 /

Már ez a tény is mutatja, hogy a CSKP érveinek súlyát a
hiteles valóság támasztja alá, az a valóság, amelyet a cseh -
szlovák burzsoázia reakciós klikkje minden áron igyekezett
eltitkolni a dolgozó tömegek előtt.

A szovjet kormány szeptember második felében
Fierlinger moszkvai nagykövet útján biztosította a cseh -
szlovák kormányt az azonnali és hatékony segítségről, egy
német támadás esetén. Ezzel kapcsolatban olyan gyakorlati

intézkedéseket is javasol /Népszövetség felhasználása, angol-francia-szovjet-csehszlovák közös nyilatkozat kidolgozása, a vezérkarok együttműködése stb./ , amelyek meggátolnák a náci Németország háborús törekvéseit. Schullenberg, moszkvai német nagykövet, hogy kitapogassa a Szovjetunió álláspontját, Ribbentrop utasítására, látogatást tett Litvinovnál, a Szovjetunió külügyi népbiztosánál. Litvinov határozottan figyelmeztette a náci Németországot, hogy egy, Csehszlovákia ellen indítandó támadás esetén a Szovjetunió szavat fogja állni. Erről a nyilatkozatról értesítették az angol és francia nagyköveteket, akiknek kormányai előtt világossá vált a Szovjetunió álláspontja most is, mint korábban. A Szovjetunió sok esetben felajánlott, feltétel nélküli segítségének kérdését a csehszlovák kormány, a Szovjetunió ismételt sugalmazása ellenére, amint ezt már sok esetben láttuk, még csak fel sem vetette. / 60 / Benes elnök azokban a napokban mindenáron valami határozatlanságot akart találni a Szovjetunió álláspontjában, hogy ily módon mentegesse saját behódoló politikáját. Szeptember 20.-án a következő kérdést intézte a szovjet kormányhoz: a Csehszlovákiának nyújtandó segítség azonnali és hatékony lesz-e? A szovjet kormány még aznap igenlő választ adott, mégpedig nemcsak diplomáciai úton, hanem telefonon is, a csehszlovák kormány ülésének közben, közvetlenül Benesnek. Benes próbálkozása a Szovjetunió szövetségi hűségén ily módon hajótörést szenvedett. / 61 / A Szovjetunió segítségének hatékonysága gondolkodásra késztette a magyar uralkodó osztályokat is.

" ...komolyan kell számolni azzal, hogy az oroszok, adott esetben, Románián át nemcsak repülőgépekkel, hanem hadsereggel sietnének a csehek segítségére.

ségére" . - üzeni kétségbeesve Kánya Kálmán
külgyminiszter Varsóba; ahonnan az a - a lengyel kormány -
garnitúra politikai tehetségét és éleslátását éppen nem di-
csérő megnyugtató - válasz érkezik, hogy

" Oroszország nagyobb katonai akciókra ma nem ké-
pes." / 62 /

De ezt még Budapesten sem hitték el!

A dolgozó tömegek nyomására , a Kommunista Párt
javaslatára, értekezletre ültek össze a politikai pártok ve-
zetői, hogy megtárgyalják a kialakult helyzetet. A KP java -
solta, hogy mondjon le a Hodza-kormány, a népre , a hadse -
regre , a demokratikus pártokra támaszkodó , a köztársaság
megvédését szilárdan kezében tartó új kormányt kell létre -
hozni. A tömegek jelenléte biztosította a KP javaslatainak
elfogadását, sőt, egyes burzsoá pártok vezetői is felaján -
lották segítségüket, amíg a tömegek az utcán álltak.
Gottwald, amikor bejelentette a parlament erkélyéről a Hodza
-kormány bukását, a különböző pártok vezetői egyre-másra es-
küdöztek a népnek, hogy nem lesz kapituláció. S mi történt
akkor, amikor a tömegek már nem voltak az utcán?
A prágai rádió szeptember 22.-én közölte, hogy az új kormány
megalakítására Sirovy tábornok kapott megbízást, s a kor -
mányba bevonják a nemzetiségek képviselőit is.

" A csehszlovák kormány - hangzik a közlemény -
elhatározta, hogy a rendkívüli eseményekre való
tekintettel az eddigi koalíciós kormányt kibővi-
ti és ezért a jelenlegi kormány a köztársaság
elnökének benyújtotta a lemondását ... " / 63 /

A minisztériumok mellé a volt miniszterekből ún. " politi -
kai tanácsot" szerveztek, s ennek tagjai közé tartozott

Hodza is./ Krofta külügyminiszter, Kolfus pénzügyminiszter maradt./

Az un. "politikai tanács" egymagában is mutatja, hogy Hodza lemondása csak látszólagos volt, csak a nép forradalmi megmozdulásainak leszerelésére irányult. / A nép, amely éllette a hadsereget, megkapta Sirovyt, aki valaha, mint a cseh légionáriusok vezetője, harcolt a fiatal Szovjet-Oroszország ellen apolgháboru véres csataterein. / Az un. "politikai tanács" létrehozása azt jelentette, hogy a volt politikai miniszterekből álló tanácsadó szerv titkosan, alkotmány-ellenesen fog továbbra is vegetálni, mint a nem politikai kormány ténylegesen, döntő állami politikát folytató tényezője. Ennek a csalásnak és "alkotmányos" büntettnak a segítségével Benes és politikai elvbarátai továbbra is szilárdan kezükben tartották a vezetést, biztosították az összhangot a nem politikai kormány és a politikus nyilvánosság között.

Az új kormány politikájára misem jellemzőbb, mint az, hogy legelső lépéseként közölte az angol-francia kormányokkal, ama döntését, hogy az új kormány kötelezőnek ismeri el az angol-francia javaslatok elfogadásában hozott Hodza-féle álláspontot. Ezt az állásfoglalást hangsúlyozza maga Benes is, amikor röviddel az új kormány megalakulása után közli Newtonnal, hogy

"Természetesen az új kormány kimondottan az eddigi kormány politikáját fogadja el. A politikai pártok e kormányban nincsenek közvetlenül képviselve, hanem a különleges bizottságban, amely együtt fog dolgozni a kormánnyal, amely az eddigi miniszterekből tevődik össze, akik

elfogadták az angol-francia javaslatokat."/64 /
Szeptember 24.-én Krofta telefonon közli Osuskyval és Ma -
sarykkal, Benes elnöknek azt a személyes üzenetét, misze -
rint közölhetik az angol és francia kormánnyal, hogy

" ... az új kormány átveszi az angol-francia ja -
vaslatokat." / 65 /

A szeptemberi válságban az árulás súlypontját
Benes és az un. " régi gárda " képviselte, amely a politi -
kai vezetést szilárdan kézben tartva irányította az " új "
kormányt. Benes elnök szeptember 22.-i hadparancsa és rádió -
beszéde is mutatja, hogy az " új " kormány és a " régi gár -
da " minden igyekezete arra irányul, hogy a legnagyobb kö -
vetkezetességgel elnyomja a néptömegek megmozdulásait, meg -
akadályozza a hadsereg erjedését, biztosítsa az alkudozá -
sok zavartalan folytatását, saját osztályuralmuk létét.

" A mi ellenfeleink és rosszakaróink -hangzik a
parancs - bomlást, zűrzavart, nyugtalanságot
vetnek szemünkre. De éppen most , a küszöbön ál -
ló nemzetközi tárgyalásokon kell megőrizni a
rendet."

Majd szemforgató módon a tudatos félrevezetés eszközához
nyúl, hogy bizalmat ébresszen a kormány iránt.

" Mindenek előtt pedig - folytatódik a hadpa -
rancs - : Kiméljük erőinket! Szükségünk lesz
rájuk! Ismétlem: Szükségünk lesz rájuk! "

/ 56 /

Benes rádióbeszédében hitet tesz a kormány ama szándéka
mellett, amely az alkudozások folytatására irányul. Majd e -
zeket mondotta ismételten nyugalomra intve a lakosságot :

" Népünk értelmes és reális; mindig megértette,

meg tudta különböztetni , mikor kell csele -
kedni, mikor harcolni.Ha harcra lesz szükség,
akkor tudunk majd harcolni az utolsó lehelte -
tig." / 67 /

Chamberlain és Benedék igyekezetével szemben
Hitler arra törekedett, hogy keresztülhúzza a megegyezés
lehetőségét.Erra a célra felhasználta Magyarország és Len -
gyelország területi igényeinek bejelentését.Szeptember
20.-án délután 17 óra 10 perckor az MTI jelentette, hogy
Imrédy miniszterelnök és Kánya külügyminiszter kedden dél -
előtt Berchtesgadenben megbeszélést folytatott Hitlerrel.

" Politikai körökben úgy tudják - jelenti az
MTI - , hogy a megbeszéléseken a csehszlovák
problémát a szudétanémet népcsoport és a ma -
gyar kisebbség szempontjából vették vizsgálat
alá." / 68 /

Hitler ugyanezen a napon a lengyel államférfiakat is fogad -
ta Berchtesgadenben, ahol azok előadták követeléseiket
Tesenre vonatkozóan,kijelentve, hogy " ... az erő igénybe -
vételtől sem riadnak vissza." Hitler - Lepski lengyel
nagykövet feljegyzése szerint - kijelentette:ha Csehszlo -
vákia és Lengyelország között háborus konfliktusig fajulna
a dolog, úgy Németország Lengyelország mellett fog állni.

/ 69 /

Másnap , szeptember 21.-én , a birodalmi sajtó nem hagyott
kétséget a magyar és lengyel államférfiak látogatásának
célját illetően.A Berliner Tageblatt azt írta, hogy hiába
fogadja el Csehszlovákia a határmenti szudétanémet-terüle -
tek átadására vonatkozó angol-francia javaslatot,

" ... a lengyel és magyar igények bejelentése kö -

vetkeztében teljesen új helyzet állt elő."

/ 70 /

A Giornale d' Italia című olasz lap hasonló módon nyilatkozik:

" A cseh nemzetiségi kérdés teljes megoldása nélkül nem lehet szó Csehország határainak nemzetközi biztosításáról." / 71 /

Ezekben a napokban Magyarország nagyobb városaiban egymást érték a megrendezett, területi revíziót követelő, tüntetések. Az MTI szeptember 21.-i jelentése szerint a debreceni tüntetésen több ezer főnyi közönség a tengelyhatalmak vezető államférfiait éltette. Budapesten Zadravetz István tábori püspök és hírhedt frankhamisító zúditott hamis frázisoktól duzzadó szózuhatagot az összegyűlt tömeg fülébe. / 72 / A félrevezetett tömegből bizonyára csak kevesen gondoltak arra, husz esztendő hamis és lélekölő propagandája hatása alatt, hogy a Hitlertől elfogadott és kilátásba helyezett " ajándékért" egy napon nagy árat kell majd fizetni.

A magyar-német diplomáciai és katonai együttműködés a, mesterségesen felszított lelkesedés ellenére, mégsem volt teljesen zavartalan. Már a kielői tárgyalások idején / augusztus 22.-én / megfigyelhető a magyar és német álláspont közti különbség. Természetesen nem alapvető ellentétekről van szó, hanem 1938. augusztusában a magyar kormány még nem látja elérkezettnek az időt arra, hogy az erőviszonyok ismeretében döntő lépésre szánja el magát Csehszlovákiával szemben. Lényegi ellentétekről egyáltalán nem beszélhetünk, hiszen sák esetben, amint a tények is mutatják, a magyar kormány volt a kezdeményezője a német-magyar együttműködésnek. A magyar-német együttműködés az alapkérdés-

sekben tökéletes azonosságot mutat, s ha a második világ -
 háboru után megjelent nagy számu memoár-irodalom / ld.:
 Emlékiratok és valóság Magyarország második világháborus
 szerepléséről című könyv Ránki György tollából / ezeket a
 technikai jellegű meggondolásokból fakadó eltéréseket a
 magyar-német álláspont között ,mint a magyar politika vo -
 nalvezetésének ellenállását próbálják feltüntetni a hitle -
 ri kalandorpolitikával szemben, az csak a felelősség alóli
 kibujásra tett reménytelen kísérlet maradhat. A godesber -
 gi tárgyalások idején u.i. Hitler azt követelte Imrédy és
 Kánya miniszterektől, hogy Magyarország, miközben ő Cham -
 berlainnel tárgyal, indítson támadást Csehszlovákia ellen.
 Ezt Magyarország természetesen, félve Hitler esetleges
 visszavonulásától, nem merte vállalni; kitenni magát a
 teljes diplomáciai és, esetleg, katonai vereségnek, az an -
 gol szimpátia elvesztésének. Ellenben teljes diplomáciai
 -és sajtókampányt indított, mozgósított, s a lumpen ele -
 mekből, az ellenforradalom vitézeiből un. " szabadcsapa -
 tokat verbuvált, s dobott át a Csehszlovák Köztársaság te -
 rületére. Ime egy példa az ellenforradalom levitézlett
 politikusai által magyar-német ellentétekké felnagyított ,
 a kivitel körül támadt "incidensre". Tény, hogy Magyaror -
 szág e pillanatban nem járt el úgy, ahogyan Hitlernek az a
 legmegfelelőbb lett volna; de mindent megtett , hogy biz -
 tosítsa Hitler sikerét a Chamberlainnel folytatott tár -
 gyalásokon. Nem a magyar uralkodó osztály jóakarátán
 mullott, hogy a Csehszlovákiába átdobott "szabadcsapatok "
 nem tudtak akkora lármát csapni, hogy Hitler " Chamberlain
 arcába nevetessen." / 73 / / Hitler mindenesetre
 nem volt hozzászokva vazallusainak ilyesfajta, tőlük iga -

zán csak ritkán tapasztalt , csökönyösséghez sem, s soha nem is tudta elfelejteni ezt a "rebellis" magyaroknak./

A magyar és lengyel államférfiak berlini intervenciója lehetővé tette mindenesetre Hitlernek, hogy miután Chamberlain elfogadtatta a berchtesgadeni megbeszélések talaján született angol-francia "javaslatokat" a csehszlovák kormánnyal, és 1938. szeptember 22.-én Godesbergbe repült, hogy megtárgyalja a német lakosságu területek átadásának módját, az új szituációra hivatkozva elutasítsa Chamberlain javaslatát.

Hitler jól tudta, hogy amíg Chamberlain Anglia miniszterelnöke, s amíg a brit felségjelvény egy esernyő, addig a német imperialista törekvések hatalmi úton történő megfékezéséről, komolyabb formában szó sem lehet.

Hitler most sokkal többet kívánt, mint Berchtesgadenben; területeket, amelyek mélyen a cseh országrész szívéig nyulnak, amelyek magukba foglaltak minden csehszlovák erődítményt, amelyeket sértetlenül, minden felszereléssel kellett volna átadni Németországnak 1938. kora őszén. Hitler követelte ezen kívül a magyar és lengyel követelések megvitatását is, amelyek lehetővé tették, hogy elutasítsa a Berchtesgadenben megígért garanciát, hogy a magyar és lengyel követelésekkel leplezze hódító terveit. Woerman helyettes külügyi államtitkár kormány álláspontját a következőkben foglalja össze a német külképviselőknek küldött utasításában:

" Mi azon az állásponton vagyunk, hogy az állam többi részét illetően , semmilyen garanciát nem adunk, ha ebben nem vesznek részt az összes érdekelt államok, Olaszországot is beleértve, és

semmilyen olyan garanciát nem vállalunk, amely már előre árthatna a csehszlovák területen élő többi kisebbségek sorsának." / 74 /

Godesbergben Chamberlain kezdeti megdöbbenése nem sokáig tartott. Kérte a német követelések írásba foglalását, amelyet elküldenek Prágába, a magyar és lengyel követeléseket is feltüntető térképekkel együtt. Kérte Hitlert, a válasz megérkezéséig ne kezdjen katonai akcióba, mert az

".... ilyen akciók felmerülése - mondotta Chamberlain - ártana a további tárgyalásoknak." / 75 /

Godesbergben Hitler és Chamberlain nem egyeztek meg, de Chamberlain ennek ellenére makacsul erőltette a további tárgyalásokat. Megígérte, hogy minden erőfeszítést megtesz annak érdekében, hogy elfogadtassa a "memorandumot" - valójában ultimátumot, mint ahogyan Chamberlain is annak nevezte első meglepetésében, amíg Hitler "fel nem világosította" annak emlékirat voltáról - a csehszlovák kormányról. A godesbergi megbeszélés feszültségét okozta Hitler újabb követelésén kívül az is, hogy Hitler ragaszkodott a szeptember 28.-i átadáshoz és katonai bevonuláshoz, amíg ezt Chamberlain "elfogadhatóbban akarta a nyugati közvélemény elé tárni." Hitler ebben a kérdésben kénytelen volt visszakozni, s végülis beleegyezett abba, hogy a kiűritési határidőt október 1-ig meghosszabítsák.

"A magyar követ azt hiszi - jelenti Lepski lengyel követ a tárgyalásokat kommentálva, szeptember 26.-án, - hogy a kancellár elhatározására befolyással voltak a német katonai körök

amelyek félnek egy nemzetközi katonai össze -
ütközéstől. " / 76 /

S bár Chamberlain korántsem akkora sikerrel, megelégedéssel távozott most, mint Berchtesgadenből, az "erélyes kézfogás", amellyel Ribbentrop-tól bucsuzott a Brandenburg halálfejes SS különítmény diszszázadának fegyveres tisztelgése mellett / NTI / , arra vallott, hogy a "magas tárgyaló felek", mint ahogyan azt Chamberlain rövid rádiónyilatkozata mutatja, még látni óhajtják egymást. Chamberlain ebben a nyilatkozatában kijelentette a londoni repülőtéren:

"Csak azt az egyet szeretném mondani, bízom abban, hogy az összes érdekelt felek folytatni fogják a cseh kérdés békés megoldására irányuló erőfeszítéseiket, mert attól függ Európa békéje. " / 77 /

A godesbergi "memorandumot" 1938. szeptember 24.-én este adta át az angol nagykövet - megjegyzés nélkül - a csehszlovák kormánynak.

A godesbergi "memorandum" hírére a konzervatív párt belső ellenzéke, amely Churchill körül tömörült, éles támadást indított saját pártjának Chamberlain képviselte politikája ellen, amely

"... katasztrófába sodorja nemcsak a Csehszlovák Köztársaságot, de Angliát és Franciaországot is." / 78 /

Churchill óva intett attól az illúziótól, miszerint

"... a biztonság megvalósítható, ha egy kis országot odadobnak prédául a farkasoknak."

/ 79 /

A Frankfurter Zeitung szeptember 24.-én arról ad hírt, hogy

Londonban mostmár a baloldaltól a jobboldalig egyre -
többen ellenezték , hogy Chamberlain tul nagy engedmé -
nyeket tegyen Németországnak. Szeptember 23.-án ezrek
tüntettek hasonló szellemben a Downing - Street előtt.
Az említett lap párizsi helyzetjelentése arról számol be,
hogy egyre több francia politikus azon véleményének ad
kifejezést, hogy az utóbbi hetek eseményei Franciaország
számára " diplomáciai romhalmazt teremtettek." / 80 /
Franciaországban a francia munkásság fényes tanubizony -
ságát adta a munkásinternacionalizmusnak, amikor saját
kormányának áruló politikája ellen tüntetve követelte
Csehszlovákia megsegítését.

" Pénteken este számos párizsi üzemben a munka
befejezése után tüntetés volt. -jelenti a
Pesti Hírlap tudósítója. - A munkások gyűlé-
seket rögtönöztek és határozatokat fogadtak
el, amelyekben együttérzésüket fejezték ki
Csehországgal." / 81 /

Hitler, hogy követeléseit kellőképpen alátámasz-
sza , harminc német hadosztályt vonultatott fel a csehszlo-
vák határra. Ennek ellenére Benesx csak a nyugati imperi -
alisták engedélyének megérkezése után merte kihirdetni az
általános mozgósítást, amelyet a csehszlovák nép bámula -
tosan rövid idő alatt hajtott végre, majd ezt az angol
flotta mozgósítása követte szeptember 24.-én. "Benes el -
nök mozgósítási parancsát Németországban súlyos provoká -
ciónak tekintik..." - jelenti a Pesti Hírlap berlini tu -
dósítója. A fenti cikk rosszindulatu , provokatív, de
jellenző propaganda fogása mutatja azt is, hogy az imperi -
alista osztozkodás utjában álló egyedüli hatalomnak, ha

kimondatlanul is, a Szovjetuniót tartják.

"Német kormánykörökben általános meggyőződés -
írja a lap - , hogy Prága mögött Moszkva áll
és hogy a Szovjetunió azzal akarja keresztez -
ni a godesbergi megegyezést, hogy az utolsó
pillanatban még egyszer megpróbálja lángba -
borítani a világot." / 82 /

Az NTI szeptember 24.-i jelentése szerint Henlein a birodalomból felhívást intézett a Szudéta-vidék lakosságához, amelyben éles támadást intéz Benes és a csehszlovák kormány ellen. Fenyegetően kijelenti, hogy egy német sem fog németre lőni, és a németek egységesen megtagadják Csehszlovákiában a mozgósítási parancs végrehajtását. Majd hozzáfűzi, mintegy a probléma megoldására is utalva:

" Rövid időn belül szabadok lesztek." / 83 /

Szeptember 23.-án a félhivatalos Giornale d'Italia is a prágai kormányt teszi felelőssé a nemzetközi feszültségért,

"... amelynek bolsevista politikája egyre nyilvánvalóbbá válik és - teszi hozzá fenyegetően - kemény próbára teszi a berlini, budapesti és varsói kormány türelmét. " / 84 /

A Pesti Hírlap hasábjain nemes Suhay Imre nyugalmazott altábornagy bizonyítgatja, a kérdést valamennyire is ismerőknek bizonyára kevésbé meggyőző módon, hogy

"... jó ugyan a Vörös Hadsereg, de ha kivonják Oroszországból, megbukik a vörös rend."

/ 85 /

Ehhez a "szakértői" megállapításhoz nem kell kommentár. Az Európában kialakult legújabb fejleményekről a francia

nagykövet útján is tájékozódott a washingtoni kormány .

A Havas Iroda washingtoni jelentése szerint

" A külügyminisztérium a legujabb fejleménye -
ket ugyan aggodalommal nézi, de megmarad a
szemlélődés határán." / 86 /

Látszólag a helyzet gyökereken megváltozott órák alatt.
Valójában azonban, a nyugati hatalmak , hogy a világ köz -
véleménye előtt igazoltta tegyék megalkuvásukat, Chamber -
lain új fegyvert vonultatott fel; nagyarányú pszichológiai
támadást intézett a közvélemény ellen, hogy a háborús
hisztéria felszításával elnyerje a tömegek rokonszenvét
politikai árulásához. Terjesztették a német haderő legyőz -
hetetlenségének mítoszát, hogy lejárássák a Szovjetunió
katonai tekintélyét, csökkentsék a feltétel nélkül felki -
nált szovjet segítség értékét. Ezt a célt szolgálta Lind -
bergh amerikai repülőezredes, politikai provokátor, moszk -
vai utja is, aki a moszkvai légiparádét megfigyelve olyan
híreket terjesztett, hogy a Szovjetunió haditechnikája
elmaradt, technikai felkészültsége messze elmarad a né -
met Wehrmacht mögött. / 87 /

Az angol és francia főváros legszebb parkjaiban, lehető -
leg a nagy nyilvánosság szeme láttára, a légvédelmi ütegek
és egyéb harci felszerelések egész garmadát állították fel
a háborús pánik fokozása érdekében. Daladier a Havas Iroda
tudósítójának adott nyilatkozatában azt a látszatot igyek -
szik kelteni, mintha a mozgósítás az " erőt szegezni
szembe erővel" meggondolás határozott és szilárd kiállásá -
ból erednék.

" A szükséges katonai intézkedéseket , amelye -
ket ma reggel - szeptember 24.-én R. L. -

tettünk, egész Franciaországban azzal a hideg -
vérrel és határozottsággal fogadták és hajtot -
ták végre, amelyet a kormány a nemzettől el -
várt. Országunk így abban a helyzetben lesz ,
folytatta - hogy nyugodtan és méltóságteljesen
szemlélje ezt a fontos diplomáciai tárgyalást,
amelytől a béke fenntartása függ." / 88 /

A mozgósítás azonban az előre elhatározott kapituláció po -
litikai palástjával szolgált. Chamberlain, a nagy multa
visszatekintő angol diplomácia minden ravaszságát felvonul -
tatja ebben a küzdelemben.

Hogy valójában lemérhessük a katonai intézkedések reális ér -
tékét, magát Chamberlaint kell idéznünk, aki kijelentette ,
hogy a mozgósítás csak "óvintézkedés" /?!/ volt, s hogy

"... ha harcolnunk kell, akkor nagyobb okra len -
ne szükség." / 89 /

Chamberlain tehát nyíltan kijelentette, hogy Anglia nem ó -
hajt háboruba keveredni Csehszlovákiáért, s Hitlernek nincs
miért háborút kezdenie, amikor mindent megkap anélkül is.

Masaryk, csehszlovák követ, szeptember 25.-én -
Chamberlain őszinte meglepetésére - átadta a csehszlovák
kormány elutasító válaszát a német "memorandumra", s egyben
megerősíti az angol-francia javaslatok csehszlovák kötele -
zettségeinek elfogadását.

" A valóságban ultimátumról van szó - hangzik a
válszjegyzők - , amelyet csak legyőzött nem -
zetnek szoktak átnyújtani... Ezek a javaslatok
megfosztanak bennünket nemzeti létünk minden
alapjától. Le kellene mondanunk annyi gonddal
előkészített eszközeink legnagyobb részéről ,

a német hadsereg bevonulna az ország mélyébe.
nemzeti és gazdasági függetlenségünk automa -
tikusan eltűnne." Masaryk még hozzáfűzte, hogy
a német emlékirat "teljesen elfogadhatatlan", s hogy a
" cseh nép nem lesz sohasem rebszolganemzet. " / 90 /
Hogy hogyan fogadta a csehszlovák válszt Chamberlain,
arról "Masaryk szeptember 26.-án Prágába küldött jelentésé -
ben így számol be:

" Chamberlaint őszintén meglepte, hogy nem
szándékoznak visszavonni katonaságunkat az
erődökből. Hangsúlyoztam, hogy az érdeinket
amelyekben tegnap éppen angol és francia
tanácsra helyezkedtünk el, ma nem ürithetjük
ki újból. Nem akarta ezt megérteni. Kész
szerencsétlenség - teszi hozzá a követ - ,
hogy az az ostoba, tájékozatlan emberke az
az angol miniszterelnök, s meggyőződése, hogy
nem sokáig lesz már az." / 91 /

Chamberlain kérte a csehszlovák kormányt, hogy ne hozzák
nyilvánosságra a döntést, de minden eshetőségre számítva
szeptember 25.-én bizalmas üzenetet küldött Németország -
ba; hogy a visszautasításról szóló hírek nem helytállóak;
a végső szót ő, Chamberlain mondja ki. / 92 /

A Hitlerhez intézett üzenetével egyidőben fogadta Masa -
rykot és közölte vele, hogy egy utolsó erőfeszítést akar
tenni a békés megoldásra, s javasolja egy nemzetközi kon -
ferencia összehívását, amely az angol-francia javaslatok
alapján döntene. A csehszlovák követ válaszában rámutat ,
s nyilatkozatában bizonyos tartózkodás is tapasztalható ,
hogy Csehszlovákiának nincs kifogása egy ilyen konferen -

cia ellen. A követ szavaiból kiderül, hogy Csehszlovákia azt reméli, hogy egy konferencia kedvezőbb döntést hozna - a garancia fontosságát kiemelve -, mint az angol-francia javaslatok. / 93 /

Az angol nagykövet Ribbentroppal folytatott beszélgetése alkalmával, Lepski lengyel nagykövet közlése szerint, ki - jelentette, hogy Anglia a lehető legnagyobb nyomást fogja gyakorolni Csehszlovákiára, hogy az elfogadja a memoran - dumot. / 94 / Ribbentrop egy más alkalommal kije - lentette, hogyha a

" ... csehek nem fogadják el a memorandumot, ak - kor, amint ő kifejezte magát, Csehországot meg - semmisítik. / 95 /

Az angol-francia kormányok elismerték lényegében Hitler követeléseit, elfogadták azt tárgyalási alapul, s a fő probléma - amelynek megoldásán Chamberlain " fáradozott" - csak az maradt, hogy megakadályozzák Hitlert abban, hogy ne hogy valami olyan lépést tegyen, amely elzárná az utat a kapituláció előtt. / ld: a 93; 94 -es pontok jegyzeteit./

Remegve figyelték tehát a münchenesek Hitler szeptember 26.-ára bejelentett beszédét, félve attól, hogy Hitler elhamarkodott döntése romba döntheti azt, amit ed - dig felépítettek. Hitler ebben a beszédében áttekintette a csehszlovák válság történetét, nem szükölködött a népek megfélemlítésére szánt háborus fenyegetésekkel sem, de nem " csukta be az ajtót " végérvényesen a további tárgyalások előtt. Szemforgató módon kijelentette: hogy

" Ez az utolsó területi követelés, amelyet eu - rópában fel kell állítanom... " / 96 /

Mussolininak ugyanezen napon Veronában mondott beszéde

, amely az olasz fasizmus nyílt kiállása volt Hitler mellett, mégcsak fokozta a fokozatosan, egyre támadóbbá váló kirohanásaival a háborus pánikot, megkönnyítette a további alkudozásokat, amelyeket az angol-francia miniszterek szeptember 26.-i tanácskozása elhatározott, s Chamberlain szeptember 27.-én mondott rádióbeszéde is hűen tükrözött. Mussolini említett beszédében a fasizmus zsargon nyelvén kijelentette:

" Nem hiszem, hogy Európa lángtengerbe akarja vetni magát csak azért, hogy megfőzze a prágai záptojást." " Az az Európa - folytatta Mussolini - , amely a Versailles-ban alkottak és amelyet a történelem és a földrajz már rég elítélt, haldoklik."

Majd így fejezte be beszédét a " Duce " :

" ... egy esetleges összeütközés esetén Olaszországnak Németország mellett van a helye."

/ 97 /

Chamberlain rádióbeszéde is arról tanuskodik, hogy az angol miniszterelnök magáévá tette a " Führer " érvelését és elgondolásait.

" Németországi látogatásom után - mondotta - tökéletesen megértem, hogy Hitler úgy érzi, hogy meg kell védenie a németek ügyét." Majd így folytatta:

" Bármennyire rokonszenvezünk is egy kis nemzettel, amely nagy és hatalmas szomszédal áll szemben, nem vállalkozhatunk minden körülmények között arra, hogy az egész angol birodalmat háboruba keverjük pusztán a kis nemzet kedvéért."

A londoni Times, hagyományaihoz hűen, Chamberlain igazságáról próbálja meggyőzni az angol közvéleményt, amikor azt írja, hogy

" ... senkinek sem lehet kifogása az ellen, ha
Hitler a német egységért harcol." / 99 /

A német egység efféle értelmezése nemcsak formai, de tartalmi azonosulást is jelentett a Hitler-fasizmus által hirdetett " birodalmi gondolat " antibolsevista, Kelet-faló célkitűzésével, melynek agresszív , expanziós törekvése nemcsak Európa, de a világ békéjét is fenyegette.

A francia minisztertanács szeptember 27.-i ülésén Daladier beszámolt az angol és francia tanácskozás munkájáról és határozatáról, miszerint egyhangulag elfogadták azt a javaslatot, hogy Chamberlain újabb levelet intézzon Hitlerhez a tárgyalások folytatása érdekében. A francia politikai élet nem sorakozott fel osztatlanul a Chamberlain és Daladier által képviselt " kibékítési " politika mögött. A csehszlovák kérdést illetően kétféle irányzatot különböztethetünk meg a francia politikai életben. A Reynand-Mandel féle irányzat, amely Csehszlovákia feltétlen megsegítését követelte Franciaország nemzeti érdekeiből kiindulva. Ezen csoport osztálybázisát a nemzeti burzsoázia azon része alkotta, amely saját érdekeit látta veszélyeztetve a mind dinamikusabbá váló német gazdasági és politikai tulsuly következtében. Ez a csoport támaszkodhatott a széles néptömegek antifasiszta meggyőződésére is. A Francia Kommunista Párt, amely a munkásosztály és a dolgozók legradikálisabban antifasiszta , forradalmi elemeit tömörítte és vezette, igyekezett ezen erők egyesítésével olyan népfrentpolitikát kialakítani, amely kiragadhatta volna a

a politikai vezetést a Bonnet-Marchon-Daladier féle irány -
zat kezéből, amely a Németországgal való megegyezés híveit
tömörítette. Ez az ellentét a godesbergi emlékirat átadása
után érezhetően erősödött. Gamelin tábornok, vezérkari fő -
nök, tiltakozott az ellen, hogy a francia haderők állapotá -
ról szóló jelentéséből Bonnet a minisztertanácsban "elsik -
kasztotta" az utolsó részt, s csupán a katona gépezet
gyengeségeire vonatkozó megállapításokat idézte. A tudato -
san kihagyot részlet így hangzott:

" Csehszlovákiát azonban nem szabad cserben
hagyni. Ha a háború el nem kerülhető, akkor
Franciaország újból győzni fog." / 100 /

A Daladier féle csoport azonban Angliára és a francia
burzsoázia kapituláns elemeire támaszkodva biztosan tartot -
ta kezében a kormányrudat.

Hitler, miután Henderson akciója nyomán
- szeptember 27. - meggyőződött Anglia és Franciaország kö -
vetkezetesen behódoló magatartásáról, amely a csehszlovák
kormányra - a godesbergi memorandum elfogadása érdekében -
irányuló nyomásban jutott kifejezésre, közölte Hendersonnal,
hogy Mussolini kérésére egy nappal elhalasztotta a mozgosi -
tást, s Horace Wilsonon keresztül békülékeny üzenetet kül -
dött Chamberlainnek, melyben kijelenti, hogy " nem zárko -
zik el Csehszlovákia új határainak garanciájától sem."

/ 101 /

A Chamberlain által irányított angol diplomácia
" megbékéltető " akciója tehát pillanatnyilag sikerrel járt
Chamberlain szeptember 27-éről 28.-ára virradó éjjel távirat
ban közli Hitlerrel, hogy hajlandó Németországba utazni
egy konferenciára, amelyen megtárgyalnák a Szudéta-vidék

átadását Németországnak. Franciaország és Olaszország rész -
vételt ezen a konferencián kívánatosnak tartja ugyan, de a
kérdés eldöntését Hitlerre bizza.

" Ha Ön jónak látja, hangzik a távirat, a megbe -
szélésen vegyen részt Olaszország és Franciaor -
szág képviselője is. Meg vagyok győződve arról ,
hogy egy héten belül megegyezésre jutunk."

/ 102 /

Chamberlain hasonló táviratot küldött Mussolininak is ,
de ezekben a táviratokban szó sem esik Csehszlovákiáról ,
Franciaországról és Olaszországról is csak másodlagosan .

" Bizom benne - írja Chamberlain Mussolininak - ,
hogy Excellenciád arról fogja értesíteni a né -
met Kancellárt, hogy hajlandó résztvenni / t.i.
a konferencián R.L. / és rábírná őt, járuljon
hozzá javaslatomhoz, mely elhárítja népeink fe -
je felől a háborút." / 103 /

A konferencia gondolata/- amint ez a korábbiak is bizonyít -
ják, ld.: Okm. I. köt. 31. ir. 196. old. / tehát nem Mussolinitól,
hanem Chamberlaintól származik, amely terv a csehszlovák
kormány beleegyezését is birta saját részvételére számítva.
Chamberlain politikai és diplomáciai tevékenységére jellem -
ző, hogy a távirat elküldésének kérdését az angol kabinet -
nek csak egy szűkebb, Chamberlainhez közel álló csoportja
ismerte, amig Franciaországot , /- s ez már 1938. március
19.-én, Henderson Hitlernél tett látogatásakor is előfor -
dult/ saját szövetségesét, még csak nem is értesítette.

A polgári diplomáciára jellemző módon Francia -
ország is külön utakon járva, Angliához hasonló törekvéseket
üz. 1938. szeptember 27.-én F. Poncet, francia nagykövet ,

felkeresi Hitlert, hogy közölje vele Daladier javaslata -
it a csehszlovák válság megoldására. A nagykövet a fasista
diktátor elé terjesztette a Szudéta-vidék kiürítésé -
nek határidőkkel megjelölt tervezetét. Hitlernek tehát
nem volt oka az elégedetlenségre. Minzt, amire törekedett,
valósággal "ezüstitálcán hozták elébe." / 104 /

Közben megérkezik Mussolini távirata, melyben közli, hogy
Olaszország kész résztvenni a konferencián. Chamberlain,
miután a francia kormánnyal egyetértésben, azzal együtt -
működve vagy párhuzamosan haladva, megtette az előkészü -
leteket a Szudéta-vidék elcsatolására, a Csehszlovák Köz -
társaság megcsonkítására, 1938. szeptember 28.-án komor -
hangu beszédet tart az angol alsóházban, hogy a közvéle -
mény mellett magára a parlamentre is nyomást gyakorol -
jon a háboru lehetőségének felidézésével. A júliusban
holtpontra jutott csehszlovák-szudétanémet tárgyalások u -
tán Angliának - mondotta - három eljárás között kellett
választania:

- " 1./ fenyegetés, hogy háborút indítunk Német -
ország ellen, ha megtámadná Csehszlovákiát;
- 2./ félreállunk és szabad folyást engedünk
az eseményeknek, vagy 3./ békés megoldást
keresünk közvetítés útján"....a közvetítést
választottuk."

Ezután Chamberlain ismertette a válság főbb eseményeit.
Runciman tárgyalásairól megjegyezte:

- " Mi és egész Európa örök hálával tartozunk
lord Runciman-nek a béke érdekében kifejtett
kimerítő erőfeszítése miatt."

Berchtesgadeni látogatását így értékelte:

" Nincs semmi kétség az iránt, hogy berchtes -
gadeni látogatásom akadályozta meg a fegyve-
res bevonulást;" - s ez esetben , mivel
Franciaországnak teljesítenie kellett volna kötelezettsé -
gét, Anglia is "belesodródott volna" Franciaország oldalán
a háborúba. A godesbergi tárgyalásokról szólva így foly -
tatta beszédét:

"... keserű szemrehányásokat tettem a kancel -
lárnak, hogy semmivel sem viszonzza a béke
biztosítását célzó erőfeszítéseimet."

S miután Chamberlain biztos volt a dolgában, az eddig tett
halomnyi nyilatkozatával ellentétben, képmutatóan kijelen -
tette:

" ... hogyha Csehszlovákiát támadás érné,
Franciaország teljesítené szerződéses kötele -
zettségeit...hogya a francia haderő e köte -
lezettség folytán ellenségeskedésbe kevered -
nék, Anglia támogatná Franciaországot."

Az utolsó napok diplomáciai erőfeszítéseit értékelve ki -
jelentette, hogy Hitlernek az az ígérete, miszerint a ki -
sebbségi kérdések elintézése után hozzá fog járulni a ma -
radék Csehszlovákia javára adandó nemzetközi biztosíték -
hoz " teljesen megnyugtató",

"...s a Hitlerrel való személyes érintkezés a -
lapján kijelenthetem- mondotta - , hogy meg
vagyok győződve, hogy Hitler hiszi is amit
mond." / 105 /

Már majdnem másfél órát beszélt, amikor általános figyelem
közepette egy cédulát adtak át neki: Hitler Münchenbe hív -
ta Chamberlaint, Daladier-t és Mussolinit. Az egész alsóház

beleértve a labourista képviselőket is, hisztérikus lelkesedésben tört ki. Az angol monopolitőke szolgálatában álló parlament ünnepelte Chamberlaint, "a repülő békekövet." A képviselők összetett kézzel kiáltották: "Hála Istennek!" Ezután, az ünneplés közepette, Chamberlain szónoki pózban, patetikus hangon ezeket mondotta:

"Remélem, a Ház most elbocsát, hogy megfontolhassam, mit tegyek a végső erőfeszítés érdekében, és tekintettel erre az új fejleményre, napolja el a Ház a vitát néhány napra. Talán boldogabb körülmények között találkozunk újból." / 106 /

Egyedül William Gallacher, a kommunista képviselő nem vett részt az ünneplésben. A Times tudósítója szerint kijelentette, hogy az ő pártja is békét óhajt, de nem egy kis állam, Csehszlovákia feldarabolása árán. / 107 / Daladier szeptember 28.-án este a francia rádióban bejelentette, hogy elfogadta Hitler meghívását, s minden erejével azon lesz, hogy az alkövetkezendő tárgyalásokon "a világbéke és Franciaország létérdekeit biztosítsa." / 108 / Münchenben mindkettőt elárulta!

A Münchent megelőző utolsó napokban az amerikai diplomácia is fokozta "aktivitását." A csehszlovák válságban "közvetlenül" résztvevő országok - Németország, Anglia, Franciaország, a Csehszlovák Köztársaság - kormánya - ihoz intézett üzeneteiben a tárgyalások folytatását sürgette. Wilson, amerikai nagykövet, Weizsäcker, német külügyi államtitkárral, valamint Benessel folytatott beszélgetésében kifejtette az amerikai kormánynak ama álláspontját, mely szerint a háborúval fenyegető válságot fel -

tétlenül tárgyalások útján kell megoldani. / 109 /

Maga az a tény, hogy az amerikai diplomácia tárgyalásokra szólitja fel az érdekelt hatalmakat , csak formailag jelent kiállást a béke ügye mellett. Valójában azonban, a béke megvédésének ilyesfajta felvetése, a Hitlerrel való meg -
 egyezés reakciós gondolatából eredt, s mint ilyet, határo -
 zottan negatívan kell értékelnünk. Rooseveltt üzeneteiben ,
 amelyek közül jelentőségüket tekintve első helyen kell ki -
 emelnünk a szeptember 27.-i, Hitlerhez intézett üzenetet,
 hasonlóképpen nyilatkozik. Ebben az üzenetben Rooseveltt le -
 szögezi, hogy az Egyesült Államok semleges álláspontot kép -
 visel, nincs lekötelve, politikai megállapodások nem kö -
 tik egyik félhez sem, s pusztán a békéért aggódva száll
 sikra. / 110 / Az amerikai izolacionizmus most is
 / mint a Spanyol Köztársaság vérbefojtásának idején 1935 -
 ben, vagy a japán-kinai háború idején 1937-ben / , az ame -
 rikai imperializmus azon törekvéseinek szolgálatában ál -
 lott, hogy Európa és Ázsia háboruba sodrásával militari -
 zálja az amerikai gazdaságot, s így lábáljon ki a válság -
 ból. Politikailag ezért olyan külpolitikai vezetést pró -
 bált kialakítani, amelynek egyik, sajátosan amerikai, vo -
 nása / az imperialista hatalmak általános szovjet-ellenes -
 ségéhez kapcsolódva és azon tulmenően / az volt, hogy az
 imperialista vetélytársak egymás közti / "szerencsésebb
 esetben" szovjet-ellenes / háboruját felhasználja arra ,
 hogy a háboruba való belépés döntő idejének kivárásával il -
 letve kiválasztásával, feltételeket diktáljon a világ uj -
 járendezéséhez. Rooseveltt hangoztatta tehát az amerikai
 / reakciós / izolacionizmust, megnyugtatta Hitlert, hogy
 nem kell tartania valamiféle angol-amerikai - francia koa -

liciótól. Üzeneteiben mindig és hangsúlyozottan "... a vitában közvetlenül résztvevőkről" beszél. Amikor tehát nemzetközi konferenciát javasol, azt a Szovjetunió nélkül javasolja, amely állam, a nyugati hatalmak minden elkülönítési és elszigetelési politikája ellenére is, tevékeny résztvevője volt az eseményeknek.

Roosevelt üzenetei egyrészt kísérletek voltak a politikai kezdeményezés amerikai megragadására / de azt szilárdan tartotta a kezében az angol kormány / , másrészt szerve - sen beleilleszkedett illetve beleilleszkedtek a nyugati reakció kollektív akciójába, s Chamberlain politikai vo - nalvezetését támasztották alá, a közvéleménnyel és a po - litikai ellenzékkel szemben. "Maga Chamberlain nyilatko - zott elismerően erről a politikáról az alsóházban, rövid - del Münchenből való visszatérése után.

" Van egy másik állam is - mondotta - , amely ugyan nem volt jelen az értekezleten, de érzésünk szerint szüntelenül növekvő be - folyást gyakorolt. Természetesen az Egye - sült Államokra gondolok. " / 111 /

Szeptember 29.-én az angol külügyminisztérium köszönő leve - let nyújtott át Kennedy nagykövetnek , melyben köszönetet mondott az amerikai kormánynak azon segítségért, amelyet

" ... beavatkozásával az elnök nyújtott a legu - többi napokban. " / 112 /

Még világosabban fogalmazta meg az amerikai izolacionizmus célját a New York Herald Tribune 1938. október elsejei szá - mában, melyben felhívásszerűen kijelentette:

" Hadd vonuljon Hitler Oroszország ellen!",
hadd teremtsen meg Németország birodalmi vágya -

Semmi sem bizonyíthatná jobban - a már említett tények mellett - azt, hogy a München előtti döntő napokban a nyugati imperialisták közötti harmónia és együttműködés - tökéletes volt.

A CSKP Központi Bizottsága felhívással fordul a világ valamennyi nemzetéhez. A kiáltvány hangsúlyozza a nyugati hatalmak " szörnyű felelősségét."

" Ne akarják elhíttetni magukkal és az egész világgal - hangzik a kiáltvány -, hogy ezzel - t.i. a Hitlerrel való tárgyalásaikkal - meg - mentik a békét. A valóság az, hogy egy pillanatra megmentik Hitlert, de meggyorsítják a háborút. Felhívjuk az egész világ, főképp Ang - lia és Franciaország nemzeteit: Ne tűrjétek tovább, hogy becsületeteket sárba tiporják! Ne tűrjétek tovább, hogy jövőtöket kockára tegyék, hogy érdekeiteket semmibe vegyék! A leghatározottabban kérjük: akadályozzátok meg, hogy Hitler megmentése érdekében felál - dozzák Közép-Európa művelt, becsületes nem - zetét és államát." / 114 /

A Szovjetunió kész volt a Csehszlovák Köztársaság megvédé - sére, s ezt a gyakorlatban is bebizonyította akkor, amikor erélyes figyelmeztetést intéz a Csehszlovákia ellen agresz - szióra készülő Lengyelországhoz, s megakadályozza az ag - reszió végrehajtását. / 115 / A Szovjetunió Had - ügyi Népbiztosságának szeptember 25.-én Párizsba küldött jegyzéke hangsúlyozza, hogy a szovjet

" ... légierők és tankalakulatok teljes készen -

létben vannak" az agresszió visszaverésére. / 116 /

Franciaország azonban a behódolást választotta. A Szovjetunió ekkor, a nyugati hatalmak árulását látva, ismét teltően közölte a csehszlovák kormánnyal, hogy a Vörös Hadsereg Franciaország nélkül is Csehszlovákia segítségére siet, ha ezt maga a csehszlovák kormány kéri. Benes azzal az indokolatlan félelemmel háritotta el a felajánlott szovjet segítséget, hogy az egyenlő lenne a kommunizmus bevezetésével Csehszlovákiában ; ez nyilvánvaló félelem és ürügy volt. A Szovjetunió az egész Csehszlovákiáért szállt síkra a hitleri fasizmus ellen. Abban pedig benne volt a csehszlovák burzsoázia is. Mint ahogyan a csehszlovák burzsoáziának nem sikerült megmentenie országát a nép s a szovjet segítség nélkül, a népi tömegeknek s a Szovjetunióknak sem sikerülhetett a csehszlovák burzsoázia nélkül. Éppen ezért volt a szovjet segítség egyetlen feltétele , hogy a kormány hivatalosan kérje ezt a segítséget és maga is harcoljon. A kormány pedig akkor a burzsoáziát jelentette. A szovjet kormány figyelembe véve Csehszlovákia nehéz helyzetét, azt, hogy a nyugati hatalmak és a német birodalom hatalmas nyomásának van kitéve, minden lehetőséget megadott arra, hogy fellépjen Csehszlovákia nemzeti szuverenitásának védelmében. A Times emlékeztető cikke után, melyben javasolja a Szudéta-vidék elszakítását, a londoni szovjet nagykövetség tiltakozását fejezte ki.

/ 117 /

A Szovjetunió volt az egyetlen hatalom, amely tiltakozott az ellen , hogy Csehszlovákiát kirekesszék a számára sorsdöntő müncheni konferenciáról. / 118 /

A szovjet kormány Rooseveltt szeptember 27.-i üzenetére ,

melyben kérte, hogy a Szovjetunió támogassa a konferencia gondolatát / 119 / , válaszolva kijelentette, hogy

" ... rokonszenvvel fogadja az Egyesült Államok hozzá intézett javaslatát" , s kifejti , hogy a Szovjetunió kormányának véleménye szerint a konferencia feladata " a fasiszta agresszió megfékezése " kell , hogy legyen. / 120 /

Fierlinger az amerikai elnöknek adott szovjet választ szeptember 29.-én így értékelte: a Szovjetunió

"... azzal, hogy valamennyi érdekelt ország, és elsősorban Csehszlovákia részvételével megtartandó konferencia összehívása mellett szállt sikra, leleplezte a világ közvéleménye előtt annak a négyhatalmi tanácskozásnak valódi értelmét, amelyet ma nyitnak meg."

/ 121 /

A szándékos történethamisítás nemcsak napjainkban , de már 11 nappal München után megpróbálta kétségbe vonni a Szovjetunió szándékainak őszinteségét Európa sorsának e kritikus napjaiban. Október 11.-én az angol kormány egyik tagja, Winterton, beszédében azt próbálta állítani, hogy a müncheni alkura a Szovjetunió gyengesége és szavahihetetlensége miatt került sor. A brit kormány egyik tagjának és a szovjet nagykövetségnek a polémiája a sajtóban általános feltűnést keltett. Magának a miniszter-elnöknek kellett megcáfolnia miniszterének tudatos hamisítását. / 122 /

A Szovjetunió akkor, amikor minden áldozatra kész volt, hogy megsegítse Csehszlovákiát , abból a sarkallatos tételtől indult ki, amely a szovjet külpolitika fő irányvonalát jelentette. Megteremteni az európai kollektív biz

tonságot, mint az egyre jobban tért hódító, s a fasizmus utját álló, egyedüli biztos politikai együttműködést, a - mely az új világháború kitörésének akadálya lehetne. A szovjet külpolitika és diplomácia célja a Csehszlovákia körül kialakult válság idején az volt, hogy Csehszlovákia szövetségi rendszerének szilárdáá kovácsolásával megteremtse a nem agresszív kapitalista nagyhatalmak és a Szovjet - unió közötti együttműködést a fasizmus ellen, s ezzel mintegy megakadályozza a nyugati hatalmak és a fasiszta államok egy táborba kerülését, a Szovjetunió elszigetelődését és elszigetelését, azt, hogy a Szovjetuniót szövetségesek nélkül hagyva kijátszák az európai reakció élcsapatát képező fasizmus ellen. Ebben a nagy, valójában világméretű küzdelemben, az általunk tárgyalt időszakban, Csehszlovákia körül kristályosodtak ki, váltak láthatóvá, mintegy kitapinthatóvá, a nemzetközi politika és diplomácia erővonalai.

A szovjet külpolitika elméletének és gyakorlatának egybeesése - mint azt az események eddigi menete is bizonyítja - , nyilvánvalóvá teszi azt a tényt, hogy a Szovjetunió nem követhetett el hitszegést; hogy Benes és kormányának hamisításai halomra dőlnek ennek a politikának a következetességétől és szilárdságától, hiszen nyilvánvalóvá válik, hogy a szovjet állam mindent megtett azért, hogy megmentse Csehszlovákiát, ugyanis, mint a kollektív biztonság realizálásának háború előtti egyik legnagyobb lehetőségét.

A CSKP - nak , s a világ kommunista mozgalmának az a törekvése tehát, hogy erősítse Csehszlovákiának a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatait, valójában, a nemzeti

érdekeken túlmenően, harcos kiállást is jelentett a proletár nemzetköziség ügye mellett, a hazai és a nemzetközi reakció ellen.

A Szovjetunió minden esetben felajánlott segítségének elutasításával a csehszlovák burzsoázia a csehszlovák állam halálos ítéletéhez nyújtott segítséget, s ezáltal a náci Németország és az imperialista hatalmak Csehszlovákia elleni összeesküvésének végigvitelét segítette elő.

A kör bezárult. A fasizmussal kooperáló burzsoá diplomácia halálos szorítása létében fenyegette a csehszlovák államot.

A négyhatalmi konferencia és a müncheni egyezmény

Chamberlain angol miniszterelnök szeptember 29.-én reggel 8 óra 39 perckor -, hogy eleget tegyen Hitler meghívásának - repülőgépen Münchenbe utazott. A londoni repülőtéren, elutazása előtt, tett rövid nyilatkozatában, a béke ügyének igaz és fáradhatatlan harcosaként ; a cselekedeteinek helyességében feltétlenül hívó és bizó államférfi hangján kijelentette:

" Jelszavam az ismert angol költemény refrénje :
 'Ha először nem sikerül, próbálkozz és ismét próbálkozz.' Remélem - folytatta -, mire visszatérek, felkiálthatok, mint Hotspur Shakespeare IV. Henrich-jében: ' A veszedelem csalánjából letéptük ezt a virágot: a biztonságot!' / 1 /

Chamberlaint, a "repülő békekövetet" hozó repülőgép 11 óra 47 perckor szállt le a müncheni repülőtér betonjára. Daldier, röviddel Chamberlain előtt, 11 óra 15 perckor érkezett a bajor fővárosba, ahol a francia himnusz hangjai mellett szállt ki gépéből. / 2 /

Chamberlain és Daladier különböző időpontokban érkeztek, nem volt alkalmuk, hogy közvetlenül a konferencia előtt közös irányvonalat dolgozzanak ki a megbeszélések idejére. Hitler ismét előnyösebb helyzetből támadott, u. i. Kufsteinig Mussolini elé utazott, így kb. másfél órán át tárgyaltak, s már ezeken az előzetes tárgyalásokon kialakult Berlin és Róma álláspontja a konferenciát illetően.

A csehszlovák delegációt, amelyet - a szeptember 19.-i angol és a szeptember 21.-i csehszlovák jegyzékváltás ellenére - nem vontak be a konferencia munkájába, a Gestapo felügyelete alatt a Hotel Reginába szállásolták el, mindjárt megérkezésük után. / 3 /

Délután 11 óra tájban a négy európai nagyhatalom vezetői Ribbentrop, Göring, Neurath és Hess kíséretében megérkeztek a "Führer-haus" elé, ahol Hitler már várta magas vendégeit. / 4 /

A négyhatalmi konferencia lázbahozta a magyar uralkodó osztályokat is. Utolsó alkalmat láttak ebben a konferenciában, hogy a Csehszlovákiával szemben támasztott követeléseiket kielégítsék, illetve kielégíttessék. A magyar kormány szeptember 28.-i jegyzékét, amelyet a csehszlovák kormányhoz intézett, s amely kifejtette a magyar kormány ama nézetét, mely szerint :

" ... a békés fejlődés biztosítására igen alkalmas mód volna, ha a magyar követelést a német problémával egyidejűleg intéznék el." - a csehszlovák külügyminisztérium elutasította. / 5 /

Sztójay, berlini követ, kétségbeesetten javasolja, hogy a "Főméltóságú Ur" telefonáljon az utolsó pillanatban Hitlernek "...Göringnek, és újólág kérje támogatásukat", hisz rá mindig hallgattak. / 6 / / Közismert, hogy Hitler, amikor csak tehette, kihasználta Horthy "Nagyuri" hiuságát./ A konferencia előtt lázas sietséggel készítik el azoknak a területeknek a részletes térképvázlatát, amely területekre igényt tart a magyar kormány. A konferencia előtt Csáky Münchenbe repül, ahol még sikerül találkoznia Mussolinival, akinek előadja a magyar követeléseket és a -

zok indoklását. Mussolini azt a sokat sejtető megállapítást tette, hogy " Magyarország ma jó napja lesz!"

/ 7 /

A Pesti Hírlap szeptember 29.-i, a megírás sietségének nyomát magán viselő, de az események elemzésének logikájától enyhén szólva messze eső cikke - A béke felé - erősen cáfolható módon -, de a revíziónak alárendelt korabeli magyar kormányajtó felfogására jellemzően - a válság utolsó napjáról azt írja, hogy

" Európa felkészült rá, hogy egy ügyért, amely a cseheken kívül egyetlen európai nemzetnek sem ügye, a világháboru poklába küldje a fiatalemberек milliót, rombadöntse a békés városok épületeit, s a pusztulás és a társadalmi felbomlás rémével nézzen szemközt azokon a tájakon, ahol ma még kultúra és virágzó, munkás élet uralkodik. " / 8 /

A Pesti Hírlap vezércikkének mondvacsínált, némi nosztalgiaival is átítatott "hősszemléletét" mi sem cáfolhatja jobban, mint Francois Poncet berlini francia nagykövetség az, az október 4.-én kelt, jelentése, melyben úgy jellemzi a München előtti Németország belső helyzetét, hogy

" Néhány fanatikus kivételével kevés német volt azon a nézeten, hogy a Szudéták megérlik egy európai háboru kockázatát." "Szó sem lehet tehát arról - folytatódik a jelentés - , hogy az a pillanat, amikor a német-cseh konfliktus már-már az európai tragédia méreteit öltötte fel , bármiképp is hasonlított 1914 augusztusának láznak lázas, támadó kedvű hangulatához." / 9 /

A Pesti Hírlap már említett vezércikke a legmélyebb elismerés hangján ír a nagyhatalmak vezetőiről, s különösen Hitlerről, "... aki ezt a sorsdöntőnek ígérkező tanácskozás¹ lehetővé tette..."

" A tényleges különbség a müncheni konferencia és az ezt megelőző tanácskozások között abban áll - magyarázza a lap nem sok tiszteletben tartva olvasói esetleges tájékozottságát - , hogy ez a nyílt és nagyszabású konferencia végre megtalálja a módját annak is, hogy mint lehet a csehek², a világ békebontóit, kötelezni adott szavuk és történelmi kötelezettségeik megtartására. " / 10 /

De a cikk írója távolabbi időkre is gondolt, amikor a nagyhatalmi tanácskozás feladatát nemcsak az

" ... időszakos veszélyelhárításában látta, hanem abban is, hogy a konferencia

"... lerakhatja egy olyan együttműködés alapjait is, melyekre nemzetek építhetik fel az európai jövőt. " / 11 /

Hogy ebben , a minden kétséget kizáróan , nagyhatalmak által rendezett és vezetett "európai jövőben" , hol lenne Magyarország helye, annak megválaszolására a lap természetesen nem vállalkozott. Az sem kétséges azonban, hogy a cikk írója 1938. szeptember 29.-én, a müncheni konferencia napján, "jobb napot " remélt Magyarországnak, mint amilyen bekövetkezett.

A konferencia előtt még utoljára Goebbels is harcba szállt , hogy a náci propaganda teljes fegyverzetében "tündököelve ", végső kísérletet tegyen a világ közvéleményének félrevezére -

tésére az ismert recept szerint. Az NTI jelentése szerint Goebbels birodalmi miniszter a berlini Lustgartenben beszédet mondott, melyben, utalva Roosevelttel amerikai elnök üzenetére, ártatlan, tettetett naivitással kijelentette, hogy mindenkinél jobban ismeri a német nép a háboru borzalmait, de

" A mi véleményünk azonban az - mondotta - ,
hogy a legjámborabb sem élhet békében, ha gonosz szomszédai másként akarják. Egyébként láthatják - tette hozzá - , hogy Benes ur és társai már régen megkezdtek a háborut szudétanemet testvéreink ellen. Hitler kancellár erős kézzel nyult hozzá szudétanemet-cseh kérdéshez. Tiszta, becsületes és igazságos követeléseket terjesztett a világ elé." / 12 /

S most, amikor az imperialista hatalmak "vezérei" és miniszterelnökei összegyűltek tehát - a Szovjetunió ki zárásával - , hogy megfellebbezhetetlen ítéletet mondjanak Csehszlovákia felett, hogy kényük-kedvük szerint rajzolják újra Európa térképét - lélegzetviSSzafojtva figyelt Münchenre a világ. 1938. szeptember 29.-én megkezdődött az olyan nagy feszültséggel várt négyhatalmi konferencia, amely a jelentések szerint, "fesztelen eszmecserével" kezdődött és a tulajdonképpeni hivatalos tanácskozásra csak a késő délutáni órákban került sor. Az államfők "nemhivatalos" együttléte 14 óra 30 percig tartott , amikor is az a benyomás alakult ki, hogy a " hangulat barátságos és békülékeny ", nyoma sincs annak az idegességnek és nyugtalanságnak, ami a godesbergi tárgyalásokat jellemezte. / 13 / Mjød két órás ebédszünet következett, miután Hitler 16 óra 30 perc -

kor megnyitotta a konferenciát a hírhedt "Marna Házban", a "Führer - Haus" tárgyalótermében. Hitler rövid beszédében megállapította, hogy a hatalmak vezetői egyetértenek a kérdéses területek Németországnak való átengedésében. Majd ismét hangsúlyozat¹⁴, szeptember 26.-i beszédéhez hasonlóan, hogy

"Németország e területeken kívül semmilyen más követeléseket nem támaszt." / 14 /

Mussolini arról beszélt - Hitlerrel egyetértésben -, hogy a konferencia feladata csak abban áll, hogy az elvi meg-egyezéseket átvigyük a gyakorlatba. / 15 /

Hitler és Mussolini beszéde, amely határt szabott a konferencia tárgyi terjedelmének, világosan mutatja egyben a megbeszélések jellegét is. Chamberlain és Daladier egyetértett... Külső igazolás végett javasolták ugyan a csehszlovák küldöttség bevonását az értekezlet munkájába, de Hitler azon banális "érvelésének" hatására, hogy nincs jelen egyetlen "használható" csehszlovák politikus sem, szíves -örömmel visszavonták javaslatukat. "Vita" egyedül a kiürítés kérdésének tárgyalásakor bontakozott ki. A csehszlovák kormány u.i. igyekezett elérni, hogy miután védelmi rendszerének magvát - a godesbergi memorandum szerint október 18.-ára - sértetlenül kénytelen átengedni, addig huzza a kiürítés időpontját, amíg új erődvonalat épít. Daladier, a Csehszlovák Köztársaság "szövetségese" kijelentette, hogy a

"...francia kormány semmilyen körülmények között sem tűri el a csehszlovák kormány részéről jövő huzavonát." / 16 /

A "baráti" Anglia miniszterelnöke a csehszlovák kérdés bé -

két veszélyeztető voltára való hivatkozással - Hitlerrel egy nevezőről - utasította vissza a csehszlovák kormány "oktalanságnak" és "makacsságnak" bélyegzett javaslatát.

" A cseh kérdés - mondotta Chamberlain -, európai kérdés és annak megoldása nemcsak joga a nagyhatalmaknak, hanem kötelessége is. Gondoskodnunk kell arról is, - folytatta Chamberlain- hogy a cseh kormány oktalanság és makacskodás folytán ne utasítsa vissza a terület kiürítését." / 17 /

S bár az európai polgári sajtó a legnagyobb elismerés hangján nyilatkozik a nyugati hatalmak vezetőinek, Chamberlainnek és Daladier-nek "messze látó, igazi európai szellemű" magatartásáról; Anglia és Franciaország miniszterelnökeinek müncheni szereplése csak megvetést keltett Hitlerben és Mussoliniban.

" Münchenben láttuk Chamberlaint és Daladier-t, ezeket a nyomorult férgeket..."- mondotta Hitler munkatársai körében, a Lengyelországi agresszióra buzdítva őket. / 18 / Ribbentrop Hitlerrel folytatott beszélgetésében emellett, hogy igen summásan összegezte véleményét Chamberlain államférfiui karakteréről , megsemmisítő ítéletet mondott , túlzó megállapításától eltekintve, Chamberlain politikájának "eredményességéről" is.

" Ez az öregember - mondotta - ma a brit birodalom halálos ítéletét írta alá, ránk bízva , hogy mikor hajtjuk végre." / 19 /

Göring, nürnbergi börtönében, a legnagyobb megvetés hangján nyilatkozott Chamberlain és Daladier müncheni magatartá -

sáról. Vallomásában arra a kérdésre válaszolva, hogy

" Mi történt volna , ha a müncheni paktum után a csehek nem lettek volna hajlandók átengedni a Szudéta-vidéket Németországnak?", nem kevés éllel jegyezte meg:

" Ó- válaszolta Göring - , ezt a kérdést feltették Chamberlainnek és Daladier-nek. Mindketten kijelentették: Akkor kényszeríteni fogjuk a cseheket." / 20 /

Amint a konferencia jegyzőkönyvéből is kitűnik, a nyugati hatalmak azon kívül, hogy megmaradtak a Hitler által kijelölt határokon belül, Hitler helyett a csehszlovák kormányra gyakoroltak nyomást még a konferencia alatt is. Gwatkin, az angol küldöttség tagja felkereste a csehszlovák küldöttséget szállásán és közölte a konferencia állását és várható határozatait. Amikor a csehszlovák küldöttség vezetője, Mastny, tiltakozni próbált, Gwatkin az angol diplomácia leghatásosabbnak bizonyult fegyveréhez nyult; kijelentette:

" Ha ezt önök nem fogadják el, akkor az ügyet Németországgal fogják elintézni teljesen egyedül. Lehet, hogy a franciák ezt sokkal udvariasabban fogják kifejezni; de biztosíthatom önöket, hogy teljesen osztják nézeteinket. A maguk részéről ők is félreállnak. " / 21 /

A négyhatalmi tárgyalások a NTI szeptember 30.-i jelentése szerint, 1938. szeptember 29.-éről 30.-ára virradó éjjel, fél egykor befejeződtek, amikor Hitler, Chamberlain, Mussolini és Daladier megegyezést irtak alá a Szudéta-vidék Németországhoz való csatolásának feltételeiről és

módozatairól. Hitler ezután köszönetet mondott Chamber -
lainnek és Daladier-nek

"... azért az igyekezetükért, amely a megbeszé -
lések sikeres kimenetelét biztosította." / 22 /
Fél kettőkor, amikor Hitler és Mussolini már eltávoztak ,
a konferencia színhelyére vezették a csehszlovák küldött -
ség tagjait, ahol a "szövetséges" Franciaország zavarban
lévő miniszterelnöke és a "baráti" Anglia ásitó minisz -
terelnöke közölte velük a konferencia visszavonhatatlan
és megmásíthatatlan határozatait. Masariknak, a küldöttség
egyik tagjának kérdésére válaszolva kijelentették - amint
ezt a csehszlovák küldöttség feljegyzí - , hogy

"... a négy államférfi nem rendelkezik sok idő -
vel", s "... hogy semmilyen választ nem várnak
tőlünk; a tervezetet elfogadottnak tekintik. "

" Elég durva módon értésünkre adták, még hozzá
egy francia által, hogy az ítélet ellen nincs
fellebbezés, és nincs lehetőség arra sem, hogy
változtatást eszközöljünk rajta." / 23 /

Az imperialista hatalmak diplomáciai boszorkánykonyhájá -
ban elkészült tehát egy diktátum, amely a "müncheni e -
gyezmény " néven került be a történelembe. A müncheni e -
gyezmény kimondotta a Szudéta - vidék Németországhoz csa -
tolását annak összes anyagi és katonai tartozékaival e -
gyütt. A bevonulás illetve a kiürítés megkezdésének idő -
pontjául október elsejét jelölte meg a szerződés. A négy
nagyhatalom mindegyike kötelezte magát, hogy megteszi a
végrehajtáshoz szükséges lépéseket. A szerződés kimonja ,
hogy a kiürítés végrehajtásának részletes feltételeit
nemzetközi bizottság fogja ellenőrizni, amely Németprszág,

Olaszország, Franciaország, Anglia és Csehszlovákia képviselőiből állna. A szerződés 5. és 6. szakasza e bizottság feladatává teszi a népszavazásra jogosult területek kijelölését, s ezeken a területeken a szavazás megszervezését; a határok végleges megvonását azzal a joggal is felruházva, hogy kisebb módosításokat "ajánljon a négy nagyhatalomnak". A 7. szakasz kimondja, hogy német-csehszlovák bizottság fogja megállapítani az opciós jogra alapozott lakosságcsere végrehajtásának vonatkozásait. A 8. szakasz kötelezi a csehszlovák kormányt, hogy a szerződés aláírásától számított négy héten belül

"... mindazokat a szudétanémeteket, akik katonai vagy rendőri alakulatokban teljesítenek szolgálatot, és ez alakulatokból kilépni óhajtanak, menetsíteni fogja szolgálatuk alól."

Ugyanakkor a csehszlovák kormány köteles szabadlábba helyezni azokat a szudétanémeteket, akik politikai vétség miatt lettek elítélve. "Nem kétséges, hogy itt elsősorban a náciizmus csehszlovákiai propagandistáira és szálláscsinálóira kell gondolnunk. Az egyezményhez csatolt, s "A szerződés Függelékei"-ként szereplő kiegészítő nyilatkozatokból kitűnik, hogy szó sincs itt végleges megegyezésről. Az egyes és kettős számú függelék a magyar és lengyel követelések kielégítésétől teszi függővé a német és olasz garanciát, másrészt azok ki nem elégítése esetén újabb négyhatalmi konferencia összehívását irányozza elő. / 24 /

Nem lenne teljes az összkép, ha nem emlitenénk meg azt, a müncheni alku fontos és szerves részét képező angol-német megnemtámadási nyilatkozatot, amelyet a konferenciát követő napon, szeptember 30.-án, irtak alá, s melynek rendel

tetése az volt, hogy - a " müncheni vonal" következetes végigvitelével - biztosítsa Angliát egy német agresszió ellen, Németországot pedig a rabló terveibe való angol beavatkozás ellen. Münchenben határozták el azt a francia - német megnemtámadási nyilatkozatot is, amelynek aláírásával - 1938. december 6 - a francia kormány eltemette a Szovjetunióval kötött szerződését, / 25 / gyakorlatilag ez a deklaráció azt jelentette, hogy biztosították Németország cselekvési szabadságát Európa keleti részén. Ezt a tényt maga Ribbentrop így leplezi le 1939. szeptember / vagy július ? / 13.-án Bonnet-hez intézett levelében

" 1938. december 6.-án Párizsban folytatott megbeszélésünk alkalmával... egészen határozott formában megjegyeztem, hogy Kelet-Európa német érdekkör, és ön akkor ... hangsúlyozta , hogy Franciaország állásfoglalásában Kelet - Európa problémáival kapcsolatban gyökeres fordulat történt a müncheni konferencia óta."

/ 26 /

Abt, párizsi német nagykövet, a müncheni egyezményt értékelve, a következőket írta naplójába:

" Németország, ellenszolgáltatásként azért, hogy Keleten szabad kezét kapott, garantálta a rajnai status quo. " / 27 /

A müncheni egyezmény, amikor a Szudétánémet-vidék átadásáról intézkedett, érzékeny csapást mért a Csehszlovák Köztársaságra. Olyan csapást, amely halálos veszedelemmel fenyegetett. A Szudétánémet-vidék átadása megfosztotta Csehszlovákiát gondosan kiépített erőrendszerétől, védtelenül kiszolgáltatta Csehszlovákiát Hitlernek,

aki új támadó állásokhoz jutott. A megjelölt területen lévő ipari, mezőgazdasági létesítmények átadása csökkentette a Csehszlovák Köztársaság gazdasági erejét, erősítette Hitler.

Hogy mit jelentett Hitlernek a müncheni egyezmény, azt Hitler 1938. november 10.-én, tehát a határmenti területek megszállása után, mondott beszédéből világosan kiderül:

" Ez a fantasztikus siker olyan óriási, hogy nem is tudjuk felmérni. A siker nagyságának és horderejének akkor ébredtem először tudatára, amikor a betonbunkerekből álló cseh erődítményrendszereket végigjártam. Csak akkor tudtam meg, mit jelent elfoglalni egy majdnem két ezer km.-es erődítménysort egyetlen puskalövés nélkül. Az eszménk szolgálatába állított propaganda segítségével több mint százezer km² területet ' foglaltunk ' el 10 millió lakossal. " / 28 /

A kiűritési idő rövidsége lehetetlenné tette Csehszlovákiának, hogy új védelmi vonalat építhessen ki határain, amelyen megtörhetné a minden kétséget kizáróan "végleges megoldásra" készülő náci Németország erejét. / Heyndrich, SS tábornok, Cseh-Morvaország későbbi gauleitere, vezető náci funkcionáriusok előtt, a "végleges megoldást" a következőkben jelölte meg: " Ezt a területet egyszer véglegesen németeknek kell benépesíteniök.-mondotta. Ez a térség a birodalom szive, és sohasem fogjuk eltérni, hogy mint ez a német történelem során előfordult- a birodalmat saját központjából támadják állandóan hátba. " A módszer,

a közelebbi célt tekintve, a faji vizsgálaton alapuló elnémetesítés, a végleges cél - a kiirtás. ...]hogy mikor kerül sor megvalósításukra, ez olyan kérdés, amelyet a Führernek kell eldöntenie. De a tervezéshez és a nyersanyag összehordáshoz, már most hozzáfoghatunk." / 29 /

A magyar és lengyel követelések ürügyén -Godesberghez hasonlóan - Hitler a megígért garanciát "elvi" garanciára változtatta. Hitler tudatosan nem oldotta meg a magyar és lengyel problémát. Azáltal, hogy a magyar és lengyel követeléseket nyitva hagyta, lehetőséget teremtett arra, hogy a Szudéták elcsatolása után is az állandó válság állapotában tartsa a csehszlovák kérdést; hogy újabb ürügyet teremtsen magának a beavatkozásra, hogy megvalósítsa eredeti vágyát, Csehszlovákia teljes bekebelezését. Magyarországon és Lengyelország követeléseinek elvi elismerésével és elismertetésével még jobban magához láncolta "szövetségeseit", amint ezt Horthynak 1938. október elsején, Hitlerhez intézett levele is tanúsítja, s elaltatta a következő áldozatot, Lengyelországot. Horthy említett levelében a következőket írja:

"Őszinte elégtételelemre szolgál, hogy Münchenben a sorsdöntő kérdésekben megegyezésre jutottak, és hogy Magyarország jogai követeléseit alapján véve elismerték. Ebből az alkalomból Excellenciád megértő és tetterős támogatásáért, amelyet velünk szemben igazságos kéréseink javára barátságtól áthatva állandóan tanúsított, a jobb jövőért való legbensőbb kívánságaim kifejezésével szívből jövő köszönetemet fejezem ki." / 30 /

Ezen meggondolások mellett minden bizonnyal szerepet játszott még az is, hogy Hitler nem akarta gyöngíteni - a világ demokratikus közvéleménye felé - helyzetét, s nem mint nemzetközi ügyvéd lépett fel, hanem mint olyan, aki csak "németjeiért ránt kardot."

A francia diplomácia még az egyezmény aláírásának napján akcióba lép, hogy tisztára mossa szennyését. Daladier Benesnél, Bonnet Kroftánál fejezi ki ékes francia nyelven "megindultságát" és "csodálatát" a csehszlovák államférfiak "kivételes erkölcsi magatartása, önuralma és méltóságteljes lemondása láttán,"

"... amelyről ^{az} egész csehszlovák nemzet tanuságot tett, bizonyítéka a nemzet élő erejének, amely meg fogja óvni történelmi örökségét, és biztosítani fogja szabad, büszke nemzetsorsát."

/ 31 /

Daladier hamis pátosszal igyekszik saját szerepét úgy feltüntetni, mint aki Csehszlovákia utolsó védelmezője volt.

Utasítja a prágai francia követet:

"Kérem fejezze ki neki - t.i. Benesnek R.L. - mély megindultságomat. Nem rajtam múlt, hogy az értekezleten Csehszlovákia képviselője nem jelenhetett meg. Nem kételkedem abban, hogy bármilyen kinosak is a helyzet követelményei, Benes ur épp úgy meg fogja érteni, mint én, hogy a csehszlovák nemzetet meg kellett kímélni a háború megpróbáltatásaitól, miután megteremtettük számára azokat a feltételeket, amelyek között országa megőrizheti a sorsába vetett bizalmat." / 32 /

/ Nem árt itt emlékeztetnünk arra a kétes értékű dicséretre, amely méltóképpen értékelte Daladier "szövetségesi" hűségét. Göring a müncheni tárgyalások után megjegyezte: "... olyan emberrel, mint amilyen Daladier ur, nem nehéz politikát csinálni." / 33 / / Ezek a távirati "részvétnyilvánítások" - nyilvánvalóan - nemcsak a címzetthez - Beneshez és Kroftához - szólnak, hanem minden bizonnyal, a világ demokratikus közvéleményéhez is, amely mélyen elítélte ezt a szégyenletes alkut. Daladier, a francia reakció minden ujjongása ellenére, tisztában volt azzal, hogy a müncheni egyezmény nem a háboru elhárítását szolgálja, mint ahogyan szeretnék volna hinni és elhitetni a francia "kibékítők", akikről Daladier, igen sommásan foglalta össze véleményét Münchenből visszatérve, mondván: " Ostobák, ha tudnák, minek tapsolnak!" / 34 /

1938. szeptember 30.-án reggel 6 óra 15 perckor a német ügyvivő átadta az egyezményszövegét Krofta cseh - szlovák külügyminiszternek. Krofta, 12 óra 30 perckor fogadja az angol-francia követeket, akik előtt a következő nyilatkozatot teszi:

" A köztársasági elnök nevében, s a kormány nevében kijelentem, hogy alávetjük magunkat a Münchenben nélkülünk és ellenünk elfogadott határozatnak." Majd így folytatta:

" Mi alávetjük magunkat ennek, és azon leszünk, hogy népünknek nyugodt életet biztosítsunk. Nem tudom, hasznára lesz-e az önök országainak ez a határozat, de mindenesetre, nem mi leszünk az utolsók." / 35 /

Kroftának, amikor fenyegetve kijelenti, hogy " nem mi le -

szünk az utolsók" - igaza van. De nincs igaza akkor, amikor "nélkülünk"-ről beszél. ^Ha formálisan nézzük a kérdést, igaza van, hiszen a csehszlovák delegáció nem volt ott az egyezmény bölcsőjénél, nem bábáskodott annak közvetlen megszületésekor a "Führer-Haus"-ban; de már ugyan ezt nem mondhatjuk el - a tények ismeretében - a válság egész tartamára.

Benes, a második világháború alatti emigrációjában azon fáradozott, hogy a világ közvéleménye előtt "megvilágítsa" a müncheni eseményeket, azzal a természetes szándékkal, hogy mint a hitlerizmus áldozata, eltsolja a felelősség felvetésének kérdését. ^Nyilatkozataiban, amikor önmagát védte, természetesen védenie kellett "szövetségeseinek" München körüli tevékenységét is. Benes, a gyakorlati politikus, amikor az események elméleti "magyarázatát" adja- történethamisítónak válik. 1940. december 11.-i beszédében így próbálta menteni saját szereplését;

" Minden tragikus volta ellenére is, s ha majd egyszer ismeretes lesz, mi és hogyan történt akkor, München előtti, a krízis alatti cselekedeteink és 1938. szeptemberében véghezvitt tetteink nagy büszkeségünkkel és becsületünkkel válnak majd, és a mostani - hiszem - győztes háború után, további történelmünk során egész államunk és nemzetünk számára hatalmas erkölcsi erő forrásai lesznek."

Benes talán maga is érzi, hogy ez a beszéde, amely tartalmaz ugyan néhány reális meglátást is a jövőre vonatkozóan, magyarázatra szorul. 1942. március 14.-én, amikor éppen

a müncheni politika következményei miatt száz sebből vér -
zett a világ, így próbálja eloszlatni az esetleges kételye -
ket:

" A világ nem értett meg bennünket és ezért
kénytelenek voltunk a történelemben talán egye -
dül álló áldozatot hozni, saját testünkől ki -
tépett hussal váltottuk meg a világbékét."

/ 36 /

Valójában azonban a müncheni bűncselekmény bel -
politikailag a csehszlovák burzsoázia uralmának "gyümöl -
cse " volt, a csehszlovák burzsoázia osztálypolitikájának
eredménye, amint az a csehszlovák válság minden időszaká -
ban bebizonyosodott. A csehszlovák burzsoázia nem tudta
visszaverni a náci Németország és szövetségesei, valamint
a saját "szövetségesei" felől rá nehezedő nyomást, a nép
erejének igénybevétele nélkül. Benes azonban sohasem fo -
gadta el a nép segítő kezét. [†]gyekezett annak minden meg -
mozdulását, minden eszköz igénybevételével - a közvetlen
terrortól az alkotmányos csalásig - leszerelni, elszige -
telni. A csehszlovák burzsoázia a náci Németországnak
tett " jószolgálatain" kívül, kapituláns magatartásával
elősegítette az imperialista hatalmak célkitűzését is; a
Szovjetunió megsemmisítésének célját. Annak a Szovjetuni -
ónak, amely a csehszlovák válság minden időszakában kö -
vetkezetesen küzdött a Csehszlovák Köztársaság épségeért;
ezt a küzdelmet összekapcsolva az imperializmus , a fa -
szizmus elleni harccal, a világbéke védelmével. A cseh -
szlovák burzsoázia vezető klikkjének nép-és nemzetáruló
tevékenysége végigvitelét elősegítette a jobboldali szo -
cialista vezérek árulása, akiknek a burzsoá kormánnyal

való politikai összefonódása megakadályozta a CSKP által hirdetett népfrent létrehozását.

München a burzsoá pártok csődjét jelentette ,
amelyek osztályérdekeiket a nemzeti érdek fölé helyezték
akkor, amikor egy nemzet létéről volt szó, s a fasiszta
barbarizmus megállításáról. München a reformista pártok
csődjét is jelentette, mivel nem voltak képesek elszaki -
tani azokat a bilincseket, amelyek a burzsoáziához kötöt -
ték őket. A müncheni bűncselekmény az osztályerők harcá -
nak eredménye volt mind Csehszlovákiában, mind a világon.
Külpolitikailag egy sor kapitalista államot kapcsolt a
beavatkozó háború imperialista politikájához, a Szovjetu -
nió ellen, amely a világ reakciójának tartós, valójában
soha nem gyengülő törekvéseinek fokozódását jelentette.
München megerősítette Csehszlovákiában, Franciaországban
és Angliában a jobboldali szocialisták és a burzsoázia
politikai összhangját. A müncheni politika jellegében bur -
zsoá, imperialista politika, amely a burzsoázia osztály -
egoizmusából fakadt, amelynek egyik mozgatója és fő cél -
kitűzése a szocialista Szovjetunió megsemmisítése volt.
Nemzetközi szempontból München a polgári államok nemzet -
közi jogegyezményeinek elvetését jelentette, egyezkedtek
és megállapodásokat írtak alá a támadóval, amelyek durván
megsértették megállapodásaikat, nemzetközi kötelezettségei -
ket, megvetették a kis államok és nemzetek egyenjoguságá -
nak alapelveit, letiporták a kollektív biztonságot, mint
az agresszió elleni védekezés eszközét. Benes és Klinkó -
nek történelmi árulása és bűne a kapitulációban, nem
csökkentheti a nyugati - s döntően az angol - felelőssé -
get a csehszlovák katasztrófáért. Az angol müncheni poli -

tikát, a válság egész időszakában, a diktátori intervenció, a kiméletlen nyomás, a diplomáciai és politikai zsarolás minden eszközének felhasználása jellemezte. Ribbentrop a Nemzetközi ^Aatonai Biróság előtt Nürnbergben kijelentette, hogy

"... a müncheni egyezményt maga a brit királyi kormány kötötte meg, s ez a kérdés úgy oldódott meg, ahogyan én a német diplomácia szempontjából kiindulva akartam." Kijelentette még, s ezzel igen érzékeny csapást mért a " münchenesek " minden , ezzel ellenkező, s főleg a világháború befejezése után fennhangon hirdetett állításaikra, hogy

" Anglia már 1938 előtt gyakran együttműködött Konrad Henleinnek." / 37 /

Schacht, náci bankár, sem nyilatkozik hízeltgöbben a " szövetséges " Franciaország és a " baráti " Anglia müncheni politikájáról:

" Hitler nem erőszakkal foglalta el ezt az országot. A szövetségesek egyenesen odaajándékozták neki." / 38 /

A müncheni szerződés halálos csapást mért a szovjet-francia szerződésre, az európai biztonság fontos pillérére. Közép-Európában megsemmisült az erők egyensúlya, Franciaország szövetségi rendszere széthullott, s az egyre jobban előretörő Németországgal szemben, európai hegemoniáját elvesztve védekezésre kényszerül, az angol imperializmustól mindinkább függő országgá válik. A münchen körüli francia politika így tette semmissé a szovjet-francia szerződést, amely Franciaország nemzeti nagyságának és biztonságának szilárd, megbízható garanciája volt. A müncheni egyezmény,

- e szovjetellenes "szentszövetség" - megkötése után

" Kelet kapui tárva-nyitva álltak a Wehrmacht előtt." / 39 /

Chamberlain politikájáról, akinek e politika kialakításában és végigvitelésében vitathatatlanul döntő szerepet kell tulajdonítanunk, a londoni lengyel nagykövet 1938 őszén , a második világháborút megelőző időszak lengyel politikájára nem éppen jellemző, nyíltsággal és világossággal írja, hogy

" Az angol konzervatívok és liberálisok támogatják Chamberlain külpolitikáját, mert úgy látják, hogy ... a miniszterelnök, hogy a sport területéről vegyünk egy nem eléggé pontos hasonlatot, megvédte az angol kaput, s ilyenképpen áttérte a játékot Kelet-Európa ba... " / 40 /

Chamberlain politikájának jellegét és tevékenységének eredményét ismerve, nem lehet kétséges előttünk, hogy akkor, amikor a müncheni egyezményt, mint olyan nagyjelentőségű eseményt értékelte, amelynek döntő jelentőséget kell tulajdonítani "... az európai politika további fejlődése szempontjából" , - a Szovjetunió elleni háborúra gondolt.

/ 41 /

Amikor Welles amerikai külügyminiszter-helyettes a nyugati monopolisták véleményét összegzi a müncheni politikáról, Herbert Feishez és Walter Lippmanhoz hasonlóan, lerántja a leplet e politika igazi lényegét eltakarni igyekvő "békés" nyilatkozatokról, s kénytelen megállapítani, hogy

" Ezekben a háboru előtti években a nyugati demokráciák nagy pénzügyi és kereskedelmi csoport -

jai, sok amerikai csoportot is beleértve, szilárdan meg voltak győződve arról, hogy a Szovjetunió és a hitleri Németország közötti háboru csak kedvezhet saját érdekeiknek. Ugy vélték- írja - , hogy Oroszország elkerülhetetlenül vereséget szenved, és ennek nyomán a kommunizmus megsemmisül. A konfliktus következtében viszont Németország is annyira meggyengül, hogy hosszú éveken át képtelen lesz fenyegetni a világ többi részét. " / 42 /

München után Anglia és Franciaország abbahagyta háborus készülődését, amelyet valójában még el sem kezdett, s ünnepelte a "békéltetőket".

Az SZKP központi bizottságának határozata a párt XVIII. kongresszusán, elemezve az Európában kialakult viszonyokat, hangsúlyozta, hogy

" Csehszlovákia területét ama kötelezettség fejében engedték át a németeknek, hogy azok háborút kezdjenek a Szovjetunió ellen. " / 43 /

Az Egyesült Államok reakciós erői kitörő lelkesedéssel üdvözltek a müncheni egyezményt, mint olyat, amely meggyorsítja a német támadás bekövetkezését, s amelynek irányát a New York Times október 2.-i száma minden kétséget kizáróan - a Szovjetunió felé jelölte meg. / 44 /

A General Motors egyik vezetője táviratban köszöntötte Hitlert a sikeres alku alkalmából. / 45 / Bullit, párizsi amerikai nagykövet helyeslően jegyezte meg, hogy

" Anglia és Franciaország elhárította a veszélyt magától, amikor Oroszországot a sors-kényének-kedvének tette ki. " / 46 /

Az Egyesült Államok kormányának rendkívül tömör, de igen kifejező dicséretét Kennedy nagykövet tolmácsolta Chamberlainnek. / Good man! "Derék ember! / / 47 / Bullit párizsi nagykövet pedig virágcsokor kíséretében adta át "aladier-nek "... az Amerikából jövő testvéri üdvözlét. "

/ 48 /

A New York Times október 15.-i száma büszkén hivatkozik az Egyesült Államok elvitathatatlanul jelentős "történelmi érdemeire" a München körüli alkuban, amikor leszögezi :

" A Chamberlain-féle felhevült galamb, amely Münchenből hazafelé tartva fáradtan lebegtet te szárnyait, Amerika szülötte. Legyünk büszkék rá. " / 49 /

A világ demokratikus mozgalmai és a kommunista pártok mély megdöbbenéssel szemlélték a müncheni árulást és harcot indítottak ellene. A Szovjetunió, mint az " önkény és erőszak aktusát" bélyegezte meg a müncheni diktátumot. Az Egyesült Államok demokratikus erői is fellépnek az imperialista összeesküvés ellen. Október elsején, az amerikai nemzeti csoportok kongresszusa tiltakozó táviratban mutatott rá a müncheni egyezmény imperialista, agresszort bántorító jellegére. / 50 / Október 3.-án jelentős tömegek tüntettek New York és Washington utcáin a müncheni összeesküvés ellen. / 51 /

A müncheni árulást az angol közvélemény is nagy felháborodással fogadta. Chamberlain vigasztalásul, Münchenből visszatérve, egy papírdarabot lobogtatott a kezében Hitler ismert értékű aláírásával ellátva, és kijelentette, hogy a

"... mi nemzedékünknek sikerült biztosítani a békét." / 52 /

A CSKP, amely következetes harcot folytatott saját kormányának burzsoá-kapituláns politikája ellen, szervezte a néptömegek harcát a fasizmus ellen, élesen megbélyegezte a behódolást, mint olyat,

"... amely a nyugati hatalmak által fizetett véres áldomás volt Hitlernek, hogy Hitler mie -
lőbb rávethesse magát a Szovjetunbóra. "

/ 53 /

Gottwald beszédében, amelyet a nemzetgyűlés állandó bizottságában, a müncheni diktátum aláírása után, 1938. október 11.-én mondott; nemcsak a nyugati imperialisták áruló politikájáról szólott, hanem lerántotta a leplet azokról a belső, reakciós erőkről is, amelyek a szeptemberi kapitulációt előidézték.

" A csehszlovákiai burzsoázia reakciós erői rendelték el a kapitulációt az állam, a köztársaság, a nemzet érdekeinek feláldozását...

A nép, a köztársaság és a demokrácia elleni széleskörű összeesküvéssel van itt dolgunk."

/ 54 /

S amikor az egész ellenforradalmi sajtó diadalittasan ünnepel Magyarországon, a KMP lapja, az Új Hang, figyelmezteti a magyar népet a Németország felől fenyegető veszélyre.

"Csehszlovákia felosztásával nem a békét mentették meg, hanem lehetővé tették, hogy a fasiszta támadók kedvezőbb körülmények között indítsák meg a háborút a világ ujrafelosztásáért. A magyar népnek nincs oka ujjongásra - folytatódik a lap cikke. Chamberlain és Daladier nem

a békét és nyugalmat adták a magyar népnek, hanem elősegítették azt, hogy az országot most már nemcsak nyugatról, hanem északról is átka -
rolja a zsákmányra éhes horogkeresztes fenevad!

/ 55 /

A Dolgozók Lapja közli Révai Józsefnek Május elseje és a magyar munkásság feladatai c. cikkét. /1938.II.évf.1.sz. /
A cikk a munkásság feladatává teszi, hogy a demokratikus jogokért vívott harcot össze kell kötni a nemzeti függet -
lenség és más népek szabadságának védelmével. / 56 /

Franciaországban a polgári sajtó ujjongása mellett a L'Humanite hasábjain hangzik fel ünneprontóként Gabriel Peritollából az FKP figyelmeztető hangja, amely leleplezi a jobboldali szociáldemokraták áruló politikáját, demagóg szölamait.

" Mi nem leszünk az éljenzők sorában. Mi nem írjuk azt, hogy a müncheni egyezmény megmentette a békét. Mi megállapítjuk - szögezi le a cikk - , hogy Daladier egy szabad nép szétmargangolásához adta aláírását... Nem, mi nem tapsolunk." / 57 /

A francia jobboldali szociáldemokraták, élükön Leon Blummal, nemcsak hogy minden esetben elutasították a Kommunista Pártnak a munkásosztály akcióegységének megteremtését sürgető javaslatait, de a müncheni egyezményt, mint "tisztességes és igazságos" szerződést dicsőítették. / 58 /

A francia képviselőház október 4.-én tartott ülésén , amely a München körüli francia politikát volt hivatva megvitat -
ni, Leon Blum kijelentette, hogy pártja támogatni fogja a kormány politikáját bizalmi szavazás esetén. / 59 /

A világ kommunista és demokratikus erőin kívül, a kapitalista világ távolabbra látó politikusai és publicistái is élesen támadják a müncheni politikát. Walter Lippman Az amerikai külpolitika című könyvében rántja le a leplet a nyugati hatalmak áruló politikájának lényegéről.

" Anglia és Franciaország, amikor kiszolgáltatta Csehszlovákiát Hitlernek - írja -, valójában a Szovjetunióval való szövetséget áldozta fel neki." / 60 /

A Churchill körül tömörülő belső pártellenzék támadása fokozódott Chamberlain ellen, meggyorsította annak bukását. Churchillnek a csehszlovák krízis és az egész világháborút megelőző időszakban tanúsított politikai magatartása felveti a kérdést ; volt-e különbség Chamberlain és Churchill között ? Ez a kérdés annál is inkább figyelmet érdemel , mivel a második világháborút követő időszakban Churchill mint a hidegháború bajnoka lépett a " küzdőtérre " . Erről tanuskodik az 1946. március 5.-én Fultonban elmondott beszéde is. Miben voltak azonosak ? Mindenekelőtt kommunista - és szovjetellenes gondolkodásukban. Churchill élete fogytáig nem szűnt meg a kommunizmus hajthatatlan ellensége lenni. Őt terheli a fő felelősség már annak a támadásnak a megszervezésért is, amelyet tizennégy kapitalista állam indított a fiatal szocialista ország, a szovjetek Oroszországa ellen. 1950-ben így fogalmazta meg viszonyát a kommunizmushoz :

" ... súlyos teherként nehezedik ránk ma az -mondotta -, hogy nem sikerült a kommunizmust már születésekor megfojtanunk. " / 61 /

Mindketten az angol imperializmus kitűnő reprezentánsai

voltak, mindketten a nagybankok és az ipari monopóliumok érdekeit képviselték, mindkettőjük politikai koncepciója azonos osztálytartalmu volt - a fináncstőke képviselői voltak. A közös osztályalap keretein belül a fasiszta hatalmakhoz való viszony, a Münchenhez való viszony, szempontjából azonban különbséget észlelhetünk. Chamberlain, aki kiskereskedő lelkével politikai nagykereskedelmet igyekezett folytatni, elkövette azt a hibát, amit Churchill sohasem követett volna el, s ez az, ami kettőjük különbségét adja. Chamberlain, ez az egybehangzó vélemények szerint, kiskaliberű ember, akinek politikai látóköre Lloyd George szavai szerint, nem terjedt túl "egy vidéki vaságy-gyáros látókörén", / 62 / akinek a szovjetgyűlölet, mint ahogyan ez életrajzából megállapítható, valóságos rögeszméjévé vált, / 63 / s aki úgy vonult be a történelembe, mint a fasiszta agresszió egyik legfőbb szekértolója; politikai koncepciója megegyezett a Lady Nancy Astor háziasszonykodása és védnöksége alatt működő clivedeni klikk koncepciójával, ahová ő is tartozott, vagyis azaz a koncepcióval, amit Churchill "idiótizmusnak" nevezett. / 64 /

Ez a politikai elgondolás, amely "osztálygyűlöletből, ostobaságból és tudatlanságból fakadó örültség volt",

/ 65 /

nem volt egyéb, mint az osztálygyűlöletből teljesen átitott angol arisztokrácia azon ábrándja, hogy az imperialista világrendszer újabb, s egymás közti háborúval fenyegető ellentéteit egy szovjet-német összeecsapásban vezessék le.

"Neville bolond - mondotta Churchill -, azt hiszi, hogy a tigrisen lovagolni lehet." / 66 /

Látszólag talán paradoxnak tűnik , hogy Churchill és Chamberlain politikai koncepciójának, és ebből eredően gyakorlati politikájának különbségét, éppen a Szovjetunióhoz való viszonyban lehet leginkább kimutatni. Chamberlain a Szovjetunió kizárásával , elszigetelésével akarta megoldani az európai problémákat. Nem a Szovjetunióval együttműködve, hanem éppen annak létrejöttére törve politizált, úgy, hogy ezzel veszélybe sodorta magát az angol világbirodalmat is . A Chamberlain által vezetett angol kormánygarnitúrának a Szovjetunióhoz való viszonyára jellemző, hogy Chamberlain németországi látogatásai , a fasiszta hatalmakkal kötött egyezmények, szerződések és megállapodások, mind a Szovjetunió háta mögött, annak kizárásával jöttek létre ; hogy a hivatalos angol politikai vezetés csak egyetlen egyszer lépett érintkezésbe Halifax útján Majszkij londoni szovjet nagykövettel a szeptemberi krízis idején - szeptember 29. -én -, de csak azért, hogy megmagyarázza az angol kormány bizonyítványát.

" Mindannyiunknak számolni kell a tényekkel - mondotta Halifax Majszkijnek - ; s az egyik ilyen tény az - amint ön is / vagyis ön - a szerző/ jól tudja, hogy a német és olasz kormányfő a jelenlegi helyzetben nem akart összejönni konferenciára a szovjet kormánnyal."

/ 67 /

Ebből következően Angliának a nemzetközi porondon önként vállalt megalázását említenünk sem szükséges.

Churchill ellenben - aki saját bevallása szerint egész életét a kommunizmus elleni küzdelemnek szentelte - eléggé jó politikusnak bizonyult ahhoz, hogy felismerje a Német

országban rejlő közvetlen veszélyt, s azt, hogy Anglia pil -
lanetnyi érdeke a náci Németország visszaszorítását követe -
li. Ez a felismerés szükségképpen a Szovjetunióval való
szövetség gondolatához juttatta el Churchillt. Felismerte ,
hogy a Szovjetunióban olyan erő áll rendelkezésére, amely
ellensúlyozni tudja a világ ujrafelosztására törekvő fasisz -
ta hatalmak nyomását, hogy a Szovjetunió nemcsak hirdeti ,
de a gyakorlatban is alkalmazza az agresszív kapitalista ál -
lamok elleni harcot. Churchill, akit általános emberi, s kü -
lönösen államférfiúi adottságai jóval Chamberlain fölé emel -
tek, akinek a brit birodalom volt a "bálványa és hitvallá -
sa ", minden erővel meg akarta védelmezni annak épségét,
meg akarta tartani a brit imperializmus világpozícióját, s e -
zen az alapon fordult szembe Chamberlainnal - és Hitlerrel -
; s ezért módosított a Szovjetunióhoz való viszonyán, amikor
a konzervatívok kisebbségével maga mögött úgy látta, hogy
Hitlernek a harmincas években történt előretörése veszélyez -
teti a brit érdekeket.

" Számomra - mondotta Churchill egy magánbeszél -
getés során Majszkijnek - a brit birodalom az
alfa és az omega. Ami a brit birodalom javát
szolgálja, az nekem is jó; ami rossz a brit
birodalomnak, az számomra is rossz. 1919-ben
úgy véltem, hogy a brit birodalomra az önök
országa jelenti a legnagyobb veszélyt. Most
úgy tartom, hogy a brit birodalomra a legna -
gyobb veszélyt Németország jelenti, tehát most
Németország ellensége vagyok... Ugyanakkor úgy
gondolom, hogy Hitler nemcsak ellenünk tervez
támadást, hanem keleten is, önök ellen. Miért

ne szövethetnének a közös ellenséggel szem -
ben? Ellensége voltam és leszek a kommunizmus -
nak, de a brit birodalom integritása kedvéért
hajlandó vagyok együttműködni a szovjetekkel. "

/ 68 /

Churchill tehát ugyancsak az angol imperializmus érdekei -
ből kiindulva hirdette a Szovjetunióval való szövetséget ,
s akarta ennek a szövetségnek teljes súlyát Hitler és a fa -
siszta hatalmak - az új, fiatal imperialista rablók - ellen
fordítani. Churchill és Chamberlain is az angol imperializ -
mus , az angol világbirodalom érdekeit védte, törekvésük a -
zonos talajból nő ki, de politikai vonalvezetésüknek kü -
lönböző felismerések szabnak irányt. Chamberlain és Chur -
chill különböző politikát képviseltek. Chamberlain a megbé -
kélés, Churchill pedig a fasiszta hatalmak, s mint elsőszá -
mu ellenség, a hitleri Németország elleni harc politikáját
hirdette és próbálta megvalósítani azt, az Antant feltá -
masztása útján. A hitleri veszély erősödése természetesen a
brit uralkodó osztály más képviselőit is elvezette a Szov -
jetunióval való szövetség gondolatáig. Beaverbrook újságki -
rály , akinek számos lapja hosszú éveken keresztül kimélet -
len és engesztelhetetlen szovjetgyűlöletet hirdetett, Maj -
szkij szovjet nagykövetnek így magyarázza pálfordulását:

" Igen, igen - mondotta hadarva Beaverbrook -,
együtt kell haladnunk ... Megmondom őszintén ,
én nem szeretem az önök országát, de nagyon sze -
retem a brit birodalmat... A brit birodalom ja -
váért mindenre hajlandó vagyok ... Németország
pedig most a legnagyobb probléma -nemcsak Euró -
pának, hanem a brit birodalomnak is. Legyünk hát

Chamberlain politikájának csődjét maga a történelem igazolta. Az angol világbirodalom bomlásához a történelmi szükség-szerűség, a felszabadító mozgalmak döntő hatása mellett, nem kis mértékben járult hozzá éppen az általa képviselt politika.

A müncheni egyezmény, a német sajtó szerint, többek között a "tengelypolitika fölényét" is lett volna hivatva biztosítani / 70 /, még addig sem volt életben, mint azok a "felületes" békeszerződések, amelyek az első világháború nyomán keletkeztek. A náci vezetők még csak a látszatát sem keltették annak, mintha tiszteletben akarnák tartani Csehszlovákia új határait. Nyíltan hirdették, hogy a Németországnak előbb csak hűbéres, majd a birodalom részévé vált Csehszlovákia alkalmas kiindulópontja lesz Németországnak Dél-és Kelet-Európa felé való terjeszkedésében

"... amely a ruszin folyosón át hamarosan elérne

a román petroleumig, s az ukrán gabonáig." / 71 /

A soha nem látott méretűvé duzzadt hatalmas német monopoli-umoknak, mamutkonszerneknek nyersanyagra, magtárakra, munkaerőre volt szükségük, s egyre gyakrabban hangzott fel nyíltan, a napi politikai jelszóvá szélesült régi óhaj:

"Ukrajna a birodalom kapuja előtt fekszik."

A nyugati imperialistáknak és Benesnek különö- sen nagy hamisítása volt az, amikor azt hirdették, s ezt óriási sajtókampányban zuditották a világra, hogy München- ben megvédték a békét. Hitler hat hónap alatt elfoglalta a megcsönkített Csehszlovákiát. / 1939. március 19. / A Cseh- szlovák Köztársaság német tartomány lett, élén gaulaiter -

rel , Cseh-Morva protektorátus néven.Szlovákia német
vazallusként élte tovább " önálló " állami létét.További
hat hónap mulva, 1939.szeptember 1.-én, Hitler mekieress
tette repülőit és tankjait Lengyelországnak, München egyik
aktiv részesének. A lengyel kormánykörök határtalan poli -
tikai vakságának és szovjetgyűlöletének óhatatlanul azzal a
következménnyel kellett járnia, hogy a fasiszta Németor -
szág megtámadja Lengyelországot is. A Pilsudszki-puccs u -
tán alakult fasiszta típusu kormány akkor, amikor csapata -
inak parancsot adott csehszlovák területek megszállására ,
1938.október 2.-án és 3.-án , közelebb hozta saját nemzeti
katasztrófáját.Lengyelország megtámadása után München ka -
pituláns hatalmai, kényszerűen bár, de hadat üzentek a
hitleri Németországnak, S mivel a kapitalizmus ellentmondá -
sainak feloldására tett müncheni kísérlet a fasiszta ag -
resszió továbbfolytatódása miatt kudarccal végződött, a ve -
zető nyugati nagyhatalmak kénytelenek voltak felülvizsgálni
eddiggi politikájukat.Angliában megbukik a Chamberlain-kor -
mány / 1940.május 10./, Rooseveltt pedig a kongresszushoz
intézett üzenetében 1939.január 1.-én kijelenti:

" Meggyőződünk arról, hogy a semlegességi törvé -
nyünk kezére játszhat az agresszoroknak, és meg -
foszthatja a segítségtől az agresszió áldoza -
tát." / 72 /

Megkezdődött a világtörténelem eddig páratlan méretű hábo -
ruja, melyben élethalálharcát vívta az emberiség,a népek
háboruja a fasiszta barbárság ellen.S ennek a háborunak az
alapjait a müncheni " Führer-Haus"-ban rakták le a nyu -
gati hatalmak.München tehát nem védte meg a békét, hanem
megvédte Hitlert és gyilkos rendszerét, előkészítette és

meggyorsította a háborút.

A müncheni paktum azon kívül, hogy lehetőséget adott Németországnak, hogy betörjön Európa szívéig; egy olyan döntő , belpolitikai jelentősége is volt, amely feltétlenül figyelmet érdemel. A Németországban ezekben az években egyre jobban kiszélesedő, s főleg a német vezérkar magasrangú tisztjei köré csoportosuló, a német nagyburzsoázia óvatosabb elemei által is támogatott "ellenzék" , Hitler müncheni sikere után egyre inkább visszaszorult, elemeire bomlott gondolván, :

" ... hogy mindaddig nem lehet eltávolítani Hitlert és nem lehet megdönteni a náci rendszert , amíg ez a rendszer súlyos diplomáciai vagy katonai vereséget nem szenved, amely teljesen aláássa tekintélyét a nép és a hadsereg előtt."

/ 73 /

A náci Németország diplomáciai sikerei lehetőséget adtak Hitlernek arra, hogy az uralkodó osztály egyes rétegeiben kialakuló félben lévő ellenállást / nem elvi ellenállást ! / visszavonulásra kényszerítse ; s a még ingadozó tömegeket a rendszer támogatására megnyerje.

Hogy a müncheni egyezmény , amely a nyugati állítás szerint , meggátolta Hitlert a háború kirobbantásában, s Hitlernél elégedetlenséget szült volna, merő történelemhamisítás. Hogy Hitler nem volt elégedetlen a diktátummal - sőt ! -, s nem akarta " kipenderíteni " Chamberlaint kompromisszumaival együtt, arra Ribbentrop a leghitelesebb tanu.

" A Führer nagyon meg volt elégedve Münchennel -
mondotta Ribbentrop nürnbergi kihallgatása so -

rán és emlékirataiban. Sohasem hallottam tőle az ellenkezőjét." " Hitler véleményét vagy az én véleményemet illetően minden más állítás teljesen légbőlkapott." / 74 /

Erről a történelmi tapasztalatról feledkezik meg a mai nyugati burzsoá történetírás, amikor azért marasztalja el Anglia és Franciaország politikáját München körül, mert - szerintük - nem volt eléggé következetes a Szovjetunió elleni harcban, nem volt képes " vakmerő machiavellista vállalkozásra" - írja Kennan amerikai diplomata és publicista.

/ 75 /

Az amerikai történetírás a müncheni egyezményt általában úgy értékeli, mint az angol-francia diplomácia " baklövését ", amely " megfelelő " amerikai vezetés hiányában következett be. A tények bizonyítják, hogy az Egyesült Államok részvétele a csehszlovák válság minden szakaszában látható volt és a müncheni egyezményt közvetlenül megelőző időszakban - döntően érvényesült. Amerika nem tudta ugyan megragadni a vezetést, bár kísérletet tett erre, de a müncheni alku, amint erre Chamberlain az angol alsóházban már korábban idézett beszédében is rámutatott, nemcsak hogy nem ellenkezett az amerikai politikával, de annak aktív támogatásával jött létre. A tények tudatos elferdítésén kívül tanui lehetünk itt a nyugati kapitalista országok között bekövetkezett erőeltolódás történelmi kivetítésének is.

A meglehetősen hosszantartó és elhúzódó csehszlovák válság és az azt megelőző időszak körül kibontakozó nyugati manőverezések halomra döntik a mai burzsoá történetírás másik tudatos hamisítását is. A nyugati történetírás a második világháború előzményeinek egyetlen hétre va-

ló leredukálásával / 1939. augusztus 23. - 1939. szeptem -
ber 1. / a háboru kirebbantásáért a felelősséget a Szovjet-
unióra igyekszik háritani azáltal, hogy a - nyugati hatal-
mak politikájának eredményeképpen kikényszerített, a Szov-
jetunió létérdekéből fakadó, szovjet-német megnemtámadási
egyezményt jelöli meg a háboru közvetlen előzményeként, a -
mely " szabad kezét adott " Hitlernek Európában, amely az
érdekszférák felosztása is volt. A szovjet-német egyezmény
létrejötté körülményeinek tudatos elhallgatásán kívül " -
megfelelnek " arról is, hogy a háborut megelőző időszaka -
kot tekintve az alapvető nem a szovjet-német viszony volt ,
hanem azok, az imperializmusra jellemző, sajátos belső el -
lentmondások, amelyek feloldása, az ellentétek mélysége mi -
att, csak háboru által vált lehetségessé. Az ezen belső el -
lentétek, illetve ellentmondások feloldására tett kísérle -
tek a nyugati politika a béke megvédésének müncheni mód -
szerével, erre volt kísérlet a müncheni alku.

A müncheni politika véres következménye, a máso-
dik világháboru, a népek győzelmével végződött. A győztes
nagy hatalmak / Szovjetunió, Egyesült Államok, Anglia és Fran-
ciaország / képviselői a potsdami egyezmény egyik alapvető
pontjában kijelentetteék, hogy megsemmisítik a német mili -
tarizmust, Németországot demokratizálják, visszaszorítják a
hitlerizmust támogató monopolumok és konszermek uralmát ,
dekoncentrálják Németország gazdasági életét, következetes
harcot folytatnak a náci fertőzés ellen, Németországot ná -
citalanítják.

Alig száradt fel azonban a tinta a potsdami e -
gyezmény aláírásain, a nyugati hatalmak- s főleg a kapita -
lista világ legerősebb hatalmává emelkedett Egyesült Álla -

mok - máris felrugták kötelezettségeiket, s az általuk létrehozott Német Szövetségi Köztársaságban teljes nyíltsággal rátértek a militarizmus feltámasztásának útjára. A német militarizmus feltámasztása nem új keletű vonás az imperialisták politikájában. Ez a törekvés jellemezte a két világháború közötti politikájukat, de már ott kísértett a második világháború alatt is, amikor Churchill utasította Montgomery tábornagyot a német fegyverek és katonák összegyűjtésére. A nyugati hatalmak imperialista kormányai az általuk feltámasztott új német hadsereget - a Bundeswehrt, ágyutöltelékeknek akarják felhasználni a Szovjetunió elleni háborúban. A megerősödött Szövetségi Köztársaság által a Nyugat előretolt stratégiai pozíciókat igyekszik kiépíteni Közép-Európában,

" ... ahonnan alá lehetne aknázni a szovjet katonai és politikai pozíciókat Lengyelországban, Csehszlovákiában, Magyarországon és más környező államokban." - írta a hidegháború egyik fő apostola, John Forster Dulles, a "Háború vagy béke ?" című könyvében. / New York, 1950. / 76 /

Ezen megfontolások alapján éledtek újjá a potsdami egyezmény szellemével ellentétesen, a nagy monopoliumok és konszernek, amelyek egyre nagyobb befolyást gyakorolnak a Szövetségi Köztársaság kül-és belpolitikájára egyaránt. Az I.G. Farbenindustrie, a Krupp-művek, a Röchling konszern, a Mannesmann konszern, a Siemens és az A.E.G. stb. hatalma és befolyása nagyobb, mint valaha.

A nyugati hatalmak megszegték a potsdami egyezmény azon előírását is, amely a náciizmus gyökeres kiirtását írja elő. A nyugatnémet gazdasági -és politikai élet döntő kulcs-

pozícióit, a Bundeswehr irányítását, a volt náci, fasisz -
ta tábornokok tartják kezükben. Az agresszív német imperi -
alizmus haderejének és hadiiparának feltámasztása a "Nyug -
gat védelmének" ürügyén, az új háború előkészítésének lép -
lezésére szolgál. Az amerikai imperializmus külpolitikája a
legmesszebbmenő támogatásra talál az adenaueri politika ta -
laján álló Német Szövetségi Köztársaságban, amely a Nyugat
oldalán viselt újabb háborútól várja a második világhábo -
ruban elszenvedett vereség következményeinek "felülvizs -
gálását". Ezeknek a szolgálatába igyekeznek állítani azo -
kat az ún. "baráti társaságokba tömörült külföldi menekül -
tek" nagy részét, amelyek aktív fasisztákból és a Hitler -
rezsim kollaboránsaiból állanak. A Német Szövetségi Köztár -
saság kormánya azon kívül, hogy nem ismeri el az Odera -
Neisse határt sem, s követeli az 1937-es határok visszaál -
lítását, a legdühöttebb támadások a Csehszlovák Szocialis -
ta Köztársaságot érik. / 77 /

A nyugatnémet revansisták legagresszívebb, legerősebb, leg -
szervezettebb és legegységesebb szervezetét a szudétanémet
landmannschaft alkotja, amelynek vezérkara jórészt a Hen -
lein - féle volt SPD vezetői közül kerül ki. / 78 /

Ezek azt állítják, hogy a müncheni egyezmény a mai, meg -
változott viszonyok között is érvényes, mivel ezt Hitler
nem háború, hanem a diplomácia eredményével és eszközével
érte el, s a nagyhatalmak elismerték akkor annak jogossá -
gát. / 79 /

Meg kell, hogy jegyezzük: a második világháború után kia -
lakult ún. " müncheni hangulat " nem fő iránya, csak ré -
sze és következménye annak a nagyobb, az egész kapitalista
világot átfogó politikának, amely újból Európa térképének

átrajzolására készül. A München körül , szinte periódusonként kialakuló politikai és diplomáciai csatározások, botrányok / legutóbb Seehofer nagy feltűnést keltő revansista kirohanásai , az 1965. május 5.-én Münchenben összeült nyugatnémet jogászkongresszusnak a müncheni egyezményre vonatkozó követelései és határozatai / / 80 / már napjaink politikai és diplomáciai történetéhez tartozik. Mindenesetre a München körül újabban kialakuló vita ismét , de mostmár megváltozott erőviszonyok mellett, az erők új átcsoportosítását, a reakciós és demokratikus erők polarizációjának jelenkori áttekintését teszi lehetővé.

A nagy példányszámu és befolyásos sajtóval rendelkező szudétánémet revansisták a bonni kormány és a monopolizáció támogatását élvezik. Fő szócsövük a hadügyminisztérium által finanszírozott " Wehr und Heimat " című lap, valamint a havonként egy millió példányszámban megjelenő " Deutscher Anzeiger " című folyóirat. A szudéták számos találkozót rendeznek, ahol hirdetik revansista eszméiket, háborús propagandájukat Csehszlovákia ellen. Érdemes megemlíteni, hogy az 1957. július 11.-én megrendezett szudétánémet találkozón , Bécsben , résztvett Seehofer, az NSZK már említett közlekedésiügyi minisztere, hogy Tardini bíboros a Vatikán áldását tolmácsolta, hogy Habsburg Ottó pedig levélben küldte üdvözlését. Adenauer , az NSZK volt kancellárja, természetesen megígérte a bonni kormány támogatását. / 81 /

Seehofer , a revansista politika egyik fő szószólója, a Frankfurter Rundschau című lapnak adott nyilatkozatában kijelentette:

" A Szudéta-föld az elsőszülött jogán a miénk! "

/ 82 /

A bonni General Anzeiger című lap 1957.július 11.-i számából kitűnik, hogy a szudétanémet fasiszták a " kommunizmus-tól megszabadított " Csehszlovákiától várják a müncheni egyezmény felőlesztését. / 83 /

Igy kötik össze az amerikai és nyugatnémet imperializmus kommunistaellenes hadjáratát saját revansista célkitűzéseikkel. A szudétanémet landmannschaft nemcsak politikai és propaganda munkát végez, hanem katonai szervezete, a Wittikobund, azonkívül, hogy fegyveres kiképzésben részesíti a háberus és revansista szellemben nevelt fiatal-ságot, hogy azon a bizonyos " X napon " fegyveres erővel törjön be Csehszlovákiába, szervesen beleilleszkedik a nyugatnémet külpolitika rendszerébe. Amikor 1959. nyarán az angol kormány szóvivője szükségesnek tartotta kijelenteni, hogy az angol kormány érvénytelennek tekinti a müncheni egyezményt, a szudétanémet revansisták valóságos gyűlölet-hadjáratot indítottak Nagy-Britannia ellen. / 84 /

A szudétanémet revansisták nagy erővel hirdetett " repatriálási " terveit, azt, hogy a Szudéta-vidéket ismét az " anyaországhoz " csatolják, az teszi különösen veszélyes-sé, hogy ezeket a terveket az amerikai - angol támogatást élvező NSZK, ha kimondatlanul is, hivatalos állampoliti-kai rangra emelte.

München szelleme kísért. Az a politika, amely a második világháborút kirobbantotta, az az erő, napjaink-ban ujjaéledőben van.

I. Fejezet

- 1./ Francia sárgakönyv, Párizs, 1939. 46. ir. 75. old.
- 2./ Sayers-Kahn: A nagy összeesküvés, Budapest. 298. old.
- 3./ Karsai Elek: A berchtesgadeni sasfészekről a berlini bunkerig. Budapest, 1964. 43. old.
- 4./ Sayers-Kahn: A nagy összeesküvés. 299. old.
- 5./ Sayers-Kahn: i.m. Budapest, 1949. III./1332. 299. old.
- 6./ Gyeborin: A második világháború történetének meghamisítói ellen. Budapest, Zrínyi Kiadó. 107. old.
- 7./ Gyeborin: i.m. 16. old.
- 8./ Sayers-Kahn: i.m. 297. old.
Történelemhamisítók. Dokumentumkötet. Budapest. 16. old.
Gyeborin: A második világháború. Budapest, Zrínyi. 29. old.
- 9./ Karsai Elek: A berchtesgadeni sasfészekről... i.m.
43. old.
- 10./ Karsai E.: A berchtesgadeni sasfészekről... i.m. 47. old.
- 11./ Történelemhamisítók. i.m. 22. old.
- 12./ Karsai E.: A berchtesgadeni sasfészekről... i.m. 43. old.
- 13./ Karsai E.: i.m. 43. old.
Patyomkin: A diplomácia története. Budapest. 646. old.
- 14./ Okmányok és adatok a második világháború történetéhez.
/ A Szovjetunió Külügyminisztériumának kiadása alapján. Budapest, Révai, 7. ir. 90. old.
- 15./ Történelemhamisítók. i.m. 22. old.
- 16./ Történelemhamisítók. i.m. 22. old.

II. Fejezet

- 1./ Magyarország és a második világháború. Budapest.
1959. MTA TI ,dokumentumkötet. 4ir. 50.old.
- 2./ Francia sárgakönyv. Párizs, 1939./ Magyar fordítás /
1939. Budapest. 33.ir. 58.old.
- 3./ Gyeborin: A második világháború. Budapest. Zrínyi.
28.old.
- 4./ Gyeborin: i.m. 29.old.
- 5./ Čteli nas vyhobit. Praha. 1961. Dokumenty. 3ir.
- 6./ Rauschning : Hitler bizalmasa voltam. Budapest. 1939.
96.old.
- 7./ Hitler: Mein Kampf. 1939. 127-128.old. Idézi: Nagy László: Béke és Szocializmus. 1959. augusztus-szeptember.
- 8./ "Éjszaka és köd". Dokumentumkötet. Szlovákiai Magyar
Könyvkiadó. Bratislava. 387.old.
- 9./ R. Battaglia: A második világháború története. Budapest, Zrínyi. 1963. 9-13. oldalak.
- 10./ Čteli nas vyhobit. Praha. Dokumenty. 2.ir. 32.old.
Pesti Hírlap. 1938. február 22. LX. éf. 42-19475. 3.old.
- 11./ Rudolf Beckmann: K diplomatickému pozadí Mnichova.
Praha, 24.old.
- 12./ Karsai E.: A berchtesgadeneri sasfészekről... i.m.
42.old.
- 13./ Magyarország és a második világháború. i.m. 83.old.
Pesti Hírlap, 1938. március 14. 2.old.
- 15./ Okmányok... i.m. I.köt. 95.old.
R. Battaglia: i.m.
- 16./ A Csehszlovák Kommunista Párt Története /CSKP/.
Szlovákiai Magyar Könyvkiadó, 1961. 158.old.

- 17./ Sziklay László: A szlovák irodalom története.
Budapest, Akadémiai Kiadó, 1962. VII. fej. 585-612. old.
A CSKP története 158. old.
- 18./ Vádirat a náciizmus ellen. Dokumentumok. MIOK 1960. II.
köt. 12. old.
Magyar Törvénytár, Budapest. 1938. 132-134. old.
Földmunkás és szegényparaszt-mozgalmak Magyarorszá -
gon. 1848-1948. Budapest. 1963.
- 19./ Horthy Miklós titkos iratai. Budapest. 13. ir. 67. old.
- 20./ u.o. 7. ir. 33-38. old.
- 21./ u.o. 13. ir. 67. old.
- 22./ Nemes Dezső: Az ellenforradalom története Magyarorszá -
gon. 1919-121. Budapest. 1962. MTA TI 307. old.
Horthy Miklós titkos iratai. i.m. 14/a ir. 73. old.
Kiss Aladár: Magyarország külpolitikája a második vi -
lágháború előestéjén. 1938. XI.-1939. IX. Budapest. 1963.
18. old. Kossuth./1927. július 21. Lord Rothermere cikke
- Magyarország helye a nap alatt - a Daily Mail c.
lapban./
Bethlen István beszédei és írásai. Budapest. 1933. II.
kötet. 184-185. old.
- 23./ Horthy Miklós titkos iratai. 15/a ir. 75. old. 1929. okt.
- 24./ u.o. 15/b ir. 79-81. old.
- 25./ Gratz Gusztáv eddig kiadatlan írásaiból idézi, a Beth -
len -kormány külpolitikáját elemezve, Kiss Aladár:
i.m.-ben 15. old.
A magyar revízió 1920-1940. Budapest. 1942. 136. old.
- Idézi Ránki György: Emlékiratok és valóság Magyaror -
szág második világháborús szerepléséről c. művében.
- 26./ Horváth Jenő: Az országgyarapítás története 1920-1941.

Budapest.1941. 44-45.old.

27./ Reuschning: i.m. 163-164.old.

28./ Horthy Miklós titkos iratai i.m. 34.ir. 170-173.old.

29./ u.o. 32.ir. 157-167.old.

30./ Magyarország és a második világháboru.Budapest.1959.
5.ir.52.old.

1936.október 22.-én Horthy Berchtesgadenben megbeszéléseket folytatott Hitlerrel.A találkozó Horthy kérésére történt,hogy tisztázzák a magyar és német külpolitika fő irányait. Horthy 1936.augusztusában történt feljegyzéséből derül ki a legvilágosabban a magyar külpolitika célja: Trianon revíziója,de mindenekelőtt Csehszlovákia felé.

31./ Horthy Miklós titkos iratai i.m. 32.ir. 157-167.old.;
28.ir.144-146.old.

A németek magyarországi politikája titkos német dokumentumok alapján. 21.old.

32./ Dolgozók Lapja.1938.áprilisi szám.

33./ Magyarország és a második világháboru i.m. 8.ir.56.old

34./ A németek magyarországi politikája titkos német dokumentumok alapján. Budapest. 3.ir. 21.old.

35./ Horthy Miklós titkos iratai i.m. 28.ir. 1934.okt.10.
144-146.old.

36./ A németek magyarországi politikája ... i.m. 12,14,
25. iratok- 40,42,47.old.

37./ u.o.

38./ u.o.

39./ Karsai E.: "Országgyarapítás"-Országvesztés.Budapest.

I.köt. 77.old. Ribbentrop átirata Keitel tábornagynak.

- 40./ K.Gottwald beszéde az Internacionálé VII. kongresszusán. Művei VIII.Köt. Szlovákiai Magyar Könyvkiadó.
- 41./ A CSKP története 265.old.
- 42./ u.o. 363-365.old.
- 43./ K.Gottwald: i.m. 125-126.old.
- 44./ Lenin: Művei 22.köt. 324.old.
- 45./ A CSKP története i.m. 436.old.
- 46./ u.o. 446.old.
- 47./ u.o. 444.old.
- 48./ Marx: Osztályharcok Franciaországban 1848-1850.
33-34.old.
- K. Gottwald: i.m. 28.old.
- 49./ K.Gottwald: i.m. 28.old.
A CSKP története i.m. 457.old.
- 50./ Patyomkin: i.m. 657.old. Budapest.Szikra.
Magyarország éa a második világháboru. 110.old.
- 51./ A CSKP története . 457.old.
K.Gottwald: i.m. 308.old.
- 52./ O ceskoslovenské zahanieni politice. Sbornik. stati:
1918-1939. Praha,1956.str. 326-327.old.
A Nagy Honvédő Háboru Története . Budapest. 1964.
156.old.
- 53./ Patyomkin : i.m. 656.old.
- 54./ Ludvig Svoboda hadseregtábornok: A csehszlovák had -
sereg megalakulása és harca a német fasiszták ellen.
HTK 1961. I. sz.
A.I. Poltorak: Münchentől Nürnbergig.Budapest.1964.
67-70.old. -on idézi A nürnbergi per gyorsírási
jegyzőkönyve. 18,2, 21, 36.kötetek-311,264,123, 18135
- 18136 oldalak.

55./ A.I. Poltorak: i.m. 99.old.

56./ u.o. 68-69.old.

Berend Iván-Ránki György: Magyarország a náci Német -
ország életterében. Budapest.

57./ Nemzetközi jogi-és diplomáciai lexikon. Budapest.

58./ R.Beckmann: i.m. 46.old.

59./ u.o. 72.old.

60./ u.o.

61./ Okmányok... i.m. I.köt. 4.ir. 73-75.old.

62./ A.I.Poltorak: i.m. 67-70.old.

63./ Okmányok...i.m.I.köt. 5.ir.99.old.

Karsai E.: A berchtesgadeni sasfészekről...i.m.57.o.

64./VORPOLAMEJEVA: A francia jobboldali szocialisták
reakciós külpolitikája 1936-1939. Budapest.1950.
72.old.

65./ A.I.Poltorak: i.m. 61. old.

München történetének újabb dokumentumai.6.okm.
/Orosz nyelven/

66./ A.I. Poltorak : i.m. 61. old.

67./ u.o. 60. old.

68./ u.o. 61.old. Idézi: Molodája Gvárgyija 1938. 15.old.

69./ Gyeborin: A második világháború történetének megha -
misítői ellen.i.m. 26. old.

70./ Majszkij: Ki segített Hitlernek? Budapest.1964.
Kossuth. 45.old.

71./ A Nagy Honvédő Háború Története . i.m. 149.old.

72./ Dokuments on German Foreign Policy Series D. Vol.
I. pp. 43. old.

A Nagy Honvédő Háború Története 149.old.

73./ Papen: Memoirs, 1959./Nagy Honvédő Háború Története

I.köt. 49.old./

74./ Ernst von Weizsäcker: Memoirs, Chicago, 1957.p.126.

A Nagy Honvédő Háború Története / továbbiakban :

A NHHT / 148.old.

75./ Vajda Imre: Nemzetközi kereskedelem. 1959. 103-105 .
old.

76./ J.W. Wheeler - Bonnet: The Nemesis of Power , London,
1954. p.66. / A NHHT 155-156.old./

77./ P.Lazareff: De Munich á Vichy. New York, 1944.pp.
32-33. / A NHHT 155-156.old./

78./ u.o.

79./ Parliamentary Debates, House of Commons . Vol.333.24.
1938. pp. 1403-1407. / A NHHT 155-156.old. /

80./ Újabb dokumentumok München történetéből.i.m. 32.old.
/ A NHHT 155-156.old./

81./ J-B.Dursalle: Historie diplomatique de 1918 nos jours.
Paris, 1953.p.249.old. / A NHHT 156-157.old. /

R.Beckmann: i.m. Idézi A nürnbergi per anyaga II.köt.
261.old.

Magyarország és a második világháború. i.m. 31.ir.
123.old.

82./ R.Beckmann: i.m. 29.old.

83./ A.I. Poltorak: i.m. 97-98.old. Idézi Georges Bonnet:
A béke védelme c. művét.

III. Fejezet

1./ A CSKP története. i.m. 461.old.

2./ K. Gottwald: i.m. 198.old.

3./ Putlitz: Németországból Németországba.Budapest.1959.

158.old.

- 4./ Rudolf Beckmann: i.m. 162.old.
- 5./ A.I. Poltorak: i.m. 61. old. Idézi a Pravda 1949.XII.
28.-i számát.
R.Beckmann: i.m. 126.old.
- 6./ Krofta csehszlovák külügyminiszter 1938 májusában kö-
zölte a prágai szovjet ügyvivővel, hogy Csehszlovákia
Franciaország nélkül nem mehet bele a Szovjetunióval
való katonai együttműködésbe.
A.I. Poltorak: i.m. 76.old.
München történetének újabb dokumentumai.i.m. 32.ir.
88.old.
- 7./ R.Beckmann: i.m. 38.old.
- 8./ A.I. Poltorak: i.m. 76.old. Idézi a Voproszi Isztoriji
1959. 6. számát. 154.old.
- 9./ Okmányok...i.m. II.köt. 16.old.
A.I. Poltorak:i.m. 58.old.
G.A. Gyeborin: i.m. 20.old.
- 10./ i.m. u.o.
- 11./ K.Gottwald: i.m. 2625. old.
- 12./ R.Beckmann: i.m. 37.old.
- 13./ Patyomkin: i.m. 661.old.
- 14./ A.I.Poltorak: i.m. 91-92.old.
- 15./ u.o. 94-95.old. Idézi a Mezsdunaródnaja Zsizny 1959.
IV.számát. 101-104.old.
- 16./ u.o.
- 17./ A.I. Poltorak:i.m. 95.old. és 63.old. Az idézett mű
forrása a Mezsdunaródnaja Zsizny 104.old.Voproszi Isz-
torija 1958. 2sz. 81. old.
- 18./ A.I. Poltorak : i.m. 94.old.

- 19./ Magyarország és a második világháború. Kossuth, 1959.
120. old.
- 20./ Avro Manhattan : A Vatikán a haladás ellen. London,
1949. Budapest, 1950. Szikra. 213-215; 235. old.
- 21./ Magyarország és a második világháború. i.m. 27-28.
ir. 119. old.
- 22./ i.m. u.o.
- 23./ Okmányok ... i.m. I. köt. 111. old.
- 24./ Magyarország és a második világháború. 30. ir. 121-
123. old.
- 25./ i.m. u.o. 93. old.
- 26./ Fierlinger: A Csehszlovák Köztársaság szolgálatában.
I. köt. 96. old.
A.I. Polterak: i.m. 62. old.
München történetének újabb dokumentumai 14. sz. okm.
- 27./ K. Gottwald: i.m. 225. old.
- 28./ Magyarország és a második világháború. i.m. 31. ir.
123. old.
Karsai E.: A berchtesgadeni sasfészekről... i.m.

IV. Fejezet

- 1./ Okmányok... i.m. I. köt. 12. ir. 127. old.
- 2./ Okmányok... i.m. I. köt. 16. old., 22. old., 34. old.
- 3./ Okmányok ... i.m. I. köt. 3. ir. 59. old.
Patyomkin: i.m. 677. old.
- 4./ Okmányok ... I. köt. 3. ir. 58-59. old.
- 5./ Vorfolamejeva: i.m. 117. old.
- 6./ Szegedi Napló, 1938. július 27. 4. old.
- 7./ u.o.

- 8./ Patyomkin: i.m. 663.old.
- 9./ R.Beckmann: i.m. 38.old.
- 10./ Szegedi ^Napló,1938.julius 27. 4.old.
- 11./ K.Gottwald: i.m. 280-283.old.
- 12./ A CSKP története: i.m. 464.old.
- 13./ i.m. u.o.
- 14./ Szegedi ^Napló,1938.julius 27. 2.old.
- 15./ u.o.
- 16./ u.o.
- 17./ Patyomkin: i.m. 663.old.
- 18./ R.Beckmann: i.m. 98.old.
- 19./ Majszkij: i.m. 92.old.
- 20./ A NHHT 175.old.
- 21./ Okmányok...I.köt. i.m. 137.old.
- 22./ Z.Fierlinger: Ve sluzbcech CSR , Díl, I. str. 122.o.
/ NHHT 157.old./
- 23./ Okmányok... i.m. II.köt. 5.ir. 33.old. ; 6.ir. 37.old.
- 24./ Okmányok...i.m. I.köt. 14.ir. 137.old.
A.I. Poltorak: i.m. 94-95.old.
- 25./ K. Gottwald: i.m. 287.old.
Szegedi ^Napló ,1938.augusztus 13. 7.old.
- 26./ Szegedi ^Napló,1938. augusztus 13.7.old.
- 27./ R.Beckmann: i.m. 31.old. Br.dok. II.köt. 665.sz.
133.old.
- 28./ R.Beckmann: i.m. 30.old.
- 29./ Dél-Magyarország,1938,szeptember 8. 5.old.
Szegedi ^Napló,1938.szeptember 8. 4.old.
R.Beckmann: i.m. 109.old.
- 30./ Dél-Magyarország 1938. szeptember 10. 1.old.
- 31./ R.Beckmann: i.m. 108-109.old.

- 32./ K. Gottwald: i.m. 27.old.
Dél-Magyarország , 1938.szeptember 11. 2.old.
K.Gottwald:i.m. 332.old.
- 33./ R.Beckmann: i.m. 109.old.
- 34./ Dél-Magyarország,1938. szeptember 11.5.old.
- 35./ A németek magyarországi politikája titkos német doku -
mentumok alapján. 19.ir. 56.old.
- 36./ i.m. u.o. 19;20.iratok; 56,59.old.
- 37./ Magyarország és a második világháboru.i.m. 8.ir.56.o.
- 38./ Pesti Hírlap,1938.augusztus 12.5.old.
- 39./ OL.Küm.pol.1938.-21/7 - 2492/
Karsai E.: "Országgyarapítás"-Országvesztés . i.m.
87.old.
- 40./ Karsai E.: "Országgyarapítás"- Országvesztés. i.m.
89.old.
- 41./ i.m. u.o. 85.old.
- 42./ i.m. u.o. 89.old.
- 43./ i.m. u.o. 83.old.
OL.Küm.pol. 1938.-21/ 7-2492/
- 44./ Okmányok... i.m. I. Köt. 15.ir. 141.old.
- 45./ Magyarország és a második világháboru.i.m. 18.ir.
125.old.
- 46./ i.m. u.o. 17.ir. 124.old.
- 47./ Gyeborin: A második világháboru történetének meghamí -
sitói ellen . i.m. 18.old.

V. Fejezet

- 1./ Dél-Magyarország,1938. szeptember 13.1.old.
- 2./ u.o.

- 3./ R.Beckmann: i.m. 120.old. Br.dok. 880.sz.
- 4./ K.Gottwald:i.m. 315.old.
- 5./ Dél-Magyarország,1938.szeptember 14.2.old.
- 6./ u.o. szeptember 15.2.old.
- 7./ u.o. szeptember 16. 2.old.
- 8./ u.o. szeptember 13. 3.old.
- 9./ A.I. Poltorak : i.m. 76. old.
- München történetének újabb dokumentumai.33.okm.88.old.
- R. Beckmann: i.m. 126.old.
- 10./ Dél-Magyarország,1938.szeptember 15.2.old.
- 11./ L.B.Namier: Diplomatic Prelude 1938-1939,London, 1948.
35.old. / A NHHT 157.old. /
- 12./ R.Beckmann: i.m. Br. dok. II. függ. 648.old.
- 13./ i.m. u.o. 123.old. Br.dok. II. függ.
- 14./ Dél-Magyarország,1938.szeptember 14. 2.old.
- 15./ u.o.
- 16./ u.o. szeptember 15. 2.old.
- 17./ R.Beckmann : i.m. 121. old.
18. / K.Gottwald : i.m. 311.old.
- 19./ Mnichov v Dokumentech , dil. II. Praha,1958.str.
209.old. / A NHHT 159.old. /
- 20./ R.Beckmann: i.m. 127.old.
- 21./ i.m. Br.dok. II.köt. 908.old.
- 22./ i.m. 128.old.
- 23./ Patyomkin: i.m. 668.old.
- 24./ Horthy Miklós titkos iratai i.m. 36.ir. 182.old.
- 25./ Pesti Hírlap , 1938.szeptember 17. 4.old.
- 26./ u.o.
- 27./ u.o.
- 28./ u.o.

- 29./ u.o. 2.old.
- 30./ u.o. 3.old.
- 31./ u.o.
- 32./ u.o. szeptember 18. 3.old.
- 33./ u.o.
- 34./ Karsai: A budai Sándor-palotában történt.Budapest,
Zrinyi. 308.old.
- 35./ Pesti Hirlap,1938. szeptember 18. 2.old.
- 36./ Magyarország és a második világháboru.i.m. 19.ir.
130.old.
- Karsai: A budai Sándor-palotában történt.i.m. 308.o.
- 37./ R.Beckmann: i.m. 133.old. Br.dok. I.köt.380.old.
- 38./ Pesti Hirlap ,1938. szeptember 20. 2.old.
- R.Beckmann : i.m. 380.old.
- 39./ Pesti Hirlap,1938.szeptember 20. 2.old.
- 40./ u.o. 3.old.
- 41./ u.o. 4.old.
- 42./ u.o. 1. old.
- 43./ Okmányok... I.köt.i.m. 22.ir. 157-159.old.
- 44./ Pesti Hirlap szeptember 20. 1938. 1.old.
- 45./ Okmányok... i.m. I. köt. 24. ir. 174. old.
46. / K. Gottwald : i.m. 324.old.
- 47./ i.m. I.köt. Okmányok... 173.old.
- 48./ A.I. Poltorak : i.m. 94.old.
- 49./ Les événements survenus en France de 1933. a 1945 .
I&II. Paris,1951.p. 273.old.
- Jonás-J.W. Wheeler-Bennett: Munich , New York,1948.
pp. 121-122.
- Jonás-R.Beckmann: i.m. ... 138-151.old.
- 50./ Okmányok... I.m. I.köt. 168-170.old. /A NHMT 159.o. /

- 51./ Okmányok...i.m. I.köt. 27.ir. 186.old.
- 52./ Patyomkin: i.m. 67o. old.
- 53./ Pesti Hirlap, 1938.szeptember 21. 2.old.
u.o. szeptember 23. Vavrecska propagandaminiszter
rádióbeszéde.
- 54./ u.o. szeptember 22. 2.old.
- 55./ u.o. 4.old.
- 56./ Patyomkin:i.m. 67o.old.
- 57./ K.Gottwald:i.m. 298.old.
Okmányok...i.m. I.köt. 27.ir. 185.old.
CSKP története i.m.
Pesti Hirlap október 22.1938.
- 58./ Pesti Hirlap,1938.szeptember 22. 3.old.
- 59./ Okmányok... I.köt. i.m. 27.ir. 186.old.
60. / A. I. Poltorak: i.m. 72-74.old.
Rötstein: A müncheni összeesküvés . 1959. 249.old.
München történetének újabb dokumentumai.26-27,
36-37, 47. sz. okm.
Gyeborin : A második világháboru történetének meg -
hamisítói ellen i.m. 18. old.
- 61./ Novüje dokumentü iz isztóriji Mjunchena.1o3.old.
/ A NHHT 161.old. /
- 62./ Magyarország és a második világháboru. 33-34-35.ir.
125-127.old.
- 63./ Pesti Hirlap , 1938. szeptember 23. 3.old.
- 64./ A Csehszlovák Levéltár anyaga.Idézi R.Beckmann... i.
m.-ben 153.old.
- 65./ u.o.
- 66./ Pesti Hirlap.1938. szeptember 23. 3.old.
- 67./ u.o.

- 68./ Karsai E.: A budai Sándor-palotában történt.i.m.
309.old.
- 69./ Magyarország és a második világháború i.m. 160-164.o.
- 70./ Karsai E.: A budai Sándor-palotában...i.m. 309.old.
Karsai E.: "Országgyarapítás"-Országvesztés.101.old.
- 71./ Pesti Hírlap,1938.szeptember 21. 2.old.
- 72./ u.o.
- 73./ Ránki György: Emlékiratok és valóság...i.m. 58.old.
OL. Kozma-iratok 27.csomó Ruszinszko-ügyek.
Nagybecsonb - Nagy Vilmos: Végzetes esztendő.23-24.o.
- 74./ Okmányok...i.m. I.köt. 28.ir. 188.old., 192.old.
Karsai E.: A budai Sándor-palotában...309.old. i.m.
Battaglia : i.m. 34,93.old.
- 75./ Okmányok...i.m. I.köt. 28.ir. 192. old.
- 76./ u.o. 32.ir. 200.old.; I.köt. 32.ir. 198.old.
- 77./ Pesti Hírlap , 1938. szeptember 25. 4.old.
- 78./ Patyomkin : i.m. 671. old.
- 79./ u.o.
- 80./ Pesti Hírlap.1938.szeptember 25. 4.old.
- 81./ u.o. szeptember 24. 2.old.
- 82./ u.o. szeptember 25. 2.old.
- 83./ u.o.
- 84./ szeptember 24. u.o. 3.old.
- 85./ u.o. szeptember 24.4.old.
- 86./ u.o. 5.old.
- 87./ A.I. Poltorak : i.m. 64. old. Idézi J.W. Wheeler-
Benett: München a tragédia bevezetése. London,1948.
99.old. ; Dordell Hull emlékiratai I.köt. 590.old.
New York , 1948.; The New York Times 1938.szeptember
17.;27.

- 88./ MTI 1938.szeptember 24.-i jelentése.Pesti Hirlap
szeptember 25.1938.
- 89./ Pesti Hirlap,1938. szeptember 28. 3.old.
- 90./ R. Beckmann : i. m. 217. old.
Német dokumentumok...i.m. 605.sz.okm.
- 91./ Patyomkin: i.m. 672.old.
- 92./ R.Beckmann: i.m. 217.old.
- 93./ Chamberlain 1938. szeptember 25.-én fogadta Ma -
sarykot és közölte vele, hogy a godesbergi memoran -
dum véleménye szerint Hitler " utolsó szava ".
"... erősen kételkedem abban, mondotta, hogy ebben
az utolsó órában még elérheti, hogy Hitler ur meg -
változtassa véleményét." "... a miniszterelnök - ir -
ja Masaryk - a körülményektől függően mégis megpró -
bálhat egy utolsó erőfeszítést arra, hogy meggyőzze
Hitler urat egy más, békés megoldás módszerének alkal -
mazásáról a szudéta - kérdésben , éspedig egy nem -
zetközi konferencia keretében, Németország, Csehszlo -
vákia és más hatalmak részvételével, ambe amely fi -
gyelembe venné az angol-francia tervezetet és meg -
valósításának legjobb módszerét." Masaryk válaszában
kifejti a csehszlovák kormány ama nézetét, hogy kész
elfogadni az angol-francia tervezetet, s résztvenni
egy nemzetközi konferencián.Végül említést tesz a
"kötelező és határozott" garancia kérdéséről az ag -
resszió ellen. / Okmányok...i.m. I.köt. 31. ir. /
- 94./ Lepski,lengyel nagykövet Berlinben , 1938. szeptember
26.-án és 27.-én irt jelentésében közli Beck külügyi -
niszterrel Ribbentropnak azt a bizalmas közlését, hogy
"... az angol kormány még erősebb nyomást fog gyako -

rolni Prágára avégből, hogy elfogadtassa a memorandumot."

Okmányok...i.m. I. köt. 33.ir. 204.old.

Okmányok...i.m. I. köt. 32.ir. 200. old.

95./ Okmányok...i.m. I.köt. 33. ir. 206.old.

96./ Pesti Hirlap,1938. szeptember 27. 1-4.old.

97./ MTI ,Pesti Hirlap,1938. szeptember 27. 5.old.

szeptember 28. 3.old.

98./ Pesti Hirlap ,1938.szeptember 27. 2.old.

99./ u.o. 5.old. ; szeptember 28. 3.old.

100./ Patyomkin: i.m. 666.old.

101./ Okmányok...i.m. I.köt . 33.ir. 207.old.

Patyomkin :i.m. 674.old.

Pesti Hirlap.1938. szeptember 28. 2.old.

102./ R.Beckmann :i.m. Br. dok. 1158.sz. okm. 587. old.

103./ u.o.

104./ J.Wheeler-Benett: Munich p.187. / A NHHT 164.old. /

105./ Pesti Hirlap ,1938. szeptember 29. 1-2.old.

106./ u.o.

107./ u.o. 3.old.

108./ u.o.

109./ A.I. Poltorak:i.m. 63.old. Idézi a Voproszi Isztoriji 2. számát 1958. 81. old.

110./ Pesti Hirlap ,1938. szeptember 28. 2.old.

111./ A.I. Poltorak:i.m. 96.old.

112./ Az Egyesült Államok Története II. köt.147.old.

/ Továbbiakban rövidítve AZ EÁT /

113./ A.I. Poltorak:i.m. 97.old.

114./ K.Gottwald:i.m. 328.old.

115./ Okmányok...i.m. I.köt. 33.ir. 206.old.

116./ Magyarország és a második világháboru i.m. 131.old.

- 117./ A NHHT 163.old.
- 118./ u.o.
- 119./ u.o.
- 120./ u.o.
- 121./ Archivám CCCP F.I. / NHHT 164.old./
2083.d.35.,1.165.
- 122./ Majszkij: Ki segített Hitlernek? i.m. 106.old.

VI. Fejezet

- 1./ Pesti Hirlap,1938. szeptember 30. 1.old.
- 2./ u.o.
- 3./ Okmányok...i.m. I.köt. 37.irat. 299.old.
- 4./ Pesti Hirlap,1938.szeptember 30.1.old.
- 5./ Karsai E.: "Országgyarapítás"...i.m. 103.old.
- 6./ Magyarország és a második világháboru i.m. 40.ir.
130.old.
- 7./ u.o. 42.ir. 132.old.
- 8./ Pesti Hirlap.1938. szeptember 28,29. 2.old.
- 9./ Francia sárgakönyv,i.m. 16.ir. 30.old.
- 10./ Pesti Hirlap.1938. szeptember 29.2.old.
- 11./ u.o.
- 12./ u.o.
- 13./ u.o. szeptember 30. 2.old.
- 14./ Okmányok i.m. I.köt. 34. ir. 111.old., 209.old.
- 15./ u.o. 34.ir. 111.old.
- 16./ u.o.
- 17./ u.o.
- 18./ Pesti Hirlap,1938.szeptember 30.2.old.

Gyeborin: A második világháboru történetének megha -

- misítői ellen. i.m. 60.old.
- 19./ H.Dalton: The Fateful Years 1931-1945,London,1957.
p.195. / A NHHT 164.old. /
- 20./ A.I. Poltorak:i.m. 89.old. Idézi: CSM. Gilbert: Nürnbergi napló c. művét. 91. old.
- 21./ Okmányok...i.m. I.köt. 37.ir. 229.old.
- 22./ u.o. 225.old. Révai,1948. Budapest. / NHHT 165 old./
- 23./ u.o. 37.ir. 290.old. / A NHHT 230-231 old. /
- 24./ Magyarország és a második világháború i.m. 136-139.
old. 43.ir.
Okmányok...i.m. 2.sz. függelék.
Francia sárgakönyv.i.m. 12.ir. 23-25.old.
- 25./ Mnichov á dokumentich.Díl. I. Praha , 1958. 270-271.
old. / A NHHT 210-220.old./
- 26./ Vorfolamejeva: i.m. 110.old.
- 27./ Gyeborin: A második világháború meghamisítői ellen.
i.m. 36.old.
- 28./ "Éjszaka és köd" i.m. 388.old.
- 29./ Ota Kraus-Frich Kulka : "Éjszaka és köd" ,Budapest.
1961. Kossuth. A 34486 / SZEK / 404,407,409.old.
- 30./ Magyarország és a második világháború i.m. 44.ir.
139.old.
- 31./ Francia sárgakönyv i.m. 13.ir.,14,15.ir. 26,27,28.o.
- 32./ u.o. 13.ir. 26.old.
- 33./ u.o. 16.ir. 32.old.
- 34./ A.I. Poltorak : i.m. 91.old.
- 35./ Okmányok...i.m. I.köt. 38.ir. 233.old.
- 36./ Ludvig Svoboda: A Csehszlovák Néphadsereg...i.m.
1.sz.
- 37./ A nürnbergi per gyorsíró jegyzőkönyve.XVIII.köt.

43.old. ... u.o. XVII.köt. 419.old. Idézi : A.I. Poltorak : i.m. -ben 81-82.old.

38./ A nürnbergi per gyorsírási jegyzőkönyve XXII,köt. 10123.old. Idézi A.I. Poltorak:i.m. -ben 79.old.

39./ Sayers-Kahn: i.m. 299.old.

40./ Karsai E.: A berchtesgadener sásfészekről... i.m. 58. old.

41./ Történelemhamisítók /Dokumentumkötet / 25.old.

42./ u.o. 37.old. / A NHHT 165-166.old./

43./ u.o. 38.old.

Otto Kuusinen, az SZKP KB-ának nemrég elhunyt tagja, az SZKP KB-jának titkára, az SZKP XXII. kongresszusának 1961. október 26.-i ülésén, a II. világháborút megelőző idők antikommunista hadjáratával foglalkozva, kijelentette: " Önök, elvtársak, bizonyára emlékeznek rá, hogyan sikerült ennek a német őrvezetőnek 1938.-ban félrevezetnie az angol és francia diplomácia régi mestereit, s mégpedig annyira félrevezetnie, hogy a diplomácia egész története aligha ismer ehhez fogható szélhámos-ságot.Hitlernek sikerült a kommunizmusra szórt átkával teljesen elvakítani az angol és francia nagybúrzsóázia képviselőit.Tulajdonképpen Hitlernek, akárcsak a gogoli hlesztakovoknak, maguk a tárgyaló felek sugalmazták, milyen módon szeretnék magukat megtévesztetni."

Népszabadság.1961.október 28.

44./ Az FÁT II.köt. 142.old.

45./ u.o.

46./ u.o.

47./ A NHHT 165-166.old.

- 48./ u.o.
- 49./ u.o.
- 50./ Az EÁT II.köt. 142.old.
- 51./ u.o.
- 52./ Majszkij:i.m. 105.old.
- 53./ K.Gottwald:i.m. 239.old.
- 54./ u.o. 346.old.
- 55./ Karsai E.: "Országgyarapítás"...i.m. I.köt.106,107.
old.
- 56./ Dokumentumok a magyar párttörténet tanulmányozásához.
Budapest.1955.219-222.old.
- 57./ Karsai E.: A berchtesgadeni sasfészekről...i.m. 117.o.
- 58./ Vorfolamejeva: i.m. 105.old.
- 59./ u.o. 108.old.
- 60./ Karsai E.: A berchtesgadeni sasfészekről...i.m.57,58.
old.
- 61./ A Nemzetközi Szemle 100.sz.IX.évf.4.sz.-a ,1965.
áprilisában közli a Daily Worker cikkét . 33.old.
- 62./ Majszkij: i.m. 79.old.
- 63./ K.Feiling: The Life N.Chamberlain,London.1946.pp.
403.408. / NHHT 148.old./
- 64./ Majszkij: i.m. 81.old.
- 65./ Majszkij:i.m. 84.old.
- 66./ u.o. 82.old.
- 67./ u.o. 107.old.
- 68./ u.o. 64.old.
- 69./ u.o. 67.old.
- 70./ Francia sárgakönyv.i.m. 117.old.
- 71./ u.o. 65.ir. 93.old.
- 72./ Majszkij : i.m. 144.old.

- 73./ Melnyikov: Összeesküvés Hitler ellen.1944.július 20.
Budapest.1964.Kossuth. 132-133.old.
- 74./ A.I.Poltorak:i.m. 100.oldalon idézi J.Ribbentrop :
Emlékiratokat,London,1954.92.old.
- 75./ Gyeborin: A második világháború történetének megha -
misítői ellen. i.m. 19. old.
- 76./ Parragi György : A fasizmus Frakkban és mundérban.
41.old.
- 77./ Paul Wandil: Az Odera - Neisse békehatár.Budapest.
1956.38.old.
- 78./ Parragi György: i.m. 199.old.
- 79./ Fehér Könyv- Az NSZK agresszív kormánypolitikájáról.
Az NDK Külügyminisztériumának kiadása.Magyarul: Buda-
pest.1959.40-42.old.
- 80./ München nyitott kérdés? Népszabadság,1964.május 24.
Kossuth Rádió híradása.1965.május 5.-én, 20 órakor
- 81./ Parragi György:i.m. 51.old.
- 82./ Fehér Könyv...i.m. 51.old.
- 83./ u.o.
- 84./ Parragi György: i.m. 189.old.

IDŐRENDI ÁTTEKINTÉS

- 1897.október elején Mommsen cikket ír a Neue Freie Press -
ben.
- 1921-ben közvetlen tárgyalások folynak Magyarország és
Csehszlovákia között.
1921. Megalakul a kisantant.
- 1923.február 2.-5. A CSKP I.kongresszusa.
- 1924.január 25.Aláírják a francia-csehszlovák szerződést .
- 1924.október 31.-november 4. A CSKP II.kongresszusa.
- 1926-ban Bethlen István Magyarország külpolitikai
feladatát a kisantant szétrombolásában szab-
ja meg.
- 1930-as években a magyar-német együttműködés Csehszlovákia
ellen már kormányfői szinten mozgott.
- 1931.március 7-12. a CSKP VII.kongresszusa.
- 1932 nyarán Hitler felvázolja vezető náci funkcionáriu -
sok előtt Csehszlovákiára vonatkozó elkép -
zeléseit.
- 1933.január 30.Adolf Hitler Németország kancellárja lesz .
- 1934.október 18.Gömbös látogatást tesz Hitlernél.
- 1935.március 16.Németországban bevezetik az általános had -
kötelezettséget.
- 1935.április 18.Anglia tengerészeti egyezményt köt Német -
országgal.
- 1935.május 16. Aláírják a szovjet-csehszlovák szerződést .
1935. A Vatikán tüntetést szervez Prágában.
- 1936.március 7.Hitler bejelenti, hogy érvénytelennek tekin-
ti a locarnoi szerződést.
- 1936.május. Pilsudszky államcsinye Lengyelországban .

- 1936.május 17. Hitler csapatai ellenállás nélkül bevonulnak a demilitarizált Rajna-vidékre .
- 1936.január 10. A Szovjetunió kormánynyilatkozatban ítéli el a " kibékitési " politikát.
- 1937.július 19. Carol román király Londonban kijelenti , hogy Hitler " jót akar " .
- 1937.március 7. Churchill támadja a Chamberlain-kormány " benemavatózósi " politikáját.
- 1937.április 1-2. A kisantant államainak értekezlete Belg - rádban.
- 1937.szeptember 19. Halifax tárgyalásokat folytat Hitlerrel Obersalzbergben.
- 1937.szeptember. Litvinov a Népszövetségben elítéli az ag - reszív hatalmakat.
- 1937.szeptember 25. Darányi és Kánya megbeszélései Hitlerrel
- 1937.szeptember 29-30. Az angol és francia kormányok érte - kezetet tartanak Londonban.
- 1937.november. Papen tárgyalásokat folytat Chantemp fran - cia miniszterelnökkel.
- 1937.november. San Francisco - i konferencia a német és amerikai monopolisták részvételével.
- 1937.november 5. Hitler kifejti a náci Németország " élet - térelméletét " .
- 1938.január 15. Stojadinovic látogatása Hitlernél.
- 1938.február 3. Csáky megbeszéléseket folytat Bohle német államtitkárral.
- 1938.február 4. Hitler meneszti az un. " régi gárdát " .
- 1938.február 20. Hitler beszédet mond a Reichstagban.
- 1938.február 23. Chamberlain elutasítja a kollektív bizton - ság elvét.

- 1938.Ujév. Rudolf Beran cikket ír a Venkov című lap -
ban.
- 1938.március 3. Hitler-Henderson találkozó.
- 1938.március 4. A lengyel nagykövet kilátástalannak ítéli
a francia segítséget.
- 1938.március 11. Göring kijelenti, hogy az osztrák esemé -
nyek nem befolyásolják a csehszlovák-né -
met viszonyt.
- 1938.március 12. Hitler csapatai megszállják Ausztriát.
- 1938.március 13. Göring kijelenti, hogy Németországnak
nincsenek ellenséges szándékai Csehszlová -
kiát illetően.
- 1938.március 15. Patyomkin közli Fierlinggerrel, hogy a
Szovjetunió kész teljesíteni, feltétel nél -
kül kötelezettségeit.
- 1938.március 17. A szovjet kormány felhívással fordul a
nyugati hatalmakhoz a kollektív biztonság
érdekében.
- 1938.március 23. Az angol kormány elutasítja a szovjet ja -
vaslatot.
- 1938.március 19. Sztójay táviratban kéri , hogy a magyar
követelések " tartsanak lépést " Henlein -
nel.
- 1938.március 24. Chamberlain kijelenti, hogy Angliának
nincsenek kötelezettségei Franciaország -
gal szemben.
- 1938.március vége. A szovjet kormány ismét kijelenti, hogy a
Szovjetunió Franciaország nélkül is kész
megsegíteni Csehszlovákiát.
- 1938.március 29. Ribbentrop megbeszéléseket folytat az

SPD vezetőivel Berlinben.

1938.március 31. Sztójay megbeszéléseket folytat Mackensen-
nel Berlinben.

1938.április. Bonnet-t kinevezik külügyminiszternek.

1938.április 5. Kánya a német külügyminisztériumban sürge-
ti a magyar-német " kooperációt " .

1938.április. Sztójay megbeszéléseket folytat Weizsac -
ker német külügyi államtitkárral.

1938.április 23. A szovjet kormány közölte a csehszlovák
követtel, hogy a Szovjetunió kész Csehszlo
vákia megsegítésére.

1938.április 26. Kalinyin beszédében hitet tesz Csehszlo -
vákia megvédése mellett, ha kell, Fran -
ciaország nélkül is.

1938.április 28-29. Angol-francia konferencia Londonban.

1938.május . Sztálin , Klement Gottwaldon keresztül ,
közölte a csehszlovák kormánnyal, hogy a
Szovjetunió kész Csehszlovákia megsegíté -
sére, feltétel nélkül.

1938.május 5. Rothermere lord cikke a Daily Mail című
lapban.

1938.május 7. Angol-francia követek intervenciója Be -
nesnél.

1938.május 9. Mason-Macfarlane francia ezredes megálle -
pitja, hogy Németország fegyverzete még
nem alkalmas egy támadó háborúra.

1938.május 10. Churchill támadja Chamberlain politikáját.

1938.május 14. A Daily Express cikket közöl " Csehszlová-
kia ügye nem tartozik ránk " címmel.

1938.május 14. A New York Times cikket ír Csehszlovákia

"feláldozásáról" .

- 1938.május 17. Benes közli az angol követtel, hogy Cseh -
szlovákia nem veszi igénybe a szovjet se -
gítségét.
- 1938.május 17. Newton angol követ demarche Benesnél.
- 1938.május 21. Benes elrendeli az általános mozgósítást .
- 1938.május 22. A Rude Právo figyelmeztet az új támadás le-
hetőségére.
- 1938.május 23. Wiedemann látogatása Londonban.
- 1938.május 25. Litvinov és Bonnet megbeszéléseket folytat
Genfben.
- 1938.május 27. A lengyel nagykövet kifejti Bonnet-nak, hogy
a nyugati hatalmak politikája ösztönzi
Lengyelországot a Csehszlovákia elleni fel-
lépésre.
- 1938.május. Bullit javasolja, hogy tegyenek lépéseket
az irányban, hogy Franciaországot megszaba -
dítsák szerződési kötelezettségeitől.
- 1938.május 29. A Pravda figyelmezteti Lengyelországot, hogy
egy Csehszlovákia elleni agresszió ránézve
is komoly következménnyel járna.
- 1938.május 30. Hitler kiadja a " Fall-Grün " című direk -
tíváját.
- 1938.június . Dirksen jelenti Berlinbe , hogy Kennedy
véleménye szerint Németországnak szabad ke-
zet kell biztosítani Keleten és Délkeleten.
- 1938.július. Imrédy és Kánya Rómába utazik.
- 1938.július. Angol-francia tárgyalások Párizsban.
- 1938.július 6. Hatalmas tüntetés Prágában.
- 1938.július 26. Chamberlain beszédet mond az alsóházban.

- 1938.július 26. Hatalmas tüntetés Prágában a köztársaság megvédése mellett.
- 1938.július 27. Henlein nyilatkozik a Daily Telegraph című lapnak.
- 1938.július 29. Henlein Breslauban / Wrocław / kihirdeti a pángermanizmus alapelveit.
- 1938.július 31.-i határozata a legszélesebb nemzeti összefogásra hív fel, a CSKP-nek.
- 1938.augusztus 1. Lepski jelentése Runciman küldetéséről.
- 1938.augusztus 3. Runciman Prágába érkezik.
- 1938.augusztus 7. Nagygyűlés a CSKP szervezésében a külső és belső felforgatók ellen.
- 1938.augusztus 12. Prágában közzéteszik a csehszlovák katonatisztek kiáltványát.
- 1938.augusztus 22. Horthy Kielben Hitlernél.
- 1938.augusztus 23. Nyilvánosságra hozzák a bledi kommunikatét.
- 1938.augusztus 23. Az NTI közli a Német Külkereskedelmi Értesítő cikkét.
- 1938.augusztus 23. Magyar-német tárgyalások a "Patria" fedélzetén Csehszlovákia megtámadásáról.
- 1938.augusztus 26. Chamberlain bejelenti az angol alsóházban, hogy Runcimant Csehszlovákiába küldik.
- 1938.szeptember 2. Henlein felkeresi Hitlert Obersalzbergben.
- 1938.szeptember 4. A CSKP értekezlete a munkásosztály akcióegységét hangsúlyozza.
- 1938.szeptember 7. Az angol kormány dementit ad ki a Times vezércikkével kapcsolatban.

1938. szeptember 7. Az SPD provokációi Morovska-Ostravá -
ban.
1938. szeptember 7. A Times című lap a Szudéta-vidék el -
csatolását javasolja.
1938. szeptember 8. Elkobzzák a CSKP lapját, a Rude Pra -
vot.
1938. szeptember 9. A Times már harmadszor veti fel a
Szudéták elcsatolását.
1938. szeptember 10. Benes beszédet mond a prágai rádió -
ban.
1938. szeptember 12. Kitört és megghiusult az SPD állam -
csinye.
1938. szeptember 12. Hitler fenyegető beszédet mond a bi -
rodalmi gyűlésben.
- 1938.szeptember 13. Az SPD"államtanácsot" tart Egerben.
1938. szeptember 13. Angol-francia konferencia Londonban.
1938. szeptember 14. Chamberlain táviratot intéz Hitlerhez
1938. szeptember 14. Az SPD üzemetet intéz Runciman tit -
kárságához.
1938. szeptember 15. Megjelenik az SPD kiáltványa."Hza a -
karunk menni a birodalomba".
1938. szeptember 15. Chamberlain Berchtesgadenben.
1938. szeptember 15. A New York Times üdvözli Chamberlain
"erőfeszítéseit".
1938. szeptember 16. A csehszlovák kormány rendeletileg
betiltja az SPD-t, s Henlein Német -
országba menekül.
1938. szeptember 16. Összeült az Angol Kommunista Párt
kongresszusa.
1938. szeptember 16. Az Ewening News "igazságosnak" tartja

a revíziót.

1938.szeptember 16. A Völkischer Beobachter támadó cikket ír Csehszlovákia ellen.

1938. szeptember 16. Chamberlain visszarepül Londonba, Rumciment hazarendeli.

1938. szeptember 17. Henlein elrendeli a "Szudétanémet Szabadcsapatok" felállítását.

1938. szeptember 17. Horthy levelet intéz Hitlerhez.

1938. szeptember 17. Megjelenik az Egységes Magyar Párt kiáltványa.

1938. szeptember 17. Flandin volt francia miniszterelnök cikket ír az Evening Standardba.

1938. szeptember 17.-18.-án Henderson jelenti, hogy Chamberlain útját az angol diplomácia előkészítette Németországban.

1938. szeptember 18. Országszerte tüntetések Csehszlovákiában a kormány politikája ellen.

1938. szeptember 18-19. Angol-francia tanácskozások Londonban.

1938. szeptember 19. Az angol és francia követek előterjesztik kormányaik javaslatait Prágában.

1938.szeptember 20. Ujabb angol-francia diplomáciai intervenció Benesnél.

1938. szeptember 20. Imrédy és Kánya Hitlerhez látogat.

1938. szeptember 20. A csehszlovák kormány elfogadhatatlannak minősíti a szeptember 19.-i angol-francia javaslatokat.

1938. szeptember 20. A csehszlovák kormány visszautasítja a Szovjetunió többször felajánlott

feltétel nélküli segítségét.

1938. szeptember 20. A magyar és lengyel kormány képviselői bejelentik követeléseiket Berlinben.
1938. szeptember 21. Prágában közzéteszik, hogy a kormány elfogadta az angol-francia javaslatokat.
1938. szeptember 22. Megalakul Syrový tábornok kormánya.
1938. szeptember 22. A csehszlovák kormány közli a Szovjetunió Külügyi Népbiztosságával, hogy elfogadja az angol-francia javaslatokat.
1938. szeptember 22. Benes rádiószózatot intéz a néphez.
1938. szeptember 22. Chamberlain Godesbergben.
1938. szeptember 24. Prágában átadják az un. "godesbergi memorandumot".
1938. szeptember 24. Prágában elrendelik a hadsereg mozgósítását.
1938. szeptember 24. Henlein provokatív felhívást intéz a Szudéta-vidék lakosságához.
1938. szeptember 24. Az angol flotta mozgósít.
1938. szeptember 24. Franciaország mozgósít; Daladier nyilatkozik a Havas Irodának.
1938. szeptember 25. A csehszlovák kormány elutasítja a godesbergi memorandumot.
1938. szeptember 25. Chamberlain bizalmas táviratot intéz Hitlerhez.
1938. szeptember 26. Angol-francia miniszterek tanácskozása.
1938. szeptember 26. Hitler beszédet mond a Reichstagban.

1938. szeptember 26. Mussolini uszító hangú beszédet mond Veronában.
1938. szeptember 27. Chamberlain beszédet mond az angol rádióban.
1938. szeptember 27. Daladier beszámol a francia minisztertanácsban az angol-francia tanácskozásokról.
1938. szeptember 27-ről 28-ra virradó éjjel Chamberlain táviratban javasolja Hitlernek és Mussolininek a négyhatalmi konferencia összehívását.
1938. szeptember 27. A francia diplomácia külön javaslattal fordul Hitlerhez.
1938. szeptember 27. Rooseveltt üzenetet intéz Hitlerhez.
1938. szeptember 28. Chamberlain beszédet mond az angol alsóházban.
1938. szeptember 28. Rooseveltt felhívásában a válság békés megoldását sürgeti.
1938. szeptember 28. A csehszlovák kormány elutasítja a magyar kormány javaslatát.
1938. szeptember 28. Goebbels beszédet mond a berlini Lustgartenben.
1938. szeptember 28. Daladir elfogadja Hitler meghívását.
1938. szeptember 28. Chamberlain komor hangú beszédet mond az alsóházban.
1938. szeptember 29. A nagyhatalmak vezetői megérkeznek Münchenbe.
1938. szeptember 29. Megkezdődik a négy nagyhatalom kormányfőinek értekezlete.
1938. szeptember 29. A Pesti Hírlap vezércikket közöl " A

béke felé" címmel.

1938. szeptember 30. Angol-német szerződés aláírása.

1938. szeptember 30. A német ügyvivő átadja az egyezmény
szövegét Krofta külügyminiszternek
Prágában.

1938. szeptember 30. Daladier és Bonnet táviratot intéz
Beneshez és Kroftához.

1938. október 2-3. Lengyel csapatok szállják meg a Tesen-
vidéket.

1938. október 3. Tüntetések az USA-ban a müncheni egyez-
mény ellen.

1938. október 4. A New York Times üdvözli a müncheni egyez-
ményt.

1938. október 4. Leon Blum pártja támogatásáról bizto-
sitja a francia kormányt.

1938. október 15. A New York Times cikkében büszkén vállal-
ja a müncheni egyezményt.

1938. november 10. Hitler beszédben értékeli a müncheni
egyezményt.

1938. december 6. A francia-német szerződés aláírása.

1939. március 19. Németország megszállja a megcsonkitott
Csehszlovákiát.

A müncheni egyezmény szövege

/ Forrás: Magyarország és a második világháború című dokumentumkötet, 43. irat. 136-139. oldalak. /

A négy nagyhatalom, Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország - tekintetbe véve a Németországnak átengedendő német Szudéta-vidék tárgyában elméletileg létrejött megállapodást - az enged -
ményt és a szükséges intézkedéseket illetően az alant kö -
vetkező feltételekben állapodtak meg. A négy nagyhatalom mindegyike kötelezi magát, hogy megteszi a végrehajtáshoz szükséges lépéseket.

1. A kiűrités október 1-én kezdődik.

2. Az Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország megállapodnak abban, hogy a kérdéses terület kiűritését október 10-ig úgy kell befejezni, hogy a fenn -
álló berendezéseket semmilyen kár ne érje. A Csehszlovák Köztársaság felelősséget vállal azért, hogy ez a kiűrités úgy történjék, hogy a berendezések el ne pusztuljanak.

3. E kiűrités részletes feltételeit nemzet -
közi bizottság fogja megállapítani, amelyben Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, és Csehszlovákia képviselői vesznek részt,

4. A német többség által lakott területeket a Reich október 1-től kezdődően fokozatosan fogja meg -
szállni. A mellékelt térképen megjelölt négy övezetet a német csapatok a következő sorrendben szállják meg:

az 1. övezetet október 1-én és 2-án,

- a 2. övezetet október 2-án és 3-án,
- a 3. övezetet október 3-án ,4-én és 5-én,
- a 4. övezetet október 6-án és 7-én.

Az egyéb német többségű területeket a nemzetközi bizottság fogja megjelölni, ezeket a német csapatok október 10-ig bezáróan foglalják el.

5. A 3. szakaszban megemlített nemzetközi bizottság fogja megállapítani, hogy milyen területeken kell népszavazást elrendelni. Ezeket a területeket a népszavazás befejezéséig nemzetközi osztagok szállják meg. A bizottság állapítja meg azokat a feltételeket is, amelyek között a népszavazást véghez viszik; a Saar-vidéki népszavazás fog ehhez alapul szolgálni. A bizottság fogja megállapítani a népszavazás határidejét is, amely azonban november végénél későbbi keletű nem lehet.

6. A nemzetközi bizottság vonja meg a végleges határokat is. Arra is fel van hatalmazva, hogy kivételes esetekben- a népszavazás nélküli , szigorúan néprajzi jellegű területek rovására kisebb helyreigazításokat ajánljon a négy hatalomnak: Németországnak, az Egyesült Királyságnak, Franciaországnak és Olaszországnak.

7. Opciós jog fogja szabályozni, hogy valaki meg akar-e maradni az átadott területeken vagy el akarja-e hagyni őket? Ez az opciós jog jelen szerződés keltétől számított hat hónapon belül érvényesíthető.

Német-csehszlovák bizottság fogja megállapítani ennek az opciónak a részleteit, megvizsgálja, miképpen lehetne a legkönnyebben végrehajtani a lakosságcsereét , és dönteni fog azokban az elméleti kérdésekben, amelyeket ez a lakosságcsere esetleg felvet.

8. A csehszlovák kormány jelen szerződés aláírásától számított 4 hét leforgása alatt mindazokat a szudétanémeteket, akik katonai vagy rendőri alakulatokban teljesítenek szolgálatot, és ez alakulatokból kilépni óhajtanak, mentesíteni fogja szolgálatuk alól. Ugyanezen határidőn belül a csehszlovák kormány szabadlábra helyezi a politikai vétségeikért elítélt szudétanémeteket.

Őexcellenciája, a birodalmi kancellár: Adolf Hitler

Őexcellenciája, Nagy-Britannia miniszterelnöke:

Neville

Chamberlain

Őexcellenciája, a francia minisztertanács elnöke:

Ed. Daladier

Őexcellenciája, az olasz kormány feje: Mussolini

A szerződés Függelékai

1.sz.

Őfelsége kormánya az Egyesült Királyságban és a francia kormány a fenti szerződést azzal kötötte meg, hogy fenntartják az 1938. szeptember 19-i angol-francia javaslat hatodik szakaszában említett nemzetközi szavatosságot a csehszlovák államhatárokon, minden nem provokált támadás esetére.

Miután a Csehszlovákiában élő lengyel és magyar kisebbségek kérdése is elintéztetett, Németország és Olaszország a maguk részéről szavatosságot fognak vállalni Csehszlovákiáért.

Adolf Hitler

Neville Chamberlain

Mussolini

Ed. Daladier

2.sz.

A négy nagyhatalom kormányfői kijelentik ,
hogy amennyiben a Csehszlovákiában élő lengyel és magyar
kisebbségek problémáját az érdekelt kormányok három hóna -
pon belül egyezség útján nem rendeznék, a kérdést a ma
összegyült négy hatalom kormányfői újabb értekezleten ta -
nulmány tárgyává fogják tenni.

Adolf Hitler

Neville Chamberlain

Mussolini

Ed. Daladier

3.sz.

A területátadással kapcsolatban felmerülő
valamennyi kérdés a nemzetközi bizottság hatáskörébe tar -
tozik.

Adolf Hitler

Neville Chamberlain

Mussolini

Ed. Daladier

4.sz.

Az összegyült négy kormányfő megegyezik
abban, hogy a ma aláírt szerződés értelmében létesítendő
nemzetközi bizottság tagjai: a külügyminiszteri államtit -
kár, a három felhatalmazott berlini nagykövet és a cseh -
szlovák kormány által kinevezendő személyiség.

Adolf Hitler

Neville Chamberlain

Mussolini

München, 1938. szeptember 29.

Megjegyzés; az egyezmény szövegében szereplő térképet
a forrásanyagban nem közölték.

